

ȚARA FAGILOR

Almanah cultural-literar al românilor nord-bucovineni
alcătuit de Dumitru Covalciuc

Variantă electronică a almanahului „Țara Fagilor” al românilor
nord-bucovineni, dedicată împlinirii în anul 2018, a unui secol de la
înfăptuirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918

Al doilea volum al almanahului cultural-literar
ȚARA FAGILOR (1993) a apărut cu sprijinul Filialei
Târgu-Mureș a Uniunii Vatra Românească și al
Editurii „Tipomur”.
Redactorul volumului: Mihail Art. MIRCEA
Tehnoredactor: Ilie BEJAN
Fotocules: Finața ROȘCA
I.S.B.N. 973-9168-07-8

**SOCIETATEA CULTURALĂ „ARBOROASA”
CERNĂUȚI**

ȚARA FAGILOR

**II
1993**

**Almanah cultural-literar
al românilor nord-bucovineni
alcătuit de
Dumitru Covalciuc,
redactor-șef**

**Cernăuți•Târgu-Mureș
1993**

Îngrijirea și tipărirea Almanahului cultural-literar „Țara Fagilor”
se face sub auspiciile Fundației Culturale „Vasile Netea”,
Târgu-Mureș, România, președinte: Dimitrie Poptămaș

Lectori: Dimitrie Poptămaș
Mariana Ciurca

I.S.B.N. 973- 9168-07-8

Apărut 1993
Copyright© Dumitru Covalciuc & Fundația Culturală
„Vasile Netea”
Toate drepturile rezervate
Sprijinul moral și material pentru digitizare asigurat de:
Dimitrie Poptămaș.
Digitizarea: Alexandru Tcaciuc, 2017

Balada Ionului din Carpații Bucovinei

Arcadie SUCEVEANU

*Pe Bucovina ninge cu icoane,
Ninsori cumplite anunță zodierii.
Tu ce mai faci ia margini de imperii,
Frate-al meu și tată-al meu, Ioane?*

*Mai priveghezi la candela-nvierii,
Ca un Cristos cu palmele-n piroane,
Sau te-au strivit habsburgice coroane
Și doina ți-ai uitat-o prin siberii?...*

*Trimis-au vulturi și ți-au rupt ficații,
Ți-au arestat cuvintele în gură,
Și ți-au mai dat și-o răncedă mixtură
Spre-a-ți neutraliza în os Carpații.*

*În sânge ți-au plantat vămi și hotare,
Și ți-au trezit iepurii fricii-n carne
Și au chemat hăitași cu câini și goarne
Spre a porni o neagră vânătoare.*

*Ți-au tras pân' și mormintele pe roată,
Și Turnul Babei ți l-au pus sub tâmplă
Să nu mai știi de câte ți se-ntâmplă
Și să vorbești în patru limbi deodată.*

*Rănille adânci, aprinse de la cuie,
Le-au declarat pe loc conspirative,
Le-au încuiat în seifuri și arhive
Să nu mai poată plânge și să spuie.*

*Tu ți-ai tocit genunchii prin altare,
Ai scris cu unghia pe tencuială,
Dar fiindcă-aveau o dublă socoteală
Ți-au pus și umilința la dosare.*

*Ți-au luat dorul și l-au pus sub lupă,
Te-au lingușit cu tostul și cu postul,
Lăsându-te, pervers, să-ți afli rostul
În mațul plin, în steiele din supă...*

*Azi, te visez la candela-nvierii
Sub un Isus ce sângeră-n piroane.
La ce gândești și cui te rogi, Ioane,
Când ninge blând la margini de imperii?*

*Tot mai străin sub steaua ta cețoasă,
Tot mai grăbit, cu cerul în valiză,
Rogi bunii procurori să-ți deie vize
Că poți să mai exiști la tine-acasă.*

*Pe partea inimii unde-ți cresc-munții
Se vede-o Cruce păstorind mioare –
E crucea neamului acesta care
Poartă în el pecetea neagră-a nunții.*

*Zidit de viu în plâns și rugăciune
Și privegheat de zeii daci din strane,
Tu-ai vrea să spui și-ai vrea să ții, Ioane,
Dar gura ta nici nu mai poate spune.*

*Săruți tăcut lumina și Carpații
Și strângi la piept mormintele-ți bolnave,
Ca pe străvechi, împărătești hrisoave,
În care-s scriși străbunii, unchii, tații...*

75 DE ANI DE LA MAREA UNIRE

Cronologia evenimentelor referitoare la Unirea Bucovinei

Radu ECONOMU

- 4 octombrie 1918 - Ședința Camerei Superioare a Parlamentului din Viena, în care deputatul Isopescu-Grecul cere autonomia pentru cei 6 milioane de români din Austro-Ungaria.
- 12 octombrie 1918 - Întâlnirea în Cernăuți a grupului de intelectuali români, în frunte cu Sextil Pușcariu, care hotărăsc să intre în acțiune pentru afirmarea drepturilor naționale ale poporului român din Bucovina.
- 15 octombrie 1918 - Consfătuire în casa lui Alex. Hurmuzachi din Cernăuți, președintele Dietei Bucovinei și deputat în Parlamentul din Viena, cu un grup de fruntași români, între care și Aurel Onciul. Nu se ajunge la nici un rezultat, datorită obstrucției acestuia.
- 16 octombrie 1918 - Sosește de la Storojineț, la Cernăuți lăncu Flondor, fost președinte al Parlamentului Național Român, care ia conducerea acțiunii naționale.
- Proclamația împăratului Carol IV pentru acordarea libertății națiunilor Austriei pentru a-și constitui state naționale autonome sub egida Austro-Ungariei.

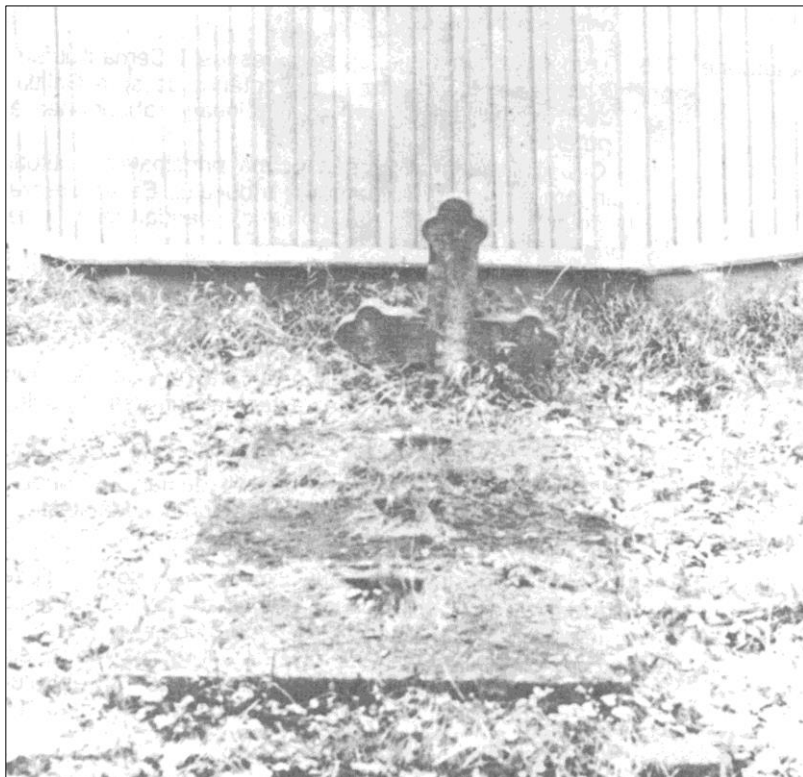
- 17 octombrie 1918 - Constituirea la Viena a clubului parlamentarilor români, format din 6 deputați români din Parlamentul din Viena.
- 18 octombrie 1918 - Cuvântarea lui Alex. Vaida-Voievod în Parlamentul din Budapesta, prin care se exprimă dorința de autodeterminare a românilor din Austro-Ungaria.
- 22 octombrie 1918 - Isopescu-Grecul și Gh. Grigorovici, în cuvântările lor în fața Parlamentului din Viena, cer dreptul la autodeterminare pentru românii din Bucovina.
- Apare primul număr din „Glasul Bucovinei”.
- 27 octombrie 1918 - Se întrunește la Cernăuți, sub președinția lui Dionisie Bejan, Adunarea națională a românilor din Bucovina, care, declarându-se Constituantă, hotărăște Unirea Bucovinei integrale cu celelalte țări românești, într-un stat independent. Totodată, se constituie Consiliul Național Român, format din 50 de membri, în frunte cu Iancu Flondor.
- 28 octombrie 1918 - Iancu Flondor, însoțit de Gh. Sârbu și Dori Popovici se prezintă, în numele Consiliului Național Român, la guvernatorul Bucovinei Etdorf pentru a prelua puterea. Demersul nu are rezultate. De remarcat atât hotărârea luată de Adunarea Națională a românilor la 27 octombrie 1918, cât și demersul făcut a doua zi pentru preluarea puterii, n-au fost contestate de Rada ucraineană din Lyvov, constituită la 1 octombrie, și nici de secția de la Cernăuți, înființată la 25 octombrie 1918.
- 2 noiembrie 1918 - Primele mișcări ale trupelor legiunii ucrainene aflate la Cernăuți. Încep dezordini și devastări în oraș.

Mormântul arhipresviterului-mitrofor Dionisie cavaler de Bejan, unul din făuritorii Unirii din 1918 a Bucovinei cu Regatul român. Monumentul funerar de pe mormântul acestui mare bărbat al neamului a fost restaurat în 1991 de grupul „Arboroasa”.

Foto: Vasile BĂCU

- Încercarea, în seara zilei, a guvernatorului Etzdorf ca împreună cu deputații Alex. Hurmuzachi, Aurel Onciul și Gh. Grigorovici și cu reprezentanții Radei ucrainene din Bucovina, să găsească o soluție a tensiunii politico-sociale. Neputându-se conveni asupra unei noi formule de guvernare, guvernatorul austriac continuă să dețină „formal” puterea.
- Iancu Flondor cere la Iași, prin Vasile Bodnărescu, intervenția armatei române. Primul ministru, Alex. Marghiloman oferă la 4 noiembrie un ajutor în arme pentru constituirea unui corp de jandarmerie și a unei gărzi naționale a Bucovinei.
- 3 noiembrie 1918 - Adunări la Cernăuți ale ucrainenilor convocati de secția locală a Radei ucrainene din Lwow, în care se contestă, pentru prima oară, hotărârea luată la 27 octombrie de Constituanta română. Se hotărăște împărțirea Bucovinei după criterii etnice.
 - O adunare a românilor este boicotată, aceasta izolându-se de Consiliul Național Român.
- 4 noiembrie 1918 - În dimineața zilei, în casa lui Alex. Hurmuzachi, are loc o întrevedere între Iancu Flondor și guvernatorul Bucovinei, Etzdorf, care îi cere lui Iancu Flondor să preia puterea împreună cu reprezentanții Radei ucrainene. La refuzul acestuia, Etzdorf se obligă să păstreze puterea până la intrarea trupelor Antantei în Bucovina.
- Guvernatorul Bucovinei, Etzdorf, încearcă adoptarea unei noi formule de guvernare, prin asocierea la putere a unor reprezentanți ai naționalităților române, ucrainene, germane, polone și evreiești plus social-democrați. Noua formulă n-a fost acceptată.

Noiembrie 1991. La Storojineț este sfințită crucea de pe mormântul lui Iancu Flondor. Timp de patru decenii acest mare bărbat al neamului s-a odihnit în glia străbună, dar fără cruce la cap, creștinește. Căci din porunca autorităților staliniste, mormântul său a fost nivelat cu buldozerul. La solicitarea cercurilor „Arboroasa”, crucea de marmură albă și grilajul au fost aduse de români inimoși, în frunte cu domnul Ioan Groza, tocmai din județul Bihor.

Foto: V. GOMANIUC

5 noiembrie 1918 - Trupe de legionari ucraineni și soldați dezertori și nesubordonați pun stăpânire pe localurile autorităților publice, exercitând presiuni asupra guvernatorului pentru predarea puterii.

- 6 noiembrie 1918 - În dimineața zilei, consiliul Național Ucrainean trece la lovitura de forță. Palatul guvernatorului este ocupat de trupe ucrainene, care cer ultimativ predarea puterii.
- Etdorf rezistă fiind de acord să predea puterea numai în comun reprezentanților naționalităților română și ucraineană. Se convine între Consiliul Național Ucrainean și Aurel Onciul, care acționează în nume propriu, să se constituie două guverne, ucrainean și român, care își vor exercita paralel puterea, orașul Cernăuți urmând să aibă o administrație comună. Pe baza acestei înțelegeri, guvernatorul predă puterea Consiliului Național Ucrainean și lui Aurel Onciul.
 - Încep represalii asupra românilor care inițiaseră acțiunea națională. Palatul național român din Cernăuți este devastat.
 - În orașele Suceava, Gura Humorului și Câmpulung intră primele detașamente de grăniceri și jandarmi trimise ca trupe de ordine de guvernul Marghiloman, care demisionează în aceeași zi.
- 7 noiembrie 1918 - În baza dispoziției noului prim-ministru, general Coandă, trupele române, sub comanda generalului Zadik, intră în Bucovina.
- Aurel Onciul are o întrevedere cu gl. Zadik la Suceava, încercând să-l convingă să oprească înaintarea la nord de Șiret, în zona ce urma să fie administrată de ucraineni, arătând că Bucovina, reorganizată pe principiul autodeterminării naționalităților, va rămâne în cadrul Federației Austriece.
 - Doi emisari ai Consiliului Național Român, Dr. O. Gheorghian și Aurel Popescu, conving pe gl. Zadik să continue înaintarea.
- 9 noiembrie 1918 - Trupele ucrainene încep să părăsească Cernăuțul fără a trage un foc de armă, îndreptându-se spre Galiția. De asemenea, regimul ucrainean abandonează puterea.

- Consiliul Național Român ocupă principalele instituții din oraș: prefectura, primăria, tribunalul. Se arborează tricolorul românesc la primărie. Jandarmeria este preluată de români.
- Sosește la Cernăuți un detașament de soldați români lugojeni, înrolați în armata ungară, sub comanda sl. Lazăr, care oferă sprijin militar Consiliului Național Român.
- Un avion românesc aruncă asupra orașului Cernăuți manifestul gl. Zadik. Se așteaptă intrarea trupelor române în oraș.
- 11 noiembrie 1918 - Intrarea gl. Zadik, comandant al diviziei a 8-a, în Cernăuți, unde este primit oficial de Iancu Flondor, președintele Consiliului Național Român. Manifestație populară la Cernăuți.
- 12 noiembrie 1918 - Ședința Consiliului Național Român, care adoptă legea fundamentală a Bucovinei. Potrivit acestei legi, puterea legiuitoare este exercitată de Consiliul Național Român, iar puterea executivă de un guvern, format din secretari de stat, în frunte cu președintele guvernului.
- Este constituit Guvernul Bucovinei, în frunte cu Iancu Flondor.
- 13 noiembrie 1918 - În ședința Consiliului Național Român, Iancu Flondor face o expunere asupra programului guvernului.
- 16 noiembrie 1918 - Întrevederi la Iași între Sextil Pușcariu, delegat al Consiliului Național Român, și primul ministru gl. Coandă și Ion I. C. Brătianu. Acesta din urmă fi împărtășește interlocutorului său concepția sa asupra condițiilor în care noile provincii urmează a fi integrate statului unitar român.
- 22 noiembrie 1918 - Refugiații bucovineni, în frunte cu Ion Nistor se reîntorc la Cernăuți și sunt primiți oficial de primarul orașului.
- 24 noiembrie 1918 - Ziarul „Glasul Bucovinei” anunță că armata a ocupat întreaga Bucovină, care se află sub administrația românească.

- 25 noiembrie 1918 - Consiliul Național Român reintegrează în funcție pe Mitropolitul Vladimir de Repta, ce fusese suspendat de autoritățile austriece, pentru atitudine națională..
- Este mărit numărul membrilor Consiliului Național Român de la 50 la 100 și sunt cooptați în Consiliu și reprezentanți ai refugiaților.
 - Se hotărăște convocarea la 28 noiembrie 1918 a Congresului General al Bucovinei în care urmează a se stabili raportul politic între Țara Bucovinei și Regatul României.
- 28 noiembrie 1918 - Are loc Congresul General al Bucovinei în sala sinodală a Reședinței Metropolitane din Cernăuți. Participă membrii Consiliului Național Român, delegați ai Consiliului Național German și ai Consiliului Național Polon și 13 primari și delegați ucrainieni ai comunelor de peste Prut. Se adoptă moțiunea de Unire necondiționată a Bucovinei cu România. Are loc o mare manifestație populară.
- 29 noiembrie 1918 - O delegație desemnată de Congresul General al Bucovinei prezintă moțiunea de Unire regelui Ferdinand și guvernului de la Iași.
- 30 decembrie 1918 - Prin Decretul lege nr. 3714/ 1918 se hotărăște, ca urmare a moțiunii Congresului General al Bucovinei din 28 noiembrie 1918, că „Bucovina în granițele sale istorice, este și rămâne pururi unită cu Regatul României”.
- 29 decembrie 1920 - Primul parlament al României reîntregite ratifică Decretul-lege nr. 3714/ 1918 privind Unirea Bucovinei.
- 26 septembrie 1920 - Se publică în Monitorul Oficial Tratatul de Pace din septembrie 1919 de la St. Germain en Laye, încheiat între Puterile Aliate și Asociate și Austria, care recunoaște, pe plan internațional, Unirea Bucovinei cu România. Tratatul este semnat de România la 10 decembrie 1919. Legea pentru ratificarea Tratatului este aprobată de Senat la 30 iulie 1920 și de Adunarea Deputaților la 13 august 1920.

FILE DE ISTORIE

Din trecutul Bucovinei

Ion SIMIONESCU

Provincia care a stat aproape un veac și jumătate sub stăpânire străihă este unul din cuiburile cele mai vechi ale românismului. Monumentele numeroase, unele de pe vremea descălecatului lui Bogdan, stau și azi drept mărturie. Cu mult înaintea lui Bogdan însă, prin veacul al 12-lea, se pomenește de vlahii așezați în Bucovina, în megieșia principatului Halici, azi Galiția răsăriteană. Dragoș-Vodă, înaintaș cu câteva decenii lui Bogdan, a zidit, se zice, biserica de la Volovăț, de pe apa Sucevei. Mănăstirea Rădăuți e zidită de Bogdan Vodă în sec. al 14-lea; în ea este și înmormântat. După întemeietorul Principatului Moldovei, soarta Bucovinei este legată strâns de aceea a Moldovei întregi. Până la Lăpușneanu care a strămutat capitala Moldovei la Iași, Bucovina era centrul vieții politice moldovenești. Cele mai vechi așezăminte bisericești ale domnitorilor evlavioși aici se găsesc. Aici e Mănăstirea Rădăuți, cu mormintele celor dintâi domnitori, St.-Denis-ul nostru până la Alexandru Cel-Bun; la Șiret e biserica, bine păstrată până azi, clădită de mama lui Petru Mușat. Biserica Mirăuților de la Suceava, ce strălucește sub podoaba unei restaurări conștiincioase, a fost fondată de Petru Mușat. Aici a fost uns ca domn, ca și alții înaintea lui, marele Ștefan. Mănăstirea Moldovița, zidită de Alexandru-cel-Bun, a fost restaurată de Petru Rareș; în Mănăstirea Putna se păstrează până azi mormântul marelui domnitor, care a împrăștiat faima Moldovei departe, peste graniță.

La Mănăstirea Sucevița se vede încă păstrat chipul lui Irimia Moghilă, fondatorului ei. La fiecare pas se întâlnesc urmele domnilor de demult. Vitejia plăeșilor e legată de atâtea locuri pomenite în paginile de glorie ale neamului nostru. Aice lângă Hliboca, când drumul de fier părăsește valea Șiretului spre a apuca la Cernăuți, intri în pădurea Cosminului, în care armata craiului Ioan Albrecht fu aproape complect nimicită. Aicea, în Bucovina, se află ruinele vestitei cetăți de la Suceava, între zidurile căreia s-au petrecut atâtea fapte mari din viața noastră trecută, plină de glorie. Sub zidurile ei a cunoscut sultanul Mahomed II, cuceritorul Constantinopolului, ce e îndârjită rezistentă a moldovenilor. În ea ajunge și Mihai Viteazul, vijeliosul Domnitor care încheie o clipă ceea ce abia în zilele noastre s-a săvârșit. Unde te întorci dai de amintiri din faza eroică a istoriei Moldovei. „Dacă Ardealul, cu resturile sale arheologice din epoca romană, este țara clasică a trecutului roman în Dacia, Bucovina este țara clasică a trecutului românesc propriu-zis” (D. Onciul). În ea s-a frământat atâta vreme soarta nemului nostru; a cunoscut jaful tătarilor, focul polonilor, urgia turcilor; pe pământul ei s-au dus războaie peste războaie; valurile străine dinspre miază-noapte, răsărit și apus peste ea s-au revărsat. E explicabilă durerea stârnită în toți, atunci când hoțește ne-a fost furată. De ea se leagă numele martirului domnitor înjunghiat pe la spate de iataganul înfipt de turc prin îndemnul Austriei. (Grigore Ghica, n.n.).

După alipire, soarta Bucovinei n-a fost mai puțin amară. Ca să șteargă amintirea legăturii străbune cu trupul Moldovei, fu alipită multă vreme de Galiția; după o scurtă vreme de oarecare autonomie, sub Franz I, din nou e pusă sub epitropia Galiției, pentru ca abia de la 1849 să aibă o relativă autonomie, câpătând și titlul de ducat, iar de la 1861 abia să se bucure de deplină libertate a administrației sale.

Ca să ademenească populațiunea băștinașă, să-i înădușe protestările, să o legene în speranța unei alte vieți, noua stăpânire a promis că va menține obiceiurile pământului, că nu se va atinge de vechile instituțiuni strămoșești. A fost o simplă momeală. Ceea ce n-a săvârșit administrația turcească, a săvârșit cea austriacă. Cea dintâi măsură luată a fost curmarea oricărei legături cu Moldova.

Boierii moldoveni se văzură înlăturați de la trebile țării. Limba germană fu hotărâtă ca limbă oficială.

Poporul, neavând încotro, răbda, închizându-se în pavăza indiferenței, sub ea păstrând neștirbite și datinele strămoșești, ca și limba și credința veche. Mulți boieri însă fugiră în Moldova, iar alții mai slabi de îngeri încetul cu încetul fură prinși în mrejele oficialității, înstrăinându-se de poporul pe care-l lăsară fără conducători sufletești. Titlurile nobile, cu care erau amăgiți, le slăbiră cea de pe urmă vlagă patriotică. Locul celor fugiți îl luară străinii, armeni, poloni ori ovrei. Mijloacele administrațiunii austriace au început a-și arăta roadele. Populațiunea românească fu destrămată. Neavând cine să-i ieie apărarea fu mereu încercuită de elemente aduse din Galiția, Pocuția ori de pe Rin. În mijlocul mulțimii compacte de români răsăriră semințiile streine, privilegiate prin avantajele economice ce li se dădeau. Începutul deznaționalizării Bucovinei era țesut și cu o slăbire economică a românilor. Înăbușirea oricărei veleități de preponderență politică în propria țară era sprijinită și de o slăbire a puterii de producție, a bunei stări materiale. Și fiindcă biserica în conducerea românilor din Bucovina, juca un rol însemnat, atacul administrațiunii austriace se îndreaptă și împotriva ei. Sub motiv că numeroasele averi mănăstirești sunt rău administrate, fondul religios creat fu pus sub controlul statului. Biserica bucovineană fu ruptă de legătura ei seculară cu Mitropolia din Moldova și închinată mitropoliei sârbe din Carlovăț; în fruntea ei repede repede ajunse un sârb din Slavonia. Astfel și biserica ajută la deznaționalizare, alături de administrația civilă. Mulți dintre clericii cu durere de inimă pentru neam au fost siliți să fugă în Moldova, lăsând bietul popor și mai mult de izbeliște. Chiar când începu opera de cultură în Bucovina, stăpânitorii tot la deznaționalizare se gândiră. Școlile le făcură pentru nemți, iar vechile școli moldovenești fură îngăduite cel mult ca școli pregătitoare. Școlile primare fură declarate, prin punerea lor sub îngrijirea consistorului din Lemberg, drept institute catolice. „Înstrăinarea școlilor, sârbizarea și clericarizarea bisericii și exodurile cărturarilor avură drept urmare o complectă stagnare în dezvoltarea noastră culturală” (I. Nistor). Programul de distrugere era continuat cu tact, măsurat; otrava era dată încetul cu încetul, pe nesimțite, dar efectul se vedea mereu din ce în ce mai accentuat. La

Universitatea înființată în urmă la Cernăuți, nu era nici măcar o catedră de Istoria Românilor. Pentru a o avea, a trebuit luptă mare.

Cu atât mai demni de pomenit sunt acei români, care izolați, rău văzuți, aveau curajul să lupte nu atât pentru dezvoltarea simțului național cât pentru menținerea lui până la condițiuni mai prielnice. Între aceștia în primul rând trebuie puși membrii familiei Hurmuzachi, căci viața și faptele lor sunt legate de ursita Bucovinei. „Această familie a fost în capul culturii Bucovinei; acolo ea a luptat în zile bune ca și în zile rele cu stăruință și devotament, cu iubire pentru păstrarea naționalității române și dezvoltării individuale a acestei țărișoare” (D. A. Sturdza). Mai toți copiii lui Doxache Hurmuzachi de la Cernaucă au fost oameni de seamă, luând parte la deșteptarea, pe toate terenurile a simțului național. Unul dintre ei, Eudoxie Hurmuzachi, este promotorul istoriografiei moderne române prin adunarea documentelor ce formează începutul Colecției Hurmuzachi editată de Academia Română. De dincolo de Cordon, la începutul prigonirilor, au trecut în Moldova, o seamă de învățători, dintre care Suhopan, Botezat au contribuit la renumele de pe vremuri a Seminarului Veniamin din Iași. Mai târziu, când valurile revoluției din 1848 au silit căpeteniile culturale din Moldova să se refugieze care unde putea, insula de refugiu principală fu la Cernaucă Hurmuzăcheștilor. Aici redacta Mihail Kogălniceanu acel vast program politic: „Dorințele partidei naționale din Moldova”. Împrejurările vitrege din Ardeal aduseră în Bucovina pe Bariț, Timotei Cipariu, Aron Pumnul. Astfel soarta făcu din Bucovina altarul pregătirii Unității teritoriale a Românilor prin comunitatea directă sufletească a căpeteniilor culturale din Principate cu cei din Ardeal și Bucovina. Au mai trecut valuri tulburi și grele peste bucovineni, dar contactul lor cu căpeteniile mișcărilor din celelalte provincii române, avu de urmare atățarea și mai temeinică a simțului național. Ziarul „Bucovina”, apărut în 1848, deveni o bucată de vreme farul unității culturale românești, în coloanele lui întâlnindu-se numele lui Alecsandri și Kogălniceanu, al lui D. Bolintineanu, al lui G. Bariț, alături cu al fraților Hurmuzachi și astfel Bucovina, leagănul întemeierii principatului moldovenesc, ajunge și locul de pregătire al unității sufletești între toți Românii, adunați azi în cercul granițelor României-Mari.

(1939)

Monument de arhitectură moldovenească. Biserica Sf. Nicolae ctitorită în Cernăuți de boierul Stroiescul în anul 1607.

A fost incendiată la sfârșitul anului 1992, de cei care doresc să șteargă orice urmă a trecutului istoric și cultural al românilor autohtoni pe aceste locuri.

Răzeși, răzeșie în nordul Bucovinei

Dr. Ștefan BUCEVSCHI

Răzeș și răzeșie, termeni caracteristici exclusiv (în formă și conținut) Moldovei, au evoluat de la regimul patriarhal-gentilico-familial, prin societatea scito-romano-bizantină, la stăpânirea singură a moșiei, lucrarea singură a pământului, lăsarea acestui pământ moștenire urmașilor ei și moștenitorii fiind coproprietari în devălmășie (I p. 236).

„Pe răzeș îl face răzeș că stăpânește împreună cu mulți alți răzeși o moșie, fără să știe nici unul dintr-înșii care este partea lui sau știe numai în idee, fieștecăre este părtaș, i se cuvine dintr-acel tot nedespărțit.”

„Megieșul stăpânește un pământ al lui despărțit de hotare și numai sub a lui deosebită stăpânire” (I p. 236).

Deosebindu-se de megieș, răzeșul câștigă titlatura de păstrător al semnului slujbei drepte și credincioase, sau meritul militar cu dreptul succesoral al familiei.

Țăranii distinși prin vitejia lor în războaie, sau prin slujbe aduse ca străjeri la hotarele țării, ei și urmașii lor, în Moldova poartă denumirea de răzeși, stăpâni în devălmășie pe moșia lor (II și I p. 238).

Răzeșul este un locuitor născut și crescut din părinți și bunici megieși și gentilici, autohtoni, un pământean, nu un străin.

De obicei mai întotdeauna răzeșul arată strămoșul din care se trage și își cere dreptul pe temeiul unui act scris. Ori, dacă acesta este pierdut, suspectat sau contestat, sunt convocați megieșii și răzeșii în frunte cu bătrânii.

Uneori răzeșii câștigă procese împotriva boierilor pe baza respectării obiceiului pământului, legea țării (I p. 248).

Răzeșia nu este importată de la poloni sau unguri, se naște în satul megieșesc în mijlocul căruia nu pot pătrunde străinii și nici acei din alte ginte și ca urmași moștenitori dintre băștinași, puțini la număr se numesc răzeși. (I p. 247)

Răzeși s-au aflat pe întreg teritoriul Moldovei, dar cu unele caracteristici geo-politice în funcție de rolul atribuit lor.

În cuprinsul acestei lucrări ne străduim să căutăm, să aflăm și să indentificăm dacă răzeșii din această parte a țării au avut un rol deosebit de ceilalți și justificarea acestuia.

Începuturile vieții de stat în Moldova se petrec paralel cu consolidarea hotarelor ei.

După unirea Țării Sipișului cu Țara Moldovei sub Petru Voievod I, la 1393, Roman Voievod, fiul lui Petru I, se intitulează „Mare și singur stăpânitor și voievod al Țării Moldovei de la Plonine până la marginea mării”. (III) De atunci și încă mai dinainte (vezi la 1433, Vladislav regele Poloniei reamintește într-un act de vechile granițe...).

În Gramota de la 2 iulie 1432 patriarhul ecumenic îl numește pe Alexandru cel Bun mare voievod al Moldovei întregite cu Țara Sipișului. (III p. 31)

Având în vedere diferitele incursiuni și chiar năvăliri de poloni, tătari ș.a., se înstăpânește obligația locuitorilor de pe noile dar totuși vechile hotare, să păzească vadurile și să le apere luptând cu cotropitorii. În situația de atunci populația bășinașă sau chiar cea venită din Maramureș era încă destul de rară; este firesc să se recunoască faptul că voievozii au așezat pe (și) la aceste hotare populație credincioasă, acordându-i drepturi și numindu-i răzeși.

Neamurile și urmașii lor au devenit moștenitori ai obligațiilor și ai drepturilor. Moșiile răzeșești în Bucovina de Nord ocupau hotarul pe Ceremuș, Prut, Colacin, Serafinet și Nistru într-o primă linie lipită de hotar, dar și o a doua linie adevărat strategică, linie de rezervă, (IV, p. 6).

Se poate adăuga și o linie de supraveghere a străvechiului Drum Moldovenesc - Dunăre, Nistru sau Prut fie spre Mohilău fie spre Liov.

Răzeșii care slujeau pe domn ca ostași sau erau numiți în slujbe locale, au fost denumiți mai târziu mazili, adică răzeși cu uric, cu acte de numire sau întărire.

Reconstituirea exactă a moșiilor răzeșești în Bucovina de Nord - ca de altfel în toată Moldova - a fost aproape imposibilă, deoarece lipsesc foarte multe documente.

Publicarea în anul 1975 la Chișinău a lucrării „Moldova în epoca feudală” (V), mai ales volumul II, recensământul din anul 1774, aduce o lumină nouă și foarte prețioasă asupra moșiilor răzeșești din Moldova recențată și mai ales din nordul Bucovinei, adică Ocolul Târgului (Cernăuți), Ocolul Prutului de Jos, al Nistrului și al Ceremușului.

Ne-am oprit numai asupra localităților cu specificarea de către recenzenți moșie răzășească, precum și a localităților cu specificarea proprietarilor, titlul de mazil.

Am însemnat pe harta alăturată localitățile de mai sus, moșii răzeșești, câte sunt trecute în recensământ, anul primei atestări documentare, sursa D. W., sau T. B., numărul caselor, eventual al caselor pustii, mazilii, răzeșii, ruțașii sau șleahicii. Pentru ultimele două noțiuni credem că recenzenții au însumat răzeșii mai săraci la ruțași, iar în ce privește șleahicii - noțiune străină românilor, de origine polonă - a fost la discreția celor ce au întocmit recensământul după declarația cetățeanului respectiv, noi găsim printre ei mulți răzeși.

Luăm de bază această lucrare, care, până la alte probe, este singura completă și nominală. În afară de cele patruzeci de moșii răzeșești pe care le găsim în prima lucrare topografică (D. Verenca), mai apar în lucrarea de mai sus șapte moșii răzeșești neidentificate sau greu de identificat. Acestea sunt: Satul Godinești, probabil contopit mai târziu cu Vilauea sau Zamoștia, Satul Băcești contopit cu Buda, Satul Lucaceni, probabil Lihaceni, aproape de Hotin, Satul Zopeni, contopit probabil cu acesta, Satul Cabinul, neidentificat de noi, ca și Satul Ținteni.

Înainte de a analiza fiecare moșie românească în parte, este necesară o precizare. Rencensământul ordonat de mareșalul rus Rumeanțev divanului Moldovei a fost executat de ispravnicii ținuturilor și slujbașii acestora, fără un ghid, ci doar cu un singur scop: cel fiscal.

În prezenta vom analiza doar moșiile răzeșești, lăsând pentru altă lucrare despuierea respectivelor sate și din alt punct de vedere, ca de exemplu cel al populației nerăzășești din respectivele sate.

Orice speculație preliminară asupra etnicului este fortuită.

Ocolul târgului Cernăuți

Satul Mihalcea, moșia lui Toader Mănescu mazil și alți răzeși A. D. 12/111 1490, Ștefan cel Mare, 64 case. Toader Mănescu mazil, toma Mâneca mazil, Simiön Boldescu ruptaș, Toader Boșneaga ruptaș, Lupul Braha ruptaș.

Satul Camena, moșia lui Ion Murguleț, mazil, 63 case. A. D. 30/III 1575 V. V. (T. B.), Ion Botezatu ruptaș.

Satul Lucavățul de Sus, moșie răzeșească, 48 case. A. D. 4/VII 1741 Constantin Lepădatu mazil, Ion Drăghici mazil.

Satul Lucavățul de Jos, moșia lui Vasile Pancul, mazil, 38 case. A. D. 30/III 1643 (T. B.)

Satul Cotul lui Baenschi, moșia lui Flondor și alți răzeși, 17 case.

Satul Mamornița, moșie răzeșească, 55 case. A. D. Sec. XV (Turcește mamurin - locuit). Nicolae Potlog, mazil, Vasile Brăescul, mazil, Gavrilaş fiul lui Zurin, ruptaș.

Satul Culiceni, moșia lui Vasile Holban, mazil, căpitan, 30 case, Vasile Holban, căpitan de mazili.

Satul Fundoia, moșia lui Vasile Holban, căpitan, 30 case, Ion Holban, holtei mazil.

Satul Godinești, moșie răzeșească. 23 case, 5 case pustii. Ion Popascu, ruptaș nou, Filip Gora, ruptaș nou, Andrunache, nepotul lui Viad, ruptaș nou.

Satul Băcești, moșia Sandului Braha și alți răzeși. 43 case din care 12 pustii. Ion Braha mazil, Sandul Braha mazil, Toader ruptaș, Ion Primicea ruptaș nou, Gheorghe Primicea ruptaș nou, Gheorghe Nepoțel ruptaș nou, toți patru trecuți sub titlul rușfeturi răzeși.

Satul Buda,- moșia lui Ilie Holban, 13 case, 4 case pustii, se va alipi la Satul Mahala sau Cotul Ostriței. Ilie Holban, mazil.

Satul Noua Suliță, 24 case, din care 10 pustii. Moșia lui Constantin Volcinschi mazil. A. D. 26/II 1586 V. V. Petru (D. V.) Constantin Volcinschi, mazil.

Satul Buda, moșia lui Ion și Toader Holban, mazili. 24 case, din care 2 pustii. Ion Holban mazil vechi, Toader Holban mazil vechi.

Satul Godinești, moșia lui Lupul Nacul și alți răzeși. 35 case, din care 2 pustii, Mihalache Onciul mazil, Paladi Loja, mazil.

Satul Ținteni, moșie răzeșească 22 case, din care 2 pustii. Neculai Ținte ruptaș, Ștefan Ținte, Chiriac Ținte ruptaș, Roman Ținte ruptaș, Ursul jinte ruptaș, Andrei Prodan, ginerele lui Văsik Marcii ruptaș, Neculai Prodan ruptaș.

Ocolul Prutului de Jos

Satul Stroești, moșia lui Ion Volcinschi și alți răzeși. 33 case, din care 3 pustii. A. D. 26/II 1584 V. V. Petru (D. V.). Ion Volcinschi mazil, Constantin Volcinschi mazil.

Satul Lucaceni, moșie răzeșească, 46 case din care 12 pustii, Ion Tăutu, Vasile Tăutu, Lupașcul Murguleț, Ursachi cumnatul lui Murguleț, Ion Tăutu, toți sub indicația răzeși, ruptași și șlehtici.

Satul Zadobreuca, moșie răzeșească, 31 case din care 4 pustii.

Satul Subraneț, moșie răzeșească. 96 case, din care 7 case pustii. A. D. 18/X 1434 V. V. Ilie, 1640 seliște, apoi Stroescu o dăruiește mănăstirii Voroneț (D. V.). Panaite Stroescu, mazil.

Satul Rohozna, 67 case, din care 19 pustii. A. D. 1600. Grigoraș Cracalia mazil, Gavril Cracalia mazil, Grigoraș Brînzan mazil, Grigore Hlihorce ruptaș, Gavril, ginerele lui Brînzan, ruptaș, toți sub titulatura răzeși de Rohozna.

Satul Vaieva, moșie răzeșească, 63 case, din care 5 case pustii. A. D. 1640.

Satul Ivancăuți, moșie răzeșească. 45 case. A. D. 27/x 1451, Ștefan cel Mare (D. V.). Manole, fiul lui Draghinda, mazil, Sandul nepot lui Păunei ruptaș, Grigore Tăutul mazil, Andrei Țiganiuc ruptaș, Gheorghe, frate lui Țiganiuc, ruptaș, Vasile Bobele ruptaș, Axinte, fiul lui Veliciuc, ruptaș, Toader, fratele lui, ruptaș, Ion Butura, ruptaș, Vasile cumnat lui Draghinda ruptaș, Ion fiul lui Simion Ianas, Constantin fratele lui, Sandu fiul lui Costin, Andrei fiul lui Mintece, Ștefan fiul lui Ursul, Constantin fiul lui Vlad, Miron fiul lui Andronic, Petru Hotîncean, Ioniță Pană, Iftemie Cernevschi, Vasile Catană, Ștefan cumnat lui Berlinschi,

Dumitrașco cumnat lui Lupul, aceștia sub titulatura de: ȘLEHTI OT IVANCĂUȚI.

Satul Nepolocăuți, moșie răzeșească, 51 case, 5 case pustii. Andrei Tautul mazil, Ion Tautul mazil, lordache Ghitincul mazil.

Satul Țopeni, moșie răzeșească, 16 case. Neculaie Praporcic, ginerele Topii, Ion Țopa, Grigoraș Țopa, Andrei Țopa, Vasile Țopa, Constantin cumnat lui Țopa, Dumitrașco fiul lui Grigoraș Țopa, Dumitrașcu fratele lui Ioniță Țopa, Sandul Țopa, Ion fiul lui Țopa, toți sub titulatura ruțași.

Satul Chiedecăuți, moșie răzeșească, 16 case. A. D. 1691, regele Polon Iona III (D.V.). Ilie Strișcă mazil, Sandu cumnatul lui Ilie Strișcă, mazil, Vasile Vlad, ruțaș.

Satul Stipenița, moșie răzeșească. 63 case din care 4 pustii. A. D. 1400, uric domnesc, la 29/ X 1494, duminica, mazurii regelui polon Albert bătuți aici de vornicul Boldur. Ioniță Muntencu mazil, Ivan Ivanovici porosnic.

Ocolul Nistrului

Satul Cuciurul Mic, moșia dumisale vistiernicul Constantin Sturza și răzasească. 64 case. A. D. 12/ VIII 1654 (D. V.).

Răzeși cu salvovardie: Neculai Onciul, Gavrilă Onciul, Ilie Onciul, Vasile Onciul, căpitan de volintiri.

Șlehtici: Ioniță Făliș, Ioniță nepotul lui Brânzan, Vasile Țopa, Ghiorghe Smolinschi, Ghiorghe Sevăscul, Toader Nalivaico, Tanasi tăutul mazil.

Satul Varbăuți, moșie răzeșească. 38 case din care 12 pustii. A. D. 25/ XII 1422, Alexandru cel Bun (T. B.) Iordache Perjul mazil, Gligoraș Tăutul mazil.

Satul Boenciucu, moșie răzeșească. 41 case. A. D. 1551 (T. B.) Ruțași: Dumitraș Balașinovici, Miron Costraș, Ioniță Tumurug, Grigorie Lenta mazil, Nicolaiu cumnat lui Grigorie Lenta, Grigoraș Stângaci.

Satul Horășăuți, moșia dumisale postelnicului Turculeț și răzeșii. 49 case din care 17 pustii. A. D. 15/1 Radu V. V. (T. B.), Ilie Vlaico ruțaș, Costandin Vlaicu fiul lui Ilie.

Satul Mosoriuca, moșia lui Ioniță Potlog și a lui Manoli Potlog. 41 case. A. D. 1599 uric, (D. V.) Ioniță Potlog mazil.

Satul Babinul, moșie răzeșească. 71 case din care 22 pustii. A. D. 4/ III 1652 (**T. B.**) Constantin Draghinici mazil, Vasile Samaca ruptaș.

Satul Zveneca, moșie răzeșească, 29 case. Ioniță Volcinschi mazil, Grigoraș Crăciun ruptaș, Andrieș Dunuta ruptaș.

Satul Repujenita, moșia căpitanului Vasile Marco si a Botezăstilor. 82 case, din care 12 pustii. A. D. 1453, uric (V. D.) 20/ V 1580 V. V. Petru (T. B.). Vasile Marco mazil, Vasile Oarza șleahțici, Vasile Ursuleac ruptaș, Vasile Tarangu șleahțici.

Satul Vasileu, moșie răzeșească. 50 case A. D. Sec. XII 14/ IV 1564 (T. B.) Ion Vlad mazil, Iliie Vlad mazil, Ivan Mariniuc șleahțici.

Satul Coliuți, moșia răzeșească, 47 case, din care 23 pustii, Ioniță Moțocu mazil, Toader Cautis mazil, Iacob Hlinca șleahțic.

Satul Cincaul, moșie răzeșească numită și Cernacau, 53 case. A. D. 14/ IV 1546 (T. B.), Dumitraș Tabără mazil, Ioniță Volcinschi mazil.

Ocolul Cirimușului

Satul Broscăuți, moșia lui Ioniță Volcinschi și răzeșească. 39 case. A. D. 20/ IV 1616 (T. B.). Ruptași ce sunt făcuți de curând de doi, trei ani: Toader Muntian, Alexandru Muntian, Ion Haidraga, Gavril Haidraga, Toader Prescurnicu, Vasile Popăscul, Gheorghe fiul lui Toader Baranul.

Satul Cabinul, moșie răzeșească, 11 case. Grigoraș Volcinschi, mazil, Ion Bahateritu ruptaș, Vasile fratele lui, Ștefan Laschiuca, Ion Barbieriul, Toma Lastiuca, Andrieș Goraș Volintiriu, Costăș fiul lui Bahateritiu, ruptași.

Satul Costești, moșie răzeșească. 60 case, A. D. 7/ I 1608 V.V. Movilă (T. B.). Ruptași ce sunt puși de an: Vasile Coman, Pătraș Darafta, Arseni Gavrilescul.

Satul Călinești, moșie răzeșească, 37 case. A. D. 23/ X 1598 V. V. Movilă (T. B.). Grigorie Vârgolici mazil, Ion Calmuțchi mazil.

Satul Stănești, moșie răzeșească, 104 case. A. D. 12/ III 1643 V. V. V. Lupu (T. B.). Ion Goian Mazil, Vasile Coce mazil, Ioniță Costraș mazil, Ion Ciornohuz șleahțici, Ghiorghe Isar ruptaș, Vasile Grau ruptaș, Ion Veriha șleahțici, Miron Pană tot așa, Toader Fistica, Andrieș Cercaz, orb de amândoi ochi.

Satul Carapciu, moșie răzeșească. 79 case A. D. 8/ II 1595 (T. B.)

Șleahțici: Vasile Criste căpitan, Gavriul fiul lui Miron, Ștefan fratele lui, Vasile Himuc. Toader Ciornohuz, Coste Savin, Ion Tiron, Ion cumnatul lui Ilaș, Ilie Criste căpitan, Gavril Mihail căpitan.

Satul Zamoștie, moșie răzeșească. 30 case A. D. 1637, act de vânzare (T. B.). Alexandru Costraș ruptaș căpitan, Sirghie Greirosul ruptaș, Pintelei Onciul ruptaș, Ștefan Dracinschi șleahțici, Vasile nepotul lui Onciui șleahțic.

Satul Vilava, moșie răzeșească, 61 case. A. D. XII 1433 (D.V.).

Ruptași: Dumitru Vlad, Toader Tăutul, Vasile Roșea, Ion Roșea, Andronachi Frunză, Tomiță Tăutul. Șleahțici: Manoli Frunză, Ion Bolohan, Grigoraș Onciul, Ștefan Diaconenco, Vasile Rotopan, Vasili Onciul, Vasile Dumiciuc, Antonie Ciop, Gavril Ripta, Nicolai Mihovan, Dumitraș Ripta, Manoli Mihovan, Gligoraș Zavaliță, Gheorghe Țintă.

Satul Banila de Jos] moșia lui Nicolai Gafencu, 63 case. A. D. 1637, uric (T. B.). Nicolae Gafencu mazil.

Satul Banila de Sus, moșie răzeșească, 79 case. A. D. 1637 (T. B.). Costăș Cucoran ruptaș, Gavril fiul lui, toader ruptaș.

Satul Milie, moșia dumisale vornicului Sturza și a lui Ion Flondor, 56 case. A. D. 2/ IV 1628, V.V. Ștefan Tomșa (T.B). Iohiț Flondor mazil.

Satul Ispasul, moșie răzeșească, 113 case. A. D. 12/T1644 (T.B.). Iordache Tumuzaiu mazil, Ștean Giurgiuvan mazil, Gheorghe Tumuzaiu mazil.

Ruptași de cămară: Ion Marco, Ion Popovici, Vasile Costraș, Ion nepot Ghenghi. Șlehtici: Ioniță Marco, Vasile fiul lui Toader, Vasile, Marco, Gligoraș fiul lui Costin, Vasile fiul lui Costin, Andronachi Borșan, Anton Popovici, Sandul Malar, Ilie Stavr.

Este necesară precizarea termenului de ruptaă și de șlehtici.

În recensământul de la 1774, termenul de ruptaș este folosit numai la satele cu specificarea „moșie răzeșească”, imediat după mazili. Uneori, ca de exemplu la Satul Lucăceni, moșia răzeșească, are trei specificări: răzeși, ruptași, șlehtici, alteori numai ruptași sau ruptași și șlehtici sau numai șlehtici.

Ruptașii din această parte a țării și la vremea aceea au fost și sunt toți răzeși. Șlehticii numai în parte, și este foarte greu de stabilit cine a fost din ei răzeși.

De la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea se remarcă creșterea proprietății marii boierimi precum și a mănăstirilor, prin cumpărare, danii dar și prin abuzuri și falsuri, în dauna țăranilor liberi, deși răzeșii continuă să mai fie un fenomen de masă (VII P, 53).

Proprietatea răzeșească scade în suprafață dar și în importanță.

Zapisele și uricele vremii atestă că boierii și mănăstirile au contribuit substanțial la destrămarea proprietății răzeșești, prin intrarea treptată în posesia unor mici părți dintr-o moșie sau alta, aflată cândva în stăpânirea devălmașă, până la ocuparea completă a acestora. (VII, VIII, IX). Rezistența răzeșilor este tot mai slabă și mulți răzeși trec în rândul țăranilor săraci, păstrând doar posibilitatea de a plăti darea în rupta (fragmentare, rată) de aici ruptași.

Șlehta poloneză - mica nobilime polonă - era cunoscută în Moldova încă de mult. Dar abia la sfârșitul secolului al XVII-lea, și mai ales de la 1683 când polonezii s-au întins asupra acestui colț de Moldovă (Bucovina) unde stăpânirea lor a dăinuit, până spre Botoșani și Hârlău, douăzeci de ani, mântuindu-se numai prin pacea de la Carlovăț, 1699; pe lângă faptul că atunci s-a produs o imigrare a populației din Galiția, a devenit o modă, dar și dictată de împrejurarea economică - sărăcia răzășiei - ca fostă mică boierime română, boierimea țărănească, răzeșii mai scăpătați să se intituleze

șlehtici. Astfel li se permitea și lor să plătească darea cu rupta (XV p. 338 pass).

Din documentația recensământului de la 1774, reiese clar cele de mai sus.

Dacă mulți mazili, foști răzeși, s-au menținut mai bine pe moșiile lor și apoi ca atare ca stăpâni cu urice și zapise, răzeșii - mulți trecuți la ruptași sau șlehtici - au fost împresurați și înghesuți de români, dar mai ales de ruteni, ruși, evrei.

De exemplu: satul Mamornița, moșie răzeșească, înscris 48 familii de birnici, 1 văduvă, 3 jidovi; sau satul Ispasul, moșie răzeșească cu 43 familii de birnici, 35 scutelnici; 3 văduve, 3 jidovi. Casele părăsite care apar la unele sate răzeșești se pot explica prin starea de război de câțiva ani buni (ruso-turc), spolierea sălbatică a populației și fuga ei în altă parte.

Raportați la mazili, ruptașii și șlehticii prezenți în 1777 la jurământul către împărații Austriei și serbările respective de omagiu, în număr de 347 (90 mazili, 109 ruptași și 148 șlehtici) partea Bucovinei de Nord a avut 224 persoane, din care 67 mazili, 88 ruptași și 69 șlehtici.

Împăratul Iosif al II-lea, prin patentă imperială din 14 martie 1787, aprobă ridicarea la rangul de „baron” a boierilor, a unor mazili mai vestiți dar și a unor mazili obișnuiți la rangul de „cavaler”. Ruptașii nu au primit acest drept decât mult mai târziu, după ce mulți din ei au reușit să prezinte Forumului Nobililor actele cerute. (XIII p. 12) Istoria nobilimii moldovene pe teritoriul Bucovinei, și mai ales al Bucovinei de Nord (delimitarea doar geografică, și fatal politică prin actul de rășluire Molotov-Ribbentrop trebuie reconsiderată și privită de la descălecat.

„Un rol deosebit de important îl aveau răzeșii de la marginile Moldovei, cei dinspre Polonia și de la Nistru, din preajma tătarilor, căci ei, răzeșii, erau însărcinați cu paza hotarelor și erau chemați cei dintâi să întâmpine primejdiile ce amenințau țara.

În cursul veacurilor s-a produs în sânul răzeșilor o diferențiere, unii din ei fiind considerați mazili, o clasă intermediară între marii boieri și răzeși. (XVII p. 51).

Această mazilime și răzeșime, odată stabilizată situația după ocupația austriacă, 1775-1786, a purtat destinele țării. Fără a neglija

rolul puținilor boieri rămași în Bucovina, și mai ales al lui Vasile Balș, trebuie recunoscut că ei au fost în bună parte purtătorii destinului neamului, ai datinilor și obiceiurilor, pe lângă țărani liberi din Câmpulung Moldovenesc și ceilalți țărani, cu toată iobăgia sau semi-iobăgia lor.

Înnobilarea lor nu trebuie privită sub un unghi peiorativ, cum cu regret trebuie să constatăm că după 1918 nobilimea bucovineană a devenit calul de bătaie și batjocură al unor români, (vezi N. Iorga)

Faptul ca „x cavalier de” vorbea mai multe limbi, că în conversații publice folosea germana sau polona, nu trebuie să permită nimănui să considere aceasta un act antinațional.

Înnobilarea mazililor și a răzeșilor a fost un fenomen pozitiv, însemnând pe harta unei provincii trunchiate proprietăți de moșii românești (numite de austrieci dominicale și, ca atare, ei fiind patroni bisericești).

În familiile lor se păstra și se păstrează tot ce era prețios supraviețuirii neamului, fapt pentru care li se iartă atâtea și atâtea maimuțări ale nobilimii galițiene sau austriace.

Datorită lor, mazililor și răzeșilor care au rămas români stăpânirea imperială a trebuit să recunoască existența poporului român în Bucovina și să-i acorde cel puțin forma de ducat și un steag și o stemă, toate bizuite pe trecutul și prezentul acestui popor.

Fată de evidențierea moșiilor răzeșești în documentele lui Teodor Bălan, cu comentariile respective și mai ales enumerarea lor de către I. I. Nistor, date prețioase, dar nefixate în limitele timpului istoric și nici în cronologia lui, rencesământul din Moldova din anul 1774 dă o imagine „quasifotografică” a situației moșiilor răzeșești, permite cunoașterea stăpânilor acestor moșii și, mai ales, aduce la zi situația lor în preajma ocupației Bucovinei de către armata austriacă.

Toate concluziile demografice, istorice și politice trase până la data publicării prezentei hărți și a datelor aferente trebuie revizuite, mai ales de contestării romanității acestui pământ strămoșesc.

BIBLIOGRAFIE

- A. D. = atestare documentară.
D. V. = Dr. Daniel Werenca. *Topograpyhie der Bukowina*. Cernăuți, 1895.
T. B. = Teodor Bălan. *Documente Bucovinene*, vol. I, Cernăuți, 1932.
1. Alexandru, I. Gonța. *Satul în Moldova medievală*. București, 1986.
2. N. Lăbușcă. *Elementele juridice din cronica lui Grigore Ureche* - teză de doctorat, Iași, 1992, citat din I.
3. Ion I. Nistor. *Luduș Aproxianus, Eroul Țării Sipeișului*. Analele Acad. Rom. Seria III, tom. XXIII, Mem. 8.
4. Nicolae Iorga. *Însemnătatea ținuturilor de peste Prut*, Acad. Rom., Anale, Seria II, tom. XXXIV, 1912.
5. P.L. Dimitriev. *Moldova în epoca feudalismului*, vol. VII, tom. I și II, Ed. Academia de Științe a R.S.S. Molodovenească, Chișinău 1975.
6. Teodor Bălan. *Din istoricul Câmpulungului Moldovenesc*. București, Ed. Științifică 1960.
7. Alexandru Ligor. *Prin Moldova în timpul lui Vasile Lupu*, Ed. Sport - Turism, București, 1987.
8. N. Cocivan. *Mijloacele de cîmpire a pămînturilor țăranilor liberi din Moldova sec. XVII*, Iași, Studii și cercetări istorice, 1956.
9. P. P. Panaitescu, *Obștea țărănească*, Iași, 1956.
10. Dr. Johan Polek. *Die Huldigung der Bukowina ...* Jahrbuch des Bukowinner Landes, Museums Cernăuți, 1902.
11. Teodor Bălan. *Forum nobilium din Bucovina*. Ed. Glasul Bucovinei, 1927, Cernăuți.
12. Nicolai Grămadă. *Saeni și stăpâni în Bucovina, 1775-1848*. Anuarul Muzeului Bucovinei, seria II, Anul 1-2 Cernăuți 1944.
13. V. Stefaneli. *Einige statistische und historische Daten aus des Bukowina in Skizzen über die Rumänen der Bukowina*. I Theil, Wien 1888-1889.

14. Nicolae Iorga. *Românismul în trecutul Bucovinei*, București, 1938.

15. Iancu Cuparencu. *Omagiul Bucovinei*, Gazeta mazililor și răzeșilor, anul I, nr. 7, 1911.

16. Vasile Vitencu. *Răzeșii*, în Revista Mazililor și răzeșilor, anul, IV, nr. 2, 1944.

*Clopoțele de la Mogoșești, străveche așezare din Ținutul Herții,
înstrăinată prin Pactul Ribentrop-Molotov.*

Cenăuții de până la război

Florea ȘAPCĂ, doctorand în istorie

Așezat la drumul mare ce venea dinspre Polonia și la un vechi vad al Prutului, fiind apărat altădată de Cetatea Țeținei, Cernăuțiul este pentru prima oară atestat documentar la 8 octombrie 1408, în hrisovul prin care Alexandru cel Bun acorda privilegii negustorilor din Liov. În târgul în care se afla o veche vamă moldovenească, oștenii lui Ștefan cel Mare au decimat, în toamna anului 1497, coloanele jalnice ale leșilor, scăpați ca prin minune din iureșul bătăliei din Codrii Cosminului.

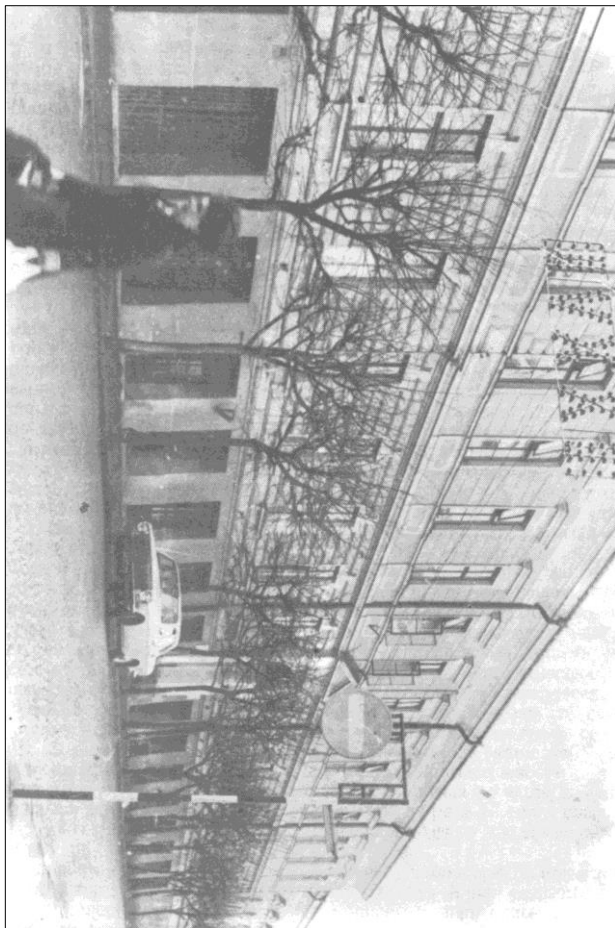
Până la anexarea în 1774 a Bucovinei de către Austria, Cernăuții au fost un simplu târg moldovenesc, în care se afla căpitănia ținutului cu același nume. Habsburgii, însă, și-au instalat anume aici organele ce aveau să administreze un teritoriu ce nu le aparținea și astfel, Cernăuții aveau să devină după rapt, centru administrativ, politic și cultural al ținutului botezat „Bucovina”.

Orașul a crescut și s-a lărgit mereu și înainte de cel de al doilea război mondial era unul din cele mai interesante din România. Situat pe dealuri, turlele bisericilor sale se cufundau ca niște stejari de aur arborosean, în azururile fumurii ale slavilor prăvălite fastuos peste colinele dintre Țețina și Horecea. Văzut din suburbia Caliceanca, orașul părea o cetate apocaliptică, din care răsună parcă un chiot sălbatic de granit. Totul era de o stranie, de o tulburătoare frumusețe, mai ales toamna, când amurgul castanilor însângera ferestrele miilor de case.

Orașul cobora până în valea ferită de crivăț a Roșei și până în șesul dulce al Prutului. Dincolo, peste Prut, unde cândva se întindeau lunci minunate, țărini și sate cu baci mioritici și cu țărani cuminți, care știau să citească belșugul anului viitor în mugurii pomilor, iar soarta - în mersul socotit al stelelor, până la război a început să crească zona industrială, cu zeci de fabrici și uzine.

Ca și acum, împrejurimile orașului erau de-o încântătoare varietate. Spre Codrii Cosminului se desfășurau, până la darea în

exploatare a noilor masive locative, largi șesuri și dealuri domoale. De pe terasa aeroportului se puteau vedea până departe mările de grâu ale câmpiilor, care, spre Cuciurul Mare, se frângeau în văi prăpăstoase și-n coaste de dealuri repezi.

*Clădirea fostului gimnaziu german din Cernăuți, în care a învățat, copil fiind, marele nostru Eminescu.
Foto: M. POROGHER*

La Mănăstirea Horecii, Prutul curgea lin, ca și acum, pe lângă o pădurice, prin care și-a purtat pașii, pierzându-și privirile în colinele din zare, cu nobile profiluri dacice, visătorul Mihai Eminescu. La biserica acelei suburbii s-a rugat odinioară și împăratul Rusiei, venit la congresul Triplei Alianțe, care s-a ținut cu mare fast la Cernăuți.

Spre apus orașul -se întindea până aproape de poalele Țeținei împădurite, pe al cărei vârf se află și astăzi vestigiile unei cetăți moldave. La nordul Cernăuților se afla parcul Dominic - sălbatic, neîngrijit, dar minunat de frumos cu fagii, mestecenii și brazii lui de legendă. De nicăieri nu poate fi văzută marea „orașului dintre ceturi” ca dinspre satul transprutean Mahala. Seara Cernăuții își luau înfățișarea unei cetăți enorme și dealurile parcă i se închinau, îngenunchind pe malul drept al Prutului.

Viața Cernăuților era până la război cosmopolită ca și în zilele noastre. Căci aici întâlneai și germani austeri și amatori de bere, și români băștinași care roiau în piețele pe care le alimentau cu produsele lor, și ruși șmecheri și extravaganti, și evrei ce își scoteau dobânda din orice afacere.

În secolul trecut mari bărbați ai neamului, ca frații Hurmuzachi, Aron Pumnul, Ion Gh. Sbiera și mulți alții au creat aici un focar de știință, cultură și simțire românească. Frații Hurmuzachi au avut strânse relații cu intelectualitatea din Moldova și s-au bucurat de considerația lui Vasile Alecsandri, care a trăit o vreme la moșia lor Cernauca, din preajma Cernăuților. Tot la Cernauca, într-un superb decor bucalic, împresurat de păduri de fag, Vasile Alecsandri, alți intelectuali din Moldova și Transilvania, refugiați acolo, printre care Alecu Russo, Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu, Gheorghe Barițiu, Timotei Cipariu, au petrecut în lungi și animate discuții politice cu amfitrionii lor, au agitat spiritele pentru crearea unui „singur stat național, cuprinzând toate provinciile locuite de rasa noastră”.

Înainte de intrarea trupelor sovietice în nordul Bucovinei, Cernăuții erau un puternic centru cultural și științific în care se desfășura în ritm intens și o bogată viață literară și muzicală. În orașul, care în 1937 avea 110.161 locuitori, se aflau și universitate, și Muzeul regional al Bucovinei, și Muzeul industrial, și Muzeul

*Cernăuți, cimitirul central: Mormântul lui Ioan Drogli,
cumnatul lui Mihai Eminescu.*

industriei casnice, un muzeu ucrainean, Conservator de muzică & artă dramatică. La 1 octombrie 1936 Biblioteca Universității numără 435.788 volume. Dintre celelalte 20 de biblioteci, printre care evreiești, germane, ucrainene, polone, franceze, cele mai însemnate erau biblioteca municipală „Nicolae Iorga” și biblioteca Asociației de cultură a poporului român din Bucovina, bogate prin fondurile lor de carte românească.

În acea perioadă în capitala Bucovinei apăreau 17 ziare și reviste românești de orientare diferită, precum și 16 publicații în limbile germană, ucraineană, evreiască și polonă. Aici își aveau sediul 15 societăți culturale românești, 9 - germane, 5 - polone, 2 - ucrainene, 1 - rusească, 1 - evre- iască, 23 organizații studențești, 15 asociații muzicale și corale, 28 organizații sportive. La dispoziția cernăuțenilor se mai aflau Teatrul Național, 8 cinematografe, numeroase edituri și tipografii, 21 școli secun- dare, 39 școli primare, 8 spitale, 4 sanatorii, 11 farmacii, 8 librării, 8 restaurante, 28 de bănci și case de economii.

Cernăuții mai erau și un important centru industrial. Aici lua avânt, în primul rând, industria alimentară. Funcționau ireproșabil 5 mori, 8 brutării mecanice, 1 fabrică de biscuiți, 2 fabrici de spirt, 1 - de lichior, 2 - de bere, 4 - de oțet și muștar, 1 - de zahăr vanilat, 7 - de bomboane și ciocolată, 2 - de conserve din pește și 5 - de mezeluri.

Industria textilă și de confecții era reprezentată de 25 fabrici de tricotate și ciorapi, 1 - de plus, 4 - de basmale, 2 - de ață de bumbac, 3 - de șireturi și dantele, 3 - de pălării, 1 - de berete, 1 - de vată, 1 - de puf și fulgi.

Cernăuții dispuneau și de o bogată industrie chimică, deoarece aici funcționau 5 fabrici de săpun, lumânări și sodă, 1 - de amidon, 1 - de acid carbonic, 1 - de acid lactic, 1 - de oxigen, 1 - de eter, 1 - de uleiuri etilice, 7 - de diverse produse chimice, 1 - de șoșoni, 2 - de piepteni și nasturi.

Industria metalurgică cuprindea 2 uzine constructoare de mașini, 2 turnătorii, 1 fabrică de sârmă, lanțuri și șuruburi, 1 - de împletituri din sârmă, 1 - de articole de lăcătușerie, 1 - de articole emailate, 1 - de tablă zincată, 1 - de bricege, 1 - de agrafe de birou, 2 - de diverse articole de metal, 2 mari ateliere de reparații. 6 fabrici

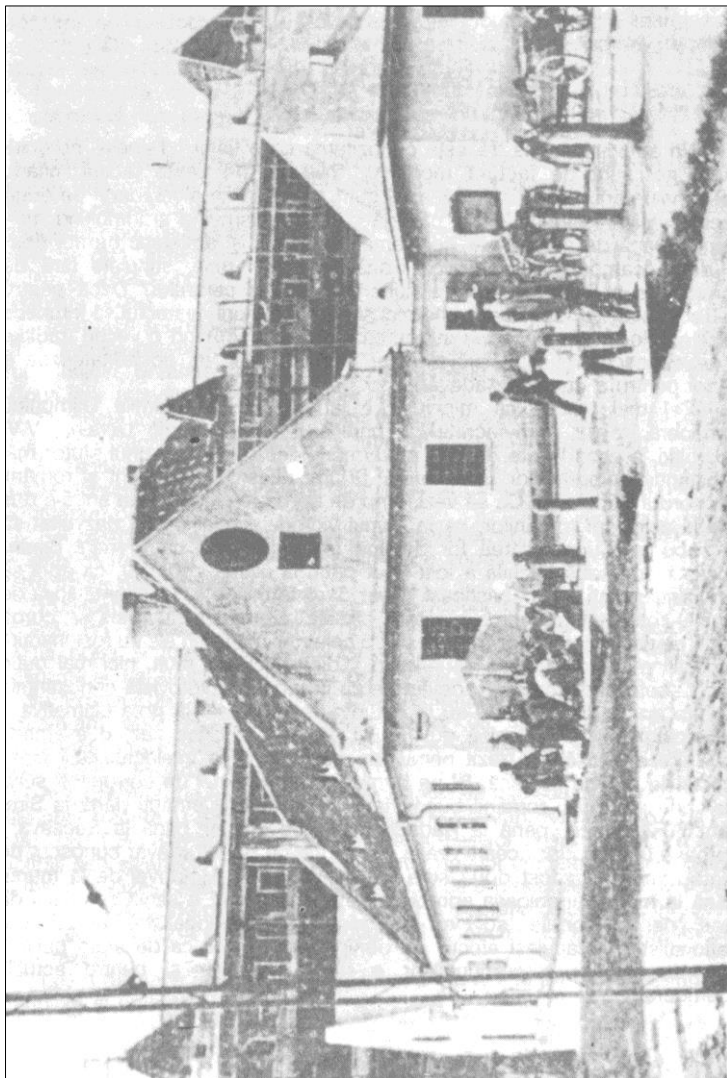
de mobilă, 1 - de cherestea, 1 - de poloboace și 2 - de cuie de lemn stăteau la baza industriei lemnului de aici.

La Cernăuți în momentul anexării nordului Bucovinei de către URSS se mai aflau 7 tipografii mari, 1 - pielărie, 1- fabrică de încălțăminte, 7 - de cărămizi, țiglă și teracotă, 2 - pentru cioplirea pietrelor, 2 - de produse de hârtie, 1 - de cartonaje ș.a.

În orașul în care până la 1940 se aflau 8 consulate străine, credincioșii de diferite confesiuni aveau, la dispoziție catedrala mitropolitană ortodoxă, 8 biserici și 2 capele ortodoxe, 2 biserici romano-catolice, 1- greco-catolică, 1- evanghelică, 1- armeano-catolică, 1 casă de rugăciuni lipovenească, 1 - a evangheliștilor, 2 - ale baptiștilor, 2 - ale adventiștilor, 2 sinagogi și 48 case de rugăciuni evreiești, 1 mănăstire ortodoxă de călugărițe și 3 mănăstiri catolice.

Stema orașului așezat pe dealurile sculptate de afluenții scurți ai Prutului, reprezenta un scut roșu cu o cetate crenelată, având două turnuri laterale pătrate și poarta deschisă, în care era așezată stema Moldovei. Peste cele două turnuri lumina o rază aurită. Vechea stemă a orașului fusese completată cu reprezentarea cetății vecine Țețina, vestită în istoria militară a Moldovei medievale.

Mare centru de cultură, științific și industrial al României interbelice. Cernăuții, în care se afla și reședința mitropoliților Bucovinei, au devenit, după „eliberarea„stalinistă, un oraș străin pentru băștinașii de pe aceste meleaguri, căci valurile străinului l-au inundat și l-au văduvit de frumusețile de odinioară.

*O piață din Cernăuți de altă dată.
Fotoreproducere: Ion PALADEAN*

De neamul Volohilor

Gheorghe GORDA

Un adevăr ascuns trezește curiozitatea ca o taină. „Tainele” nordului Bucovinei sunt de factură modernă, învăluite de ceața tăcerii, uitării, desconsiderării, proscrisului. Și-apoi cum poate să fie altfel, dacă de două secole emisarii străinătății își câștigă pâinea, plăsmuind și înmulțind minciuna? Dacă de atâta amar de vreme politicienii își amintesc de noi doar în dricul campaniei electorale? Dacă scornelile rase, stipulate fără de scrupule sunt stimulate prin susținerea tacită a centrului? Dacă pentru treizeci de arginți se găsesc ahotnici și printre feciorii neamului să întunece mințile celor ce muncesc în sudoarea frunții. Or, urmând o veche tradiție, e arhicunoscut rolul decisiv al celor furați până și de posibilitatea de a gândi pentru a cunoaște adevărul.

Cel mai trist e că minciuna e lansată de pe culmile Olimpului. Bunăoară, fostul prim-secretar al partidului comunist din Ucraina, V.V. Șcerbițki, a emis la ora de vârf a stagnării ideea acordării unui ajutor mai substanțial minorităților *nebăștinașe*. Printre acestea au nimerit și românii din nordul Bucovinei. Ca să vezi, timp de aproape cincizeci de ani s-a dus contul asimilării românilor, ca în ajunul victoriei socialismului dezvoltat să se raporteze ucrainizarea lor deplină (se zice chiar că premiul pentru această comandă socială a fost băut până la ultima copeică), ca apoi să fim transformați în... nebăștinași. Chiar dacă la mijloc e o evidentă lipsă de logică, totuși, după prima atestare oficială, ajutoarele au prins să curgă gâră pe capetele bieților românași. De cele mai multe ori ele au fost însoțite de calificativul rumunski zaharbnic”. Adică, nici mai mult, nici mai puțin decât „cotropitor român”. Adevărul e că în tabăra molotovistă cunoștințele despre nordul Bucovinei s-au redus întotdeauna doar la nota ultimativă a guvernului sovietic, remisă guvernului român. În orice caz, o asemenea măsluire a realității a trezit nemulțumirea. Inclusiv a intelectualității comuniste de origine română. Și pe bună dreptate. Ce fel de cotropitori sunt, Doamne mă

iartă, românii bucovineni, dacă de la Cernăuți până la Șiret sunt 50 kilometri, până la Rădăuți în jur de 70, iar până la Suceava - aproape 0 sută... Iar aceste orașe, împreună cu Baia - adevăr cunoscut de toată lumea - au fost două sute de ani capitalele Moldovei de la munte până la mare. Ingenioasa apreciere de „nebăștinași” a servit semnalul de atac pentru forțele șovine, pe atunci internaționaliste, astăzi pur naționaliste, cu același efectiv de denigratori. Posibil că ^de atâta politică față de români a comuniștilor a rămas identică și pentru actualii „democrați”. Ş-apoi, parcă poate fi vorba de cotropitori, dacă din Voloca-pe-Derelui e o distanță mai mare până la Voloca-pe-Ceremuș decât până la prima capitală a statului moldovenesc? Prin ce se deosebesc astăzi aceste sate? Prin limbile vorbite de locuitorii lor. În rest există o oarecare omogenitate. Primul argument îl constituie toponimicul comjn. Iar acesta își trage originea de la boloh, vlah, voloh, atestat documentar la popoarele vecine de la hotarul mileniului trecut. Dar și spre sfârșitul celui de al doilea mileniu au văzut lumina tiparului lucrări de sinteză, care constată același adevăr. Bunăoară, Emil Kaluzniaski, fost profesor la Universitatea din Cernăuți, a stabilit existența în Galiția a peste două sute de localități volohe „trăind după dreptul lor datinar și național - român” (jure et consuetudine valachorum, jus valachicum). Astfel, considerând toponimul cheia stabilirii unei taine, să facem o trecere în revistă a realității acestor două sate.

În Voloca-pe-Derelui fiecare întâlnit în cale va declara că denumirea satului natal provine de la „voloh”, ceea ce în concepția localnicilor înseamnă de origine italică... În Voloca-pe-Ceremuș noțiunea inițială de „românească” s-a atrofiat cu desăvârșire. Bătrânii de aici își dau cu părerea că satul lor și-a preluat numele de la pârăul Voloșenca, ce parcurge și vetrele satelor învecinate Stănești și Carapciu. Reprezentanții ultimei generații, inclusiv cei care au absolvit instituțiile de învățământ superior, grație instruirii internaționaliste alese, vor contesta învrăjbiți tot ce e românesc, fntr-una din case, gospodarii care nu-și puteau ascunde emoțiile de adevărați patrioți ai neamului românesc, au rămas pur și simplu îndurerăți de declarația unuia dintre feciori „că aici s-a vorbit întotdeauna ucrainește”. Doar argumentul că „Bucovina e pământ

ucrainean din negura secolelor” rămâne preponderent în practica neoideologilor locali, iar sub acest aspect locuitorii satului n-au putut fi niciodată români. Dar anume de aici au fost originari intelectualii, care au ținut sus drapelul românismului la Cernăuți la sfârșitul secolului nouăsprezece. De altfel, ca și cei din Carapciu și Stănești, sate omonime cu cele din raionul Hliboca (Adâncată). Unul dintre ei, Toader Racoce din Carapciu vijnițean și-a editat cartea numită „Crestomaticul românesc” încă în 1820. Există însă și alte argumente.

O bună parte din patrimoniul satului Voloca-pe-Ceremuș își are o rădăcină reliefat românească: Lupulenco, Sanduleac, Domitrășciuc... Bătrânii satului consideră că se trag din neamul românesc și descendenții familiilor Sava, Bejan, Frațian, Andronic... Bunăoară, la întrebarea: „De cine a fost construită biserica satului?” (în primii ani ai anexării Țării de Sus a Moldovei de către austrieci, în stilul tradițional al arhitecturii moldovenești), a urmat răspunsul: „De oameni din neamul Bejanilor. Ei au fost bejenari de la șes, până astăzi oameni voinici, harnici, gospodăroși, pricepuți la lucrarea lemnului...” Majoritatea interlocutorilor noștri au susținut că Bejanii au vorbit în trecut în case numai românește, În satul cu populație astăzi ucraineană elementul românesc e prezent în poezia obiceiurilor de iarnă, în slujbele bisericesti...Nu știu ce intuiesc tinerii de astăzi, când văd lacrimi șiroind pe obrajii bătrânilor intonând un vechi cântec românesc, dar pe mine m-au trecut întotdeauna fiorii, când făceam o asemenea descoperire. E o tragedie, când astfel, în tăcere, nelegitim, cu forța se execută verdictul Marelui Anonim de a distruge tot ce e românesc. Doar într-o singură casă un octogenar cu o familie pur moldovenească și-a vărsat veninul asupra românilor sub motivul că a fost maltratată în armată de un caporal român...

La drept vorbind, pitoreasca localitate subcarpatică e pecetluită de un destin vitreg. Ea și-a luat începutul în '44, când sute de locuitori au iuat calea pribegiei. Și pentru că sămânța omenească e curioasă din fire, am descoperit că în ultimii ani satul e părăsit mai cu seamă de cei de origine română. Descendenții acestora, obținând studii superioare, își câștigă, împinși de realitatea vieții, o faimă bună în domeniile alese de activitate și prind rădăcini în

diferite colțuri ale Ucrainei. Privind casele pustii ale satului, te gândești că cei plecați au trădat mai întâi strămoșii. Am văzut părinți, bolnavi și neputincioși, lăsați de izbeliște. Ascultându-Îe vorbele în această singurătate tristă, rămâneam surprins de patrimoniul de nume, datini, obiceiuri, caracteristice Volociei românești de pe Derelui. E vorba de o cultură unică, pur bucovineană, cu rădăcinile adânc împlântate în trecutul românesc.

Spre deosebire de Voloca-pe-Ceremuș, cea de pe Derelui a răspuns la vitregiile timpurilor trecute prin unire în jurul bisericii, păstrarea limbii materne, respectarea sfântă a obiceiurilor strămoșești. A rămas de pomină patriotismul unor voloceri care, fiind obligați să depună jurământ statului austriac pentru a ocupa o anumită funcție, se prezentau în fața înaltelor comisii cezarogalițiene de rit catolic cu crucea creștinească de acasă și rosteau legământul de credință în limba maternă. Astăzi, când aspirăm spre tot ce e străin, o asemenea atitudine, de o înaltă demnitate și conștiință națională, pare stranie pentru cei convertiți spre cultura veneticilor. Pe tim puri o asemenea conduită a fost în firea naturală a lucrurilor. Elementele patriotismului pur volocenesc perpetuează și astăzi. În ultimii ani se dezleagă tot mai des baierile inimii și prind glas năzuințele localnicilor. Atât doar, că nu întotdeauna sămânța înnobilării nimereste în sol fertil, lipsesc premisele materializării lor. O parte a satului, unde s-au purtat luptele lui Ștefan cel Mare cu regele polonez Ioan Albreht cu aproape 500 de ani în urmă, a fost propusă să se numească Plaiul lui Vodă, în ioc de Hrușăuți, ce provine de la numele unui pâraiaș, ce seacă până în luna lui cuptor. Intelectualitatea din sat a hotărât să revină la vechile denumiri tradiționale ale drumurilor, în locul generalilor ruși și sovietici, cu faimă de „eliberatori”, care până astăzi dețin monopolul asupra conștiinței localnicilor. Adepți fideli ai frumosului, volocenii hliboceni au ajuns vestiți prin hărnicie și corectitudine, prin portul și cântecele populare, prin aptitudinile înnăscute de meșteri pricepuți la toate. Cea mai mare taină a Volociei-pe-Derelei e că ani de zile a asigurat miresele din necuprinsul imperiu sovietic cu rochii și lumânări de nuntă, în ultimul timp satisfăcând capriciile piețelor de desfacere din Iugoslavia, Polonia, Turcia. Spiritul întreprinzător e, de asemenea o calitate a celor din neamul volohilor.

*Cernăuții la sfârșitul veacului trecut.
Fotoreproducere Ion PALADEAN*

RESTITUIRI

Poeți bucovineni din perioada interbelică

George ANTONESCU (n. 1908)

Înstrăinare

(Bucovina, 1940–1941)

Depart, drum. de dor și dealuri sure,
rumânul îi sărac... n-are mălai, nici cruce!
Nu-i Vodă Ștefan, bunul, să se-ndure
de viața asta grea de șerb ce-o duce...

Copiii nu zâmbesc, nici nu se joacă,
nu sburdă mieii cu mioarele...
N-auzi, a rugă, clopote nici toacă
și parcă nu lucește soarele...

Trenuri de nădejde s-au dus peste hotar, -
ci-n străinime doina încă n-a murit!
Din trupurile străbune grâne cui răsar?
Cireșii-n primăvară cui au înflorit?!...

Traian CHELARIU (1906–1966)

Cantinelă

De-aici plecarăm tineri și bogați,
Suișul n-a cerut oprire în pripor.
Drum biruit, sloboade-mă și ia-ți
Toiagul fiului risipitor.

Chemai amicul care mi-a fost drag,
Bătrânii meri mirați au tresărit.
Pustiu cuvântul s-a întors din prag-
Prietenul, desigur, a murit.

Chemai zăvoiul plin de anii tăi,
Tu, dragoste, ceresc și unic vis,-
Lumina lor căzu prelung pe văi,
Ecoul risipit nimic n-a zis.

Ghedeon COCA (1908 -)

Rustică

Amurgul urcă stânci cu brațele de sânge;
pe șes vezi ciuturi zăvorâte de fântâni.
Din arcu cerului ce peste câmp se frânge,
cresc liniști străvezii și-adorm pe albe mâini.

Spre un adânc de zodii, o cumpănă se pleacă
și-un gând, să ispitească izvoru-n rădăcini;
Secerătorii trec și tot au să mai treacă-
și drumul s-o vedea în seară și lumini.

Încet, sonore zări în gol se depărtează,
în spice melodii de minunat decor.
Privind oglinda asta, Domnul se visează
pe calea pământeană un rustic călător.

George DRUMUR (n. 1911)

Trecere simplă

Sborului din vis, înalt,
vânător cât un strop de stea,
când amurgul va să-i stea
spumă peste ierbi din salt
nimeni n-o să-i vadă urma-
roua i-o va bea, de leac,
iedul mic, cât un gândac,-
scris ospăț va paște turma.
Clopot mare, cât un cer,
peste trupul meu uscat
de când arșiți s-au iscat,
stă să ploaie pe oier.
Peste zare de hotar-
să mă ducă semnul rar.

Aurel FEDIUC (1919–1942)

Mâini de plugar

Mâini grele, mâini tari, mâini aspre de muncă
Negrite de soare, de ger înghețate,
Vi-e hrană sudoarea și rod vă e veacul
Pe țărână stăpâne, din țărână lucrate.

Vă mângâie vântul cu aburi de brazdă
Când plugul despică în coastă de deal,
Vă mângâie coasa cu răni, când i-e munca
Și doina de-o ziceți crescând-o-n caval.

Odihnă vi-e munca, mâini veșnic durute;
Vi-e sară unealta păscută de voi.
Iar ora de-ngână chemarea la țărnă,
Vă cheamă la muncă mai grea, în lut înapoi.

Vasile GHERASIM (1893–1933)

Muzei mele

Strunește-mi, muză, lira să mai cânt,
Pornește-n piept arcane de simțiri;
Trezește iar speranțe și-amăgiri,
Și-mi reînvie iar zeiescu-avânt...

Puteri îmi da să-nfrunt nenorociri,
Așează pe iubire-mi nimbul sfânt,
Dă-i glas de clopot la al meu cuvânt,
fn mări prefă-mi stropi mici de fericiri.

Dă-mi neânfricare de antic erou,
De văd în viață chinuri de infern;
Deschide-mi minții mele cer și ia^l
Să știu cum sori s-aprind și mări cum scad,
Ori de se mișcă timpul în itern:
Pe strune vechi s-adie-un cântec nou!

Mihai HORODNIC (1907–1926)

Noapte

Acolo pe cărarea copilăriei mele
Nu-i nimene acuma cântarea s-o înceapă.
Dorm sălciile toate încremenițe-n apă
Sub ținuirea mută a focului de stele...
Și-arinii mai de-o parte stau nemișcați în luncă
Cu pleoapele-adormite sub frunzeie-argintii:
Nu-s cântece de păsări nici veselii copii;
Și nici un tril de doină acuma nu răsună.
Departa moara veche prietenă-amintirii-
Cu roata prinsă bine în stoc cu apă plină
Stă singură în noapte și-ncet parcă ascultă
Vreo șoaptă să-nțeleagă din planșetele firii
Văd casa noastră prinsă în brațe de livezi
Și-arinii de la poartă cu frunza lor subțire...
Tresare-n fapt de seară atâta licărire
Și fereștruici aprinse te cheamă să le vezi.
Și noaptea trece albă.. Departa-n zări albastre
Pe creștet de pădure își cerne cerul bruma,
Doar luna asta mândră mai luminează acuma
Cărările și moara și prispa casei noastre...

Teofil LIANU (n. 1908)

Cale lactee

Căruțașii de la marginea pământului
au trecut în zbor spre seară coama vântului,
prunduind cu stele cărăruia somnului,

care duce albă pân' la Maica Domnului.
Minta înflorită-n câmp și sânzienele
și-au deschis frumos înrourate genele,
mirosind a țărână proaspătă și-a fagure
pentru îngerii de crin, din aște lagăre...

Aspazia MUNTE (1885–1945)

Izvor

Adoarme urechea
Pe vinele fântânii;
Melodia, vechea,
Au cântat-o păgânii.
Își frâng mijlocul
Arcușe pe coarde;
Inele-și poartă jocul,
Amurgul arde.
Mâini pe oglinzi,
Pe umbre pictate,
N-o să cuprinzi
Icoane sfărmate.

Vasile POSTEUCĂ (1912–1972)

Jale basarabeană

România, România,
Ce-ai lăsat rușii să vie,
Să ne ducă-n pribegie?
Că vin nesfârșită brumă
Și norocul ni-l sugrumă,
Sugruma-i-ar foc și ciumă..

Stema scumpă de domnie
E și ea în pribegie,
Țara-i jale de urgie...
Lanțul gleznele ne strânge,
Plânge tot românul, plânge,
Nistrul duce numai sânge...
Pârcălabii și hatmanii
Trec prin noapte umbre stranii
Că i-au tulburat dușmanii...
Și în goana lor nebună
Se înalță-n scări și sună
Jale grea din corn de lună...
Scoală-ți, Țară, voievozii
Că păgânii-s mulți ca brazii
și ne latră ca zăvozii...
Cheamă-ți codrule, voinicii
Că ne-neacă veneticii,
Căpcăunii, bolșevicii...
Tu hotin, străbun Hotin,
Azi ești singur și străin,
Și păgânii vin și vin
Voi, stejari de la Tigheci,
Dați alarma pe poteci
că ne prăpădim pe veci...

Nistrule, să te ridici,
Căpitan peste voinici,
Să-i strivim pe venetici...

Furtunos să ieși din maluri,
Peste șesuri peste dealuri
Și să-î îngropăm sub valuri...

Să le dăm pământ sub glie
Tuturor ce-o să mai vie,
Românie, Românie...

Ion ROSCA (1908–1933)

Acord linear

Vis de slăvite pajiști cu ritmuri neghicite
în descifrări de pagini sub clape grăitoare
și preajma desvelire de linii pare-n care
mai stăruie contururi de brațe arcuite.
Un rătăcit de zâmbet alături, și petale;
rod pârguit în nopți de insomnii și lene,
de-ai ști câtă răcoare și umbră ai sub gene,
ți-ai tăinui adâncul privirilor din cale.

Niculae ROSCA (1912 -)

Neohaiducească

îmi place să trăiesc ca pădureții, vara, în pădure,
cu suflet acru, necioplît și dur,
să mă hrănesc cu ploi și vânt (sunt și zile jure):
numai argint suflat pe fond de-azur
Ca să-mi crească visul ca un lujer, drept,
mă-nvelesc cu nopți ca-n frunzare cerbii:
iar pe cer de scriu semne, norii, aștept,
licurici s-aprindă stele-n roua ierbii.
Mă trezesc atunci din somn haiduc,
haț la drumul mare (pe Calea Lactee),
măsurând chimirul, aur cât să duc
și-njurând de sfinți ca noaptea-n loc să stee.

George STRATOI (1914–1935)

Însomnorată

Am bătut la ramul unui bob de rouă.
Licurici, cu cheie de lumină nouă,
mi-au deschis vederii cioburi de spectacol,
zori de căi lactee, aripi de miracol.
Greierișul ierbii-și picură nesomnul
din viori, în vis încorsetate. Domnul
rupea chiotoarea lunii și-arunca
salbă după salbă, câte-odată-o stea.
Și-am topit reflexul unui solz de ghiață:
ó bunică basme înșira pe ață.
Moș Crăciun, cu boțuri vechi de mămăligă,
tot umbla să prindă pui de ger, să-i frigă.
Și-am bătut la porta unui strop de tuș.
Mi-a deschis cu coada-cheie-un spiriduș.
Și-am intrat. Palatul morții clocotea.
Oase și iar oase, carnea-mi se topea.

Mircea STREINUL (1910–1945)

Din „Rumâneasca”

Trecea prin auroră, ca soarele, și umbra lui cădea pe văi;
se apropia de dânsul oile și ceata de dulăi,
dar simțeau alt tărâm și se duceau mai departe,
ca praful stelelor avea înalt iz crud de moarte.
se uită ciobanul, uneori, la mâinile lui, pe cari
lucea câte-o pată de luceafăr umed.; câinii flecari,
lătrau - și ciobanul ar fi vrut

să-l dea D-zeu undeva înainte de început.
Pe la tâmple-l înfiora o boare de vânt-
nu de aici; venea de peste pământ,
unde nici îngerii nu pot, - necum Dumnezeu
de intră cu numele. Și lumina-l plouă mai greu
ca eternitățile, peste umeri: doar aurul sterp, de promoroacă,
în inima ciobanului, în care joacă
întinericul arhanghelilor. Tatăl - fără păcat
de voie. Se vede că D-zeu a vrut - și-așa a dat.

Iulian VESPER (1908–1986)

Fuga în noapte

În munți, voevodul stătu. O ninsoare
Din arcadele cerului se cernea;
Departe-i un tron în slăvi și splendoare:
E singur aici și îl doare
Viața, ce altfel părea.

Tac ale brazilor crengi, - și vuiesc
Doar apele puselor mari;
Fără stindard. Calul îi clatină
Umbra printre vechii stejari.

Mai târziu, o, lumină, mai târziu vei veni!
O lacrimă cade și arde;
Noaptea-i încă tânără: strălucesc
Peste creste ale vântului coarde.

Suceava aurie. Pierdute-s
Ale zilelor turte subțiri;
Din tulnic ar suna să se adune
Potopul tăcutei oștiri.

Dar singur sosește pândarul:
„Nu-i nimeni; pe aici coborâm!”
Pierdut, pe un negru tărâm
Trecu Petru Rareș, hotarul.

George VOEVIDCA (1893–1962)

Solie

Și pornit-a vântul crainic-
îi trimise doru-mi tainic,
l-a trimis, cu plânse șoapte,
să străbată drum de noapte,
să străbată cale-n sârg
până-n visătoru-ți târg;
să străbată cale lungă
la fereastra ta s-ajungă
și la geamul nins de lună
lin să-ți spună fată bună,
grijă multă că mă bate,
că te-ntreb de sănătate,
că te-ntreb printre suspine,
gândul de-ți mai e la mine.
Noaptea iar când se-mpânzi,
vântul ușa-mi sgâlțâi,
tremurat oftat oftând,
întuneric lăcrimând.

E. Ar. ZAHARIA (n. 1911)

Flăcău arborosean

Pórt chimir și fluer lung arborosean
Și pe Ștefan Vodă gingaș sub veșminte.
Sângeie arcașilor astru și fierbinte
Bate-n vadul trupului prins în găietan.

Cușmă și opincă, dulci răcori de fag,
Cerbi 'notând în lună setea să-și adape,
Turmele de aur, coborând spre ape
Și luceferi galbeni punte până-n prag.

Prundurile-n care viscoli viteaz
După bour roșu tânăr Crai și Molda,
Bat haiduci cu flinte, cerul țării, holda,
Chivăre albastre, frații noștri brazi.

Dealuri de lumină calde ca un sân
Și-un bădiță cântec, iele pe hotare,
Prin legende umblă Decebal călare,
Ceru-I poartă-n spate ca un stog de fân.

Vremea răscolește prafuri de uitare,
Toacă turnuri albe slujbele prin munte,
Din imperii vaste luna ca o punte
De argint se-ntinde și se culcă-n mare.

Am crescut adâncul mit arborosean
Ca o rădăcină prin cotlan de vis
Și-n răscrucea vremii fruntea am deschis
Ca o gură nouă pe-un străvechi vulcan

GOLGOTA NEAMULUI ROMÂNESC

Apa trece, pietrele rămân?

Dumitru COVALCIUC

*șeful Institutului obștesc de istorie,
restituiți literare și folclorice „Dimitrie Onciul” din Cernăuți*

Regiunea Cernăuți, cea mai mică din Ucraina, nu cuprinde doar nordul Bucovinei, cum s-ar crede, ci include și plasa Herței din fostul județ Dorohoi, precum și o parte din nordul Basarabiei, care anterior a făcut parte din județul Hotin. Împărțit în 11 raioane sătești, teritoriul acestei regiuni, al cărei centru politic, administrativ, economic și cultural este orașul Cernăuți, divizat și el în trei raioane urbane, este populat pe întrug cuprinsul lui, într-o măsură mai mare sau mai mică, și de români autohtoni.

Deși statistica oficială împarte populația est-romanică de aici în „români” și „moldoveni”, numărul acestora este în prezent, după cum s-a observat, de numai 184.836. Românii (moldovenii) mai trăiesc compact în raioanele Herța, Noua Suliță, Hliboca (unde sunt majoritari), Storojineț, precum și în suburbiile orașului Cernăuți. Aria lor de răspândire compactă s-a îngustat, treptat, în perioada în care Bucovina a făcut parte din Imperiul Habsburgic (1775–1918), căci atunci, datorită factorilor externi, care au favorizat migrațiunea în fostul ținut moldovenesc a unei populații de origine slavă, a început și s-a intensificat asimilarea elementului românesc autohton. Funcționarii austrieci, care făceau parte din Comisia de delimitare a proprietăților funciare din Bucovina, încă în 1782 au recomandat Vienei oficiale să întreprindă măsuri urgente privind colonizarea, cu familii din Galiția vecină, a regiunii dintre Prut și

Nistru. Astfel funcționarul Budinski, răspunzând la un ordin expres al consiliului de război al Curții imperiale, constata în același an 1782 că în cele 40 de comune dintre Prut și Nistru, adică pe domeniul episcopatului de Rădăuți, puteau fi colonizate 1902 familii, care au și fost aduse mai apoi din Galiția.

Valul înstrăinării, ridicându-se pe Nistru, s-a năpustit fără opreliște peste zeci de sate și târguri românești, peste vetrele strămoșești ale mazililor, rușășilor și razeșilor din cel mai nordic colțișor al Moldovei lui Ștefan. La o sută de ani de la anexarea Bucovinei de către Austria, în regiunea dintre Nistru, Colacin și Prut elementul românesc mai opunea o rezistență dărză valului migrator din Galiția, dar timpul lucra împotriva autohtonilor. Năluca înstărinării a început apoi să cutureie prin așezările razeșești de pe Ceremuș și de la izvoarele Șiretului. În anul 1918 în regiunea dintre Prut și Nistru, în zona Ceremușului și în localitățile de la izvoarele Șiretului limba română mai răsuna în forma ei arhaică, iar români se declarau acolo mii de oameni, care își pierduseră graiul strămoșesc.

Existența românilor din nordul Bucovinei, ca și cea a tuturor autohtonilor din actuala regiune Cernăuți, creată din teritorii ce până la 1940 au aparținut României, a fost primejduită de năpăstuirile și fărâdelegile bolșevico-staliniste. Măsurile represive ale regimului totalitar, orientate practic la dezrădăcinarea românilor de pe ocina lor strămoșească, au provocat scăderi esențiale din numărul populației băștinașe. A început un alt proces de asimilare, un proces mai drastic, desfășurat sub steagul roșu al „internaționalismului proletar”. Numărul de 114 școli românești, care au funcționat în regiune în primul an de ocupație sovietică (1940–41), s-a redus simțitor după 1944.

Limba română a fost izgonită din unele biserici, din unele instituții de cultură și din unele școli superioare și medii de specialitate. Școala, în care la copii n-a fost cultivat sentimentul mândriei și demnității naționale, în care învățământul s-a făcut într-o limbă ce n-o pricepeau elevii, a devenit și ea un instrument al înstrăinării și asimilării românilor. Apoi, și căsătoriile mixte, atât de la modă în anii 70–80, au constituit o altă pepinieră de deznăționalizare, căci, indiferent de originea etnică românească a tatei sau a mamei, copilul devenea (și mai devine!) automat rus sau ucrainean. Ca să nu aibă probleme în armată, la instituțiile de

învățăământ superior din „necuprinsa țară natală”, la serviciu, în viața publică și ca să poată urca scările ierarhice ale șefismului, foarte mulți tineri români și-au schimbat naționalitatea, devenind în actele de identitate ruși sau ucraineni. Așa au apărut renegații și mancurții, care în momentele cardinale legate de reînnoirea noastră națională, au lovit mai dureros în românii de aici decât ar fi lovit „ideologii” din aparatele administrativ - birocratice. Alți vorbitori de limba română s-au pomenit, fără să știe când și cum, „botezați” ucraineni în buletinele de identitate. Bancurile la adresa „moldovenilor”, atât de difuzate de rusofoni în anii '80, i-au făcut pe mulți consângeni să se rușineze de originea lor etnică și să se dea în actele oficiale drept „ruși” sau „ucraineni”. Și, în sfârșit, de vreo cinci ani încoace o altă molimă s-a abătut asupra noastră, cea a emigrării românilor din regiunea Cernăuți pe continentul american. De regulă, emigrează membrii familiilor ce fac parte din diferite secte religioase. Nu ne-ar îngrijora emigrarea ca atare, ci faptul că în familiile de sectanți români natalitatea este cea mai înaltă în regiune (9–16 copii). Și, evident, și pe această cale numărul nostru se împuținează. Aria, mult mai restrânsă decât odinioară, în care românii (moldoveni) din regiunea Cernăuți mai trăiesc compact, începe în prezent de la poalele Carpaților și cursul superior al Șiretului, cuprinde toată valea acestui râu până la trecerea lui pe teritoriul României, valea Sirețelului, satele bucovinene care până la 1918 s-au aflat în apropierea frontierei austro-române, zona păduroasă a Cosminului cu salba de frumoase localități ce se înșiră până sub creștetul fostei cetăți medievale Țețina, apoi, de la Cernăuți, în jos, include, pe partea dreaptă a Prutului, până la Mamornița, localități pitorești de la marginea Bucovinei istorice, iar mai departe - întreaga plasă a Herței, pe partea stângă situându-se, până la frontiera Ucrainei cu Republica Moldova, mândrele așezări din raionul Noua Suliță. Anume în acest spațiu sunt situate cele 105 localități, precum și orașul Cernăuți cu suburbiile sale Horecea Urbană, Horecea Mănăstirii, Caliceanca, Clocucica, Roșa, Roșa Stâncă, Țețina și Mănăstiriște, în care românii (moldovenii) alcătuiesc un procent considerabil din numărul populației. (Colincăuții și Șișcăuții, alte două localități, în care elementul moldav este cu mult majoritar față de cel slav, sunt despărțite de această arie printr-un șir de localități cu populație majoritară ucraineană).

În temei, așezările rurale din primul tablou statistic, alcătuit cu migală de domnul Ion V. Popescu, au fost, iar unele mai sunt și acum curat românești (moldovenești). Și totuși, numărul trăitorilor ruși sau ucraineni (în afară de poloni, care s-au stabilit aici cu mult înaintea acestora) din unele localități românești pare exagerat. Cauza nu trebuie s-o căutăm numai în rezultatele căsătoriilor mixte, care sunt un adevărat cataclism pentru românii de aici, ale renunțării unora la naționalitate, ale diferitelor falsificări de date statistice, ci și în fenomene anterior nesesizate. De exemplu, în ultimii ani se face tot mai simțită invazia persoanelor străine de nevoile neamului nostru, care ocupă terenuri și își construiesc case în suburbiile, odinioară curat românești, ale Cernăuților, precum și în satele românești din imediata apropiere a orașului (Corovia, Ceahor, Valea Cosminului, Ostrița, Buda, Mahala, Cotul Ostriței). Evident, în urma acestui fapt se schimbă structura populației, au loc salturi demografice în defavoarea românilor băștinași.

În unele localități cu populație românească (moldovenească) numărul nu mic de ucraineni sau ruși se datorează unităților industriale care funcționează pe teritoriul lor (Crasna, Ciudei, Pătrăuții de Sus, Carapciu, Noua Suliță, Mămăliga ș.a.) și la care au fost aduse cadre din alte regiuni, în urma cărora au venit încoace rude, prieteni și cunoscuți ai acestora. Și numărul elevilor de la instituțiile școlare speciale și auxiliare, deschise în sate românești pentru copii ucraineni (Ciudei, Tereblecea, Boian) poate trage la cântar, la fel, în defavoarea românilor băștinași în timpul recensămintelor. Unde mai punem faptul că mai avem în sate românești case de copii handicapați (Mahala), aziluri de bătrâni (Petriceanca, Cireș), în care nimeresc persoane aduse de cele patru vânturi! Și așa ne pomenim că în cutare sau cutare localitate românească numărul locuitorilor de alte naționalități crește ca pe drojdie, pe când băștinașii, răbdători, nici nu sesizează de ce satul sau orașelul nu mai este declarat curat românesc, ci figurează ca așezare cu populație mixtă.

Un alt tablou statistic ne înfățișează, conform datelor oficiale, structura populației din foarte multe localități din actuala regiune Cernăuți, în care flacăra românismului e cu neputință de a o mai reaprinde, ori abia mai pâlpâie.

În temei, aceste localități se află în zona bucovineană a regiunii Cernăuți (raioanele Coțman, Zastavna, Vijnița, o parte a

raionului Storojineț), căci anume aici, între Prut, Nistru și Colacin, pe Ceremuș, la izvoarele Șiretului, procesul deznaționalizării a început cu peste două decenii în urmă. O situație asemănătoare există și în raioanele Hotin, Chelmenți și Securenii din nordul Basarabiei, inclus în regiunea Cernăuți. Aici, după anexarea în 1812 a Basarabiei de către Rusia, țarismul a desfășurat același proces de deznaționalizare a românilor ca și Habsburgii în Bucovina.

Ar fi ridicol să afirmăm, însă, să declarăm că românii au fost asimilați în masă în munții Putilei și ai Vijniței, știindu-se faptul că populația românească n-a fost aici majoritară, deoarece de veacuri în această zonă bucovineană își au sălașurile huțulii de dincoace de Ceremuș.

Pe parcursul numeroaselor anchete desfășurate pe teren, am putut constata, pe baza rezultatelor obținute, că numărul real al românilor (moldovenilor) din actuala regiune Cernăuți ar fi nu acel de 184836, ci de 280–300 mii. Acest număr s-ar fi ridicat acum la o jumătate de milion, dacă românii n-ar fi nimerit în orbita politicii staliniste de genocid. De la 1944 până în prezent, românii care au înfruntat cu curaj exilările, batjocura, tot felul de nedreptăți sociale și economice, care au luptat din răspuțeri pentru a supraviețui ca neam pe plaiurile strămoșești, au înregistrat și pierderi numerice inevitabile. Ei au tot fost ridicați și duși de pe la casele lor și de multe ori nici n-au mai avut de unde se întoarce. După cum lesne se poate observa dintr-un tablou statistic, numărul românilor născuți pe locurile deportării părinților, care s-au mai întors în localitățile de baștină ale acestora și al celor veniți din Basarabia vecină e numai de 4.613 oameni. În schimb, ca lăcustele flămânde, au curs spre Cernăuți, spre orașelele și satele noastre zeci și zeci de mii de străini. Prin emigrarea în Bucovina a rușilor și ucrainenilor, a altor căutători de viață ușoară pe spatelul altora, structurii demografice a regiunii i-au fost provocate modificări serioase. Deci, în timp ce românii au fost strânși în chingile politicii de deznaționalizare, puhoiul venetic a adus încoace 130.743 de oameni străini de limba, datinele și obiceiurile acestui muiptătimt picior de plai mioritic, în fața acestui puhoi al migrației din Podolia și Galiția mai ales, românii au știut încă să stea cu fruntea sus, să se păstreze ca neam și să continue lupta pentru supraviețuire și dezvoltare național-culturală.

Stimate cititorule! Pericolul noilor revărsări de populație străină peste plaiurile arcașilor lui Ștefan e încă mare. Citește, deci cu luare aminte datele statistice, care pentru prima dată au fost puse în circulație științifică, și cugetă adânc asupra lor, observând cât de multe cimitire ale românismului se află în nordul înstrăinat al Bucovinei. Și mai întreabă-te, cititorule, de mai pot rămâne pietre în calea apelor ce nu mai trec.

Alexandrina Cernov, Mircea Druc, Constantin Covalciuc, Dumitru Covalciuc, Ștefan Purice - participanți la conferința internațională de la Chișinău (1991) „Pactul Ribbentrop-Molotov și consecințele lui pentru Basarabia”.

Foto: Nicolae ȘAPCĂ

Statistică

Ion V. POPESCU,
docent la Universitatea din Cernăuți

Lista localităților din regiunea Cernăuți, în care românii (moldovanii) alcătuiesc un procent considerabil

SITUAȚIA LA 1 IANUARIE 1992									
Localitatea	Totalul populației permanente	Dintre care:							
		Ucraineni	Români	Moldoveni	Ruși	Evrei	Poloni	De alte naționalități	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	
or. Cernăuți	258375	171925	13017	6361	45965	15671	2205	3331	
raionul Herța	29611	1566	23539	3978	431	15	18	61	
or. Herța	2122	409	1327	116	222	14	3	31	
s. Mogoșești	1715	21	1655	35	3	-	1	-	
s. Mîlhoreni	1718	17	1688	6	6	1	-	-	
s. Becești	646	12	628	4	1	-	1	-	
s. Poleni-Bucovina	867	24	829	7	6	-	-	1	
s. Buda Mare	1056	13	1019	15	7	-	-	2	
s. Buda Mică	505	18	476	4	6	-	-	1	
s. Pasău	710	8	687	11	4	-	-	-	
s. Godinești	1189	18	1147	23	9	-	1	1	
s. Lucovița Moldov.	589	21	569	4	4	-	-	1	
s. Horbova	2768	71	2593	71	31	-	1	1	
s. Blănceni	706	16	657	18	10	-	5	-	
s. Culiceni	763	21	729	8	5	-	-	-	
s. Lunca	497	13	428	51	4	-	-	1	
s. Satu-Mare	888	1	869	13	5	-	-	-	
s. Movila	583	20	548	10	5	-	-	-	
s. Ostria-Bucovina	3324	205	324	2641	42	-	5	-	
s. Tureni-Bucovina	900	31	108	757	4	-	-	-	
s. Maramba	338	45	245	38	10	-	-	-	
s. Tânauca	2595	46	2505	25	14	-	-	5	
s. Proboștii	1181	3	1145	27	6	-	-	-	
s. Hreșca	1804	22	1739	31	8	-	-	4	
raionul Hîlboca	68009	27407	29042	9644	1363	39	298	216	
or. Hîlboca	9532	6869	1698	183	478	12	56	56	

0	1	2	3	4	5	6	7	8
s. Arboreni	295	31	25	239	-	-	-	-
s. Văncăuți	2738	163	18	2545	10	-	-	1
s. Văncineț	344	211	1	119	11	-	-	1
s. Dinăuți	3237	189	22	3004	19	-	-	3
s. Șendreni	1776	43	3	1715	13	-	-	2
s. Negreni	747	23	-	719	4	-	-	1
s. Costiceni	1320	19	-	1279	10	-	-	12
s. Dumeni	1139	14	3	1111	8	-	-	3
s. Văncăuți Noi	958	5	1	944	7	-	-	1
s. Cteleu	2789	1310	4	1454	19	-	1	1
s. Mahala	2468	165	16	2215	48	3	3	18
s. Buda	1293	112	9	1162	6	-	2	2
s. Cotul Ostriței	2058	32	10	2000	10	-	-	6
s. Prut	295	4	3	286	3	-	-	-
s. Mălinești	1431	48	1	1370	11	-	1	-
s. Berestea	880	54	1	813	10	-	-	-
s. Mămăliga	2460	197	10	2130	101	2	-	19
s. Coșuleni	1137	33	7	1078	16	-	-	3
s. Marșinji	5240	361	34	4773	57	-	1	14
s. Nesvoia	1393	45	2	1342	2	-	-	2
s. Lehăceni	2133	67	13	2020	19	-	-	-
s. Cotul Hotinului	366	4	3	353	5	-	-	1
s. Rachina	2378	36	3	2366	6	-	-	7
s. Stălinești	2098	85	4	1987	19	-	1	2
s. Stroilești	1565	42	6	1509	7	-	-	1
s. Tărășăuți	5463	146	21	5225	53	1	2	15
s. Forosna	1043	80	1	956	6	-	-	-
s. Cerleța Mare	2103	69	4	2019	10	-	1	-
raionul Storojineț	89751	51526	32956	731	2310	155	1693	371
or. Storojineț	14033	8539	3215	129	1449	132	353	217
orașul Crasna	7769	467	7004	75	148	7	46	22
s. Huta Veche	690	78	181	1	4	-	426	-
s. Banila Moldoven.	3711	3098	449	18	61	-	70	14
s. Budineț	1109	45	1042	13	3	1	3	3
s. Cireș	1429	418	878	28	51	7	37	10

0	1	2	3	4	5	6	7	8
s. Valea Cosminului	1655	564	138	907	27	-	-	19
s. Voioa	3147	227	1060	1847	11	-	2	-
s. Hrușăuți	1126	30	495	594	6	-	1	-
s. Treștina	1424	108	1273	26	13	-	1	3
s. Opișeni	2144	69	2037	23	7	-	3	5
s. Slobozia-Berlinți	480	288	182	3	1	-	6	-
s. Camenca	5698	4752	854	32	42	2	2	4
s. Carapciu pe Siret	1820	117	1643	25	26	-	6	3
s. Iordănești	2014	63	1915	10	5	-	21	-
s. Corcova	2643	1100	204	1272	48	-	4	15
s. Corcești	1538	102	1385	13	11	-	27	-
s. Cupca	2405	44	2336	14	5	-	2	4
s. Molodta	3741	1150	214	2318	51	-	-	8
s. Tereblecea	2675	315	2104	34	68	1	135	21
s. Gârbovăț	933	634	282	7	4	1	5	-
s. Slăncea	1156	631	500	2	12	-	5	6
s. Sinauți de Sus	432	7	420	2	3	-	-	-
s. Sinauți de Jos	855	29	813	9	3	-	-	1
s. Stănești	2418	42	2274	99	2	-	-	-
s. Voicinești Vechi	1972	1060	879	12	26	-	-	4
s. Băhrițești	1386	20	1340	12	8	-	5	1
s. Târșeni	914	774	66	58	14	-	1	1
s. Pivoroachie	1054	52	46	945	10	-	1	-
s. Turasca	1748	140	1591	7	5	-	-	1
s. Poieni-Flegat	427	2	420	3	1	-	-	1
s. Ceashor	3840	2431	221	1095	68	5	2	18
s. Petriceanca	1473	26	1418	14	13	-	1	1
s. Ploșca	743	395	280	5	39	17	3	2
s. Pîșcăreni	598	33	555	7	4	-	1	-
s. Pîșcăreni	351	77	257	2	4	-	1	-
raionul Noua Suliță	86771	28207	585	56669	1639	190	150	331
or. Noua Suliță	8185	3695	125	3193	877	183	29	83
s. Balcăuți	1606	45	3	1538	16	-	1	3
s. Boian	4229	376	40	3724	45	-	45	19

0	1	2	3	4	5	6	7	8
s. Pătrăuții de Sus	3375	293	2988	48	2	-	38	6
s. Davideni	2894	1783	902	25	26	-	150	8
s. Igești	2720	117	2549	31	14	1	4	4
s. Ursoala	1588	24	1548	13	2	-	-	1
s. Hilibocioc-Camena	340	290	30	1	19	-	-	-
s. Pancea	2361	1719	376	16	44	-	197	9
s. Zrub-Comărești	1284	924	352	4	1	-	3	-
s. Ciudel	4350	645	3488	75	137	1	23	21
s. Huta Nouă	429	98	315	1	3	-	12	-
s. Pătrăuții de Jos	2681	134	2483	31	13	1	18	1
s. Arșița	224	19	550	16	-	-	238	1
s. Broscăuții Noi	1438	1313	201	2	16	-	6	-
s. Ropcea	3079	195	2789	45	31	-	10	9
s. Broscăuții Vechi	2816	1394	1359	13	38	-	8	4
s. Cosovanca	380	295	83	1	-	-	-	1
raionul Securenii	63760	55250	180	1878	5891	103	67	391
s. Șicșăuți	1292	199	5	1064	24	-	-	-
raionul Hotin	75918	68528	197	5157	1608	153	27	248
s. Colincăuți	5354	603	21	4672	40	-	2	16

Localități din regiunea Cernăuți, în care la 1.01.1992
au mai fost atestați români

Nr.	Localitatea	Numărul de locuitori	Numărul românilor	în %
0	1	2	3	4
	Raionul Vîjnița	258375	408	0,69
1.	or. Vașcăuți	5734	22	0,38
2.	or. Vîjnița	5503	49	0,89
3.	orașelul Berhomet	8325	44	0,53
4.	s. Vahnoveni	289	83	28,72
5.	s. Lipoveni	160	33	20,62
6.	s. Mihoveni	3565	47	1,32
7.	s. Banila pe Ceremuș	3749	22	0,59
8.	s. Falcău	74	10	1,35
9.	s. Ispas	4381	23	0,53
10.	s. Bahna	937	7	0,75
11.	s. Milie	2017	3	0,15
12.	s. Voloca pe Ceremuș	579	2	0,35
13.	s. Zarecie	685	3	0,44
14.	s. Vîjnicioara	1294	7	0,54
15.	s. Șipote	1362	8	0,59
16.	s. Lăpușna	789	2	0,25
17.	s. Zamostea	2151	3	0,14
18.	s. Maidan	231	1	0,43
19.	s. Carapciu pe Ceremuș	2100	1	0,05
20.	s. Vilaucea	2338	6	0,26
21.	s. Berejonca	927	1	0,11
22.	s. Lucavăț pe Siret	2467	7	0,28
23.	s. Volcineț	767	5	0,65
24.	s. Velicoe	690	5	0,72
25.	s. Chibachi	623	1	0,16
26.	s. Slobozia Banilei	921	2	0,22
27.	s. Cireșel	876	3	0,34
28.	s. Ciornohuzi	2455	6	0,24
	raionul Chelmenți	52633	645	1,25
1.	orașelul Chelmenți	8282	216	2,61
2.	s. Bernova	1231	8	0,65
3.	s. Buzovița	1764	11	0,63
4.	s. Burdiug	1106	8	0,72
5.	s. Varticăuți	1571	29	1,85
6.	s. Volcineț	1430	9	0,63
7.	s. Hrușăuți	1534	8	0,39
8.	s. Dnestrovca	1288	11	0,85
9.	s. Zelena	2209	6	0,27
10.	s. Ianăuți	3788	40	1,06
11.	s. Cozăreni	1165	13	1,25
12.	s. Lencăuți	2538	15	0,59
13.	s. Levinți	1461	9	0,62
14.	s. Mihalcova	603	6	1,60
15.	s. Lucaceni	851	18	2,16
16.	s. Nelipăuți	2164	50	2,31
17.	s. Novoselița	2726	18	0,66

0	1	2	3	4
18.	s. Crovca	261	3	1,15
19.	s. Putrino	402	4	1,00
20.	s. Podvirivca	2479	96	3,87
21.	s. Rosoșani	2230	34	1,52
22.	s. Babin	2253	5	0,22
23.	s. Slobozia	407	2	0,49
24.	s. Voronovița	736	2	0,27
25.	s. Nagoreni	596	2	0,34
26.	s. Comarova	1969	4	0,2
27.	s. Conovca	699	3	0,43
28.	s. Moșaneț	1577	2	0,13
29.	s. Brailovca	329	2	0,61
30.	s. Oselevca	1165	2	0,17
31.	s. Percăuți	1658	6	0,36
	raionul Cotmani	74244	534	0,72
1.	orașelul Lujeni	4850	33	0,68
2.	orașelul Nepochăuți	2781	24	0,86
3.	s. Berhomet pe Prut	914	8	0,88
4.	s. Dubăuți	1253	8	0,64
5.	s. Brusnița	2111	16	0,76
6.	s. Zeleneu	907	7	0,77
7.	s. Stănești de Sus	1786	4	0,22
8.	s. Davidăuți	1135	2	0,18
9.	s. Dracineț	2364	5	0,21
10.	s. Hlinița	1725	9	0,52
11.	s. Corostuvata	245	5	0,04
12.	s. Ivancăuți	1370	4	0,29
13.	s. Gavrilăuți	361	-	-
14.	s. Chisilău	3002	14	0,47
15.	s. Clivodin	1779	3	0,17
16.	s. Lașchivca	1526	7	0,46
17.	s. Vitiliuca	1041	5	0,48
18.	s. Mămăiești	5857	77	1,32
19.	s. Stănești de Jos	1895	28	1,48
20.	s. Orășeni	2324	14	0,6
21.	s. Stăuceni	2250	-	-
22.	s. Cotul Vânători	2205	21	0,95
23.	s. Bila	632	4	0,63
24.	s. Suhoverov	2026	6	0,3
25.	s. Hlivișce	656	4	0,61
26.	s. Șipineț	3140	43	1,37
27.	s. Șiscăuți	1774	4	0,23
28.	s. Iujineț	1067	1	0,09
29.	s. Piedicăuți	998	2	0,2
30.	s. Revacăuți	742	1	0,13
31.	s. Dibrova	346	2	0,58
32.	s. Ceartoria	623	1	0,16
33.	s. Valeva	1665	2	0,12
34.	s. Dracineții Noi	705	2	0,28
35.	s. Maleatinet	1251	1	0,08
	raionul Herța	29611	27517	92,93
1.	s. Mamornița Ucraina	483	37	7,66

0	1	2	3	4
	raionul Putila	24589	75	0,31
1.	s. Torăceni	175	1	0,57
2.	orașelul Putila	3429	14	0,41
3.	s. Greblina	357	1	0,28
4.	s. Poleacovscoie	161	1	0,62
5.	s. Coneatin	676	1	0,15
6.	s. Horovî	339	1	0,29
7.	s. Seletin	1145	14	1,22
8.	s. Galițovca	410	1	0,24
9.	s. Ruscaia	572	5	0,87
10.	s. Răstoace	1368	5	0,37
11.	s. Iamă	233	1	0,43
12.	s. Sîrghieni	884	7	0,79
13.	s. Tischița	176	2	0,14
14.	s. Foșchi	365	1	0,27
15.	s. Gura-Putilei	560	2	0,36
16.	s. Șipotele Sucevii	664	5	0,75
17.	s. Sarata	121	1	0,83
18.	s. Iablonoș	698	2	0,29
	raionul Securenî			2,72
1.	or. Securenî	12087	329	1,84
2.	or. Novodnestrovsc	10711	197	1,56
3.	s. Belousovca	3083	48	0,25
4.	s. Bratanovca	815	2	0,39
5.	s. Vasilevca	1280	5	0,53
6.	s. Rascopinți	378	2	2,86
7.	s. Vașcăuți	3704	106	2,99
8.	s. Slobozia Nouă	201	6	0,08
9.	s. Vetreanca	1292	1	1,06
10.	s. Voloșcova	850	9	2,06
11.	s. Gvozdivți	1943	40	0,93
12.	s. Grubna	2036	19	0,48
13.	s. Cobolcin	2719	13	0,46
14.	s. Corman	867	4	0,2
15.	s. Lopatov	497	1	0,6
16.	s. Culișovca	1167	7	0,33
17.	s. Lomacineț	2391	8	0,34
18.	s. Mihalcova	2076	7	0,34
19.	s. Neporotova	290	1	0,49
20.	s. Ojeva	1221	6	2,43
21.	s. Alecseevca	1319	32	6,86
22.	s. Novoalectseevca	277	19	1,33
23.	s. Romancăuți	5475	73	0,93
24.	s. Seliște	1823	17	0,48
25.	s. Serbiceni	1662	8	0,18
26.	s. Șebutiniți	1704	3	8,03
27.	s. Strumoc	324	26	
	raionul Storojineț			
1.	s. Bobești	1989	15	0,75
2.	s. Cuciurul Mare	5986	75	1,25
3.	s. Hadilău	1002	31	3,09
4.	s. Camena	2693	34	1,26

0	1	2	3	4
5.	s. Comărești	1113	9	0,81
6.	s. Slobozia Comărești	1013	7	0,69
7.	s. Costești	1467	5	0,34
8.	s. Căbești	632	1	0,16
9.	s. Mihalcea	2164	22	1,02
10.	s. Dubova	810	8	0,99
11.	s. Zavoloca	666	24	3,6
12.	s. Spasca	790	6	0,76
13.	s. Zabolotie	747	50	7,9
14.	s. Sneci	1900	7	0,37
15.	s. Hlibocioc-Sneci	355	6	1,69
16.	s. Jadova Veche	2360	12	0,51
17.	s. Jadova Nouă	825	3	0,36
18.	s. Tisăuți	3542	45	1,27
	raionul Hliboca			
1.	s. Fântâna Albă	195	2	1,03
2.	s. Cotul Bainsc	425	13	3,06
3.	s. Dumbrava Roșie	790	25	3,16
4.	s. Mihuceni	797	41	5,14
5.	s. Cerepcăuți	1985	54	2,72
6.	s. Volcineții Noi	290	20	6,9
	raionul Noua Suliță			
1.	s. Jilovca	814	23	2,83
2.	s. Lehăcenii Tăutului	1824	124	6,8
3.	s. Doljoc	1115	47	4,22
4.	s. Pôdvirna	2539	26	1,02
5.	s. Rângaci	1286	60	4,67
6.	s. Șișcăuți	423	8	1,89
7.	s. Rarancea	4164	95	2,28
8.	s. Revcovți	352	10	2,34
9.	s. Toporăuți	4523	199	4,4
10.	s. Cernaucă	2442	18	0,74
	raionul Zastavna			
1.	s. Zveneacin	917	5	0,55
2.	s. Șubranet	1738	10	0,58
3.	s. Verbăuți	588	5	0,88
4.	or. Zastavna	9208	57	0,62
5.	s. Culeuți	607	1	0,16
6.	s. Samușin	454	6	1,32
7.	s. Cadubești	3326	20	0,62
8.	s. Rjavinți	3749	18	0,59
9.	orașelul Costrăjivca	2742	10	0,36
10.	s. Balamutovca	1817	3	0,17
11.	s. Brodoc	590	5	0,85
12.	s. Mitcău	411	1	0,24
13.	s. Vasilev	1240	2	0,16
14.	s. Vaslăuți	1448	4	0,28
15.	s. Verenceanca	3943	32	0,81
16.	s. Iablonoanca	347	6	1,73
17.	s. Ocna Bucovinei	1669	3	0,18
18.	s. Șerăuți de Sus	2735	7	0,26
19.	s. Boinceni	1077	1	0,09

0	1	2	3	4
20.	s. Dobronăuți	1608	3	0,19
21.	s. Dorofăuți	1655	1	0,06
22.	s. Iosipivca	219	1	0,46
23.	s. Cucurul Mic	1321	3	0,23
24.	s. Onut	707	3	0,42
25.	s. Părău Negru	638	3	0,47
26.	s. Pohorelăuți	1700	3	0,18
27.	s. Prilipce	888	1	0,11
28.	s. Repujineț	1794	3	0,18
29.	s. Musoreni	359	1	0,28
30.	s. Tăureni	1853	2	0,11
31.	s. Creșceatic	876	1	0,11
32.	s. Iurcăuți	1954	6	0,31
	raionul Hotin			
1.	or. Hotin	11719	139	1,19
2.	s. Otaci	706	2	0,26
3.	s. Belăuți	1184	9	0,76
4.	s. Bocicăuți	1953	10	0,52
5.	s. Gordăuți	476	2	0,42
6.	s. Grozinți	2037	34	1,67
7.	s. Dancăuți	1117	9	0,81
8.	s. Dolineni	1994	2	0,1
9.	s. Zarojeni	3541	39	1,1
10.	s. Cristinești	1493	13	0,87
11.	s. Clișcăuți	7004	88	1,26
12.	s. Mlinchi	480	5	1,04
13.	s. Cruglic	1512	1	0,07
14.	s. Crutenchi	1199	11	0,92
15.	s. Malinți	2325	10	0,43
16.	s. Nedobăuți	3146	33	1,05
17.	s. Pașcăuți	1262	4	0,32
18.	s. Perebăcăuți	2189	9	0,41
19.	s. Poleana	1318	1	0,08
20.	s. Prigorodoc	854	1	0,08
21.	s. Orestovca	606	2	0,33
22.	s. Rașcov	1276	4	0,31
23.	s. Rușșin	3508	35	1,0
24.	s. Ruhotin	424	4	0,94
25.	s. Grinecica	178	2	1,12
26.	s. Saancăuți	1027	18	1,75
27.	s. Stăuceni	2383	132	5,54
28.	s. Șilăuți	3224	18	0,56
29.	s. Șirăuți	1878	3	0,16
30.	s. Vlădiceni	1934	5	0,26
31.	s. Iarovca	1247	17	1,36

Structura populației regiunii la 1.01.1992

S-au născut în:	Total	Din care:					Poloni	Alte naționalități
		Ucraineni (ruteni, hujani)	Ruși (incl. lipoveni)	Români (incl. moldoveni)	Evrei			
1. Ucraina	886945	654220	33115	180223	12597		4457	2333
2. Rusia	33228	5623	25406	701	584		57	857
3. Moldova	9093	2462	818	3142	2350		21	100
4. Kazahstan	2716	1157	1182	115	70		16	178
5. Belarus	2614	252	457	7	305		31	1562
6. Uzbekistan	1196	466	398	145	84		3	100
7. Azerbaigean	417	84	213	8	11		-	101
8. Georgia (Gruzia)	379	68	175	11	18		-	107
9. Turkmenistan	362	125	151	56	6		3	21
10. Letonia	260	78	84	31	10		6	51
11. Lituania	211	46	89	11	18		8	39
12. Kirghizstan	221	69	114	7	18		1	12
13. Tagikistan	209	54	116	5	7		3	24
14. Armenia	141	34	40	3	2		-	62
15. Estonia	83	22	46	4	1		1	9
16. In alte țări (inclusiv în România)	2724	1135	662	367	188		93	79
	940801	666095	63066	184836	16469		4700	5635

Numărul locuitorilor regiunii Cernăuți, după naționalitate, născuți în afara granițelor Ucrainei

Naționalitatea	Total		Născuți în afara Ucrainei		
	Numeric	% din cifra totală	Numeric	% din populația totală	% din numărul reprez. naționalității respective
Total populație	940801	100,0	53856	5,72	
1. ucraineni (inclusiv ruteni, huțani)	666095	70,8	11875	1,262	1,783
2. ruși (inclusiv lipoveni)	63066	6,7	29951	3,184	47,492
3. români (inclusiv moldoveni)	184836	19,7	4613	0,490	2,496
4. evrei	16469	1,7	3872	-0,412	23,511
5. poloni	4700	0,5	243	0,026	5,170
6. alte naționalități (inclusiv 2864 (sau 0,3) bieloruși)	5635	0,6	3302	0,35	58,598

Numărul locuitorilor regiunii Cernăuți, născuți în
Ucraina, dar în afara granițelor regiunii respective

Regiunea de baștină	Total oameni	Inclusiv ucraineni	
		Cifre absolute	% din numărul migranților din regiunea respectivă
Totalul populației născute în Ucraina, inclusiv: în regiunile	886945	654220	73,76
1. Vinnița	9654	7593	78,65
2. Volân (Luțk)	1138	1029	90,42
3. Dnepropetrvsk	2016	1566	77,68
4. Donețk	2570	1713	66,65
5. Jitomir	3500	2566	73,31
6. Transcarpatică	1142	923	80,82
7. Zaporojie	1119	826	73,82
8. Ivano-Frankovsk	9795	9425	96,22
9. or. Kiev	697	451	64,71
10. reg. Kiev	2610	2181	83,56
11. Kirovograd	1501	1295	86,28
12. republica Crimeia	1057	443	41,91
13. Lugansk (Voroșilovgrad)	1378	934	67,78
14. Lvov	3248	2736	84,24
15. Nikolaev	948	745	78,59
16. Odesa	2959	1758	59,41
17. Poltava	2103	1812	86,16
18. Rivne	1203	1057	87,86
19. Sumă	1633	1423	87,14
20. Ternopol	6970	6771	97,15
21. Harkov	1778	1339	75,31
22. Herson	1130	897	79,38
23. Hmelnițk	11099	9679	87,21
24. Cerkassâ	3817	3021	79,15
25. Cernigov	1660	1487	89,59
26. reg. Cernăuți	810058	590424	72,89

Numărul locuitorilor regiunii Cernăuți, după naționalitate, născuți în afara granițelor ei la 1.01.1992

Naționalitatea	Populația totală	Populația migrantă		
		Cifre absolute	% la populația regiunii	% la populația de naționalitatea respectivă
Populația regiunii inclusiv	940801	130743	13,9	-
Ucraineni	666095	75671	8,04	11,36
Ruși	63066	41642	4,43	66,00
Români	184836	4863	0,52	2,6
moldoveni)	16469	3972	0,42	24,12
Evrei	4700	293	0,03	6,23
Poloni	5635	4302	0,46	76,34
Alte naționalități				

DEMOGRAFIE

De ce s-au împutinat românii

Valeriu ZMOSU,
membru al grupării „Arboroasa”

Comună românească din fostul județ Storojineț, Pătrăuții de Jos (pe Siret) au avut de înfruntat, ca și întreaga parte a Bucovinei rămasă la sovietici, nelegiuirile săvârșite de acei care pretindeau că ne-au adus „lumină și izbăvire de sub jugul cotropitorilor români”. „Eliberarea”, războiul, mișcarea de rezistență a băștinașilor față de oprimatorii staliști, prigonirile la care au fost supuși românii de aici au avut consecințe nefaste în plan demografic. Deportările în Siberia și Kazahstan, trimiterea țăranilor la muncă silnică în regiunile nordice ale fostului imperiu roșu, aruncarea sutelor și miilor de români în închisori și lagăre de concentrare, executarea multora fără cercetări și judecată, pe de o parte, și exodul populației în România, pe de altă parte, au dus la împutinarea catastrofală a numărului populației românești ce s-a pomenit sub administrația sovietică.

Prin datele statistice, pe care le publicăm pentru prima dată în continuare, vom da răspuns, chiar și pe baza mutațiilor demografice negative dintr-o singură comună, la întrebarea celor care în derâdere ne iscodesc: „Unde vă sunt românii?” Odată am fost mulți, am fost stăpâni pe aceste meleaguri, dar ne-a împutinat urgia stalinistă.

Să urmărim, deci, ce s-a întâmplat cu românii din comuna Pătrăuții de Jos, de ce s-a împutinat numărul lor.

Locuitori ai comunei Pătrăuții de Jos, morți în timpul
măcelului de la 1 aprilie 1941 de la Fântâna Albă:

1. Boiciuc Zaharia
2. Fedorean Ana
3. Fedorean Gheorghe
4. Fedorean Toader
5. Gavliuc Maftei (polon)
6. Liciman Simion
7. Palamariuc Victoria
8. Patraucean Ion
9. Pojoga Rahira
10. Pavel Savu
11. Pavel Toader
12. Pavel Ștefan
13. Popescu Simion
14. Pomescu Toader
15. Petrescu David
16. Schipor Vasile

Arestați la Fântâna Albă și deportați în Siberia:

- 1.
2. Dăcă Toader
3. Cuciurean Ilie
4. Coroamă Constantin
5. Comarița Toader
6. Klinger Toader
7. Crasneanu Cosma
8. Grijincu Vasile
9. Dăcă Ilie
10. Motrescu Nicolae
11. Motrescu Petru
12. Pojoga Nicolae
13. Pojoga Simion
14. Pojoga Gheorghe

15. Pojoga Petru
16. Popescu Gheorghe
17. Grijincu Vasile a Ion
18. Popescu Ion
19. Onofreiciuc Vasile
20. Schipor Ion
21. Grijincu Vasile a Iliei.

Deportați la 13 iunie 1941 și neîntorși la baștină:

1. Kapucinski Adolf, cap de familie
2. Kapucinski Constantin, fiu
3. Kapucinski Iosif, fiu
4. Kapucinski Olga, fiică
5. Gheorghian Gheorghe, cap de familie
6. Gheorghian Odosia, soție
7. Gheorghian Elena, fiică
8. Gheorghian Lucreția, fiică
9. Gheorghian Nicolae, fiu
10. Gheorghian Simion, fiu
11. Gheorghian Toader, fiu
12. Gheorghian.Vasile, fiu
13. Patraucean Ion, cap de familie
14. Patraucean Artemie, fiu
15. Patraucean Aurora, fiică
16. Patraucean Olimpia, fiică
17. Patraucean Traian, fiu
18. Schipor Arcadie a Iliei, cap de familie
19. Schipor Casandra, soție
20. Schipor Gheorghe, fiu
21. Schipor Floarea, fiică
22. Schipor Traian, fiu
23. Schipor Ion a Iliei, cap de familie
24. Schipor Veronica, soție
25. Schipor Dragoș, fiu
26. Zmoșu Ecaterina.

Locuitori ai satului morți în război:

1. Berezovschi Vasile
2. Cobeli Constantin
3. Covalschi Constantin
4. Faliboga Petru
5. Fedorean Constantin
6. Fedorean Nicolae
7. Grijincu Vasile a Costea
8. Grumeza Leon
9. Lefter Toader
10. Iliut Florea
11. Iliuț Ilie
12. Liciman Toader
13. Opaiț Ion
14. Popescu Gheorghe a Simion
15. Popescu Gheorghe a Vasile
16. Popescu Nicolae
17. Popescu Vasile a Simion
18. Procopoaie Ion
19. Schipor Gheorghe
20. Schipor Isidor Schipor Vasile
21. Ștefureac Sârbu
22. Vladean Ion
23. Vladean Toader
24. Zmoșu Aurel
25. Zmoșu Nicolae
26. Buta Gheorghe
27. Gavriloaie Toader
28. Burlă Gheorghe
29. Pavel Ion
30. Pavel Toader
31. Schipor Gheorghe a Lazăr.

Locuitori ai satului morți la munci silnice în Karelia:

1. Bălan Andronic
2. Bălan Vasile
3. Rotaru Grigore
4. Rotaru Teofil
5. Schipor Ion
6. Zmoșu Ioachim
7. Fedorean Aurel.

Deportați din sat pe motive politice:

1. Bălan Dumitru
2. Chita Vasile
3. Ciuriuc Aurel
4. Ciuriuc Vasile
5. Klodnițchi Dumitru
6. Gheorghian Alexandru
7. Grijincu Toader
8. Luchian Augustin
9. Nistranschi Vasile
10. Nistranschi Ion
11. Nistranschi Leon
12. Obrinoc Petru
13. Pavel Constantin
14. Popescu Nichita
15. Zmoșu Zaharia
16. Schipor Gheorghe

Persoane din sat deportate în 1941 și ulterior, și revenite la baștină:

1. Baci Casandra
2. Kapucinschi Maria, mamă
3. Kapucinschi Aglaia, fiică
4. Kapucinschi Antonia, fiică
5. Kapucinschi Hilda, fiică

6. Kapucinski Stefănia, fiică
7. Dăcă Toader
8. Fedorean Constantin, tată
9. Fedorean Vasile a Const.
10. Fedorean Florea a Const.
11. Gheorghian Constantin
12. Motrescu Ana
13. Motrescu Radu
14. Patraucean Raifta
15. Patraucean Saveta
16. Patraucean Agripina
17. Pojoga Gheorghe (Bortelaș)
18. Motrescu Olga
19. Popescu Veronica, mamă
20. Popescu Aurora, fiică
21. Popescu Aurel, fiu
22. Popescu Ion, fiu
23. Popescu Ilie, fiu
24. Popescu Petru, fiu
25. Popescu Dragoș, fiu
26. Popescu Costică, fiu
27. Popescu Mircea, fiu
28. Pojoga Gheorghe
29. Schipor Aurora
30. Schipor Viorica
31. Schipor Silvia
32. Schipor Ilie
33. Schipor Gheorghe
34. Gheorghian Gheorghe
35. Zmoșu Casandra
36. Zmoșu Ion

Tabloul refugiaților din Pătrăuții de Jos în România:

1. Baci Nicolae
2. Bahnean Onufrei
3. Banilean Floarea, mamă

4. Banilen Ecaterina, fiică
5. Banilean Veronica, fiică
6. Bălan Casandra
7. Bălan Elisaveta
8. Bălan Ileana
9. Bălan Vasile
10. Bălan Ion
11. Bălan Alexa (6–11, frați)
12. Borcan Arcadia
13. Borcan Raveca
14. Baraba Gheorghe
15. Baraba Dumitru (14–15, frați)
16. Buta Ilie
17. Buta Vasile
18. Cobeli Gheorghe
19. Cobeli Nicolae (18–19, frați)
20. Borcan Victoria
21. Dacă Ion
22. Dacă Vasile
23. Drozdic Ilie, cap de familie
24. Drozdic Elena, soție
25. Drozdic Elisaveta, fiică
26. Drozdic Ion, fiu
27. Fedorean Dumitru, tată
28. Fedorean Grigore, fiu
29. Fedorean Ion
30. Fedorean Elisaveta a Petru
31. Fedorean Nicolae
32. Fedorean Elisaveta a Ion
33. Crasnean Vasile
34. Gheorghian Eugenia
35. Gheorghian Ion
36. Gheorghian Dumitru
37. Gheorghian Ana
38. Gheorghian Mihai
39. Gheorghian Elena
40. Gheorghian Margalina (39–40 surori)

41. Gheorghian Vasile
42. Gheorghian Zaharia
43. Gavriliuc Maria
44. Grijincu Ion
45. Grijincu Victor
46. Grijincu Maria (45–46, frați)
47. Licman Toader
48. Muntean Constantin
49. Muntean Gheorghe (48–49, frați)
50. Patraucean Artemie
51. Patraucean Augustina (50–51 frați)
52. Patraucean Vasile
53. Păduri Emanoil
54. Pojoga Zaharia
55. Pavel Nicolae
56. Pavel Casând ra
57. Procopoaie Lazăr
58. Pojoga Ion
59. Pojoga Domnica
60. Pojoga Vasile
61. Popescu Ion (colonel)
62. Popescu Casandra
63. Popescu Toader (62–63 frați)
64. Popescu Vasile
65. Popescu Ion (cantor)
66. Popescu Toader (călugăr)
67. Popescu Nicolae a Vasile
68. Popescu Silvia
69. Popescu Nicolae
70. Popescu Vasile a Ilie, tată
71. Popescu Ion, fiu
72. Popescu Ilie, fiu
73. Schipor Casandra
74. Schipor Ion
75. Schipor Gheorghe a Dănilă
76. Schipor Maria, mamă
77. Schipor Arcadie, fiu (preot)

78. Schipor Ilie, fiu
79. Schipor Valută, fiu
80. Schipor Valérián a Ion (cantor)
81. Schipor Valérián a Arcadie (inginer)
82. Schipor Precop
83. Schipor Dumitru
84. Schipor Natália
85. Schipor Veronica
86. Schipor Gheorghe (83–84–85 80) frați)
87. Vladean Nicolae
88. Vasilovici Gheorghe
89. Zmoșu Ion
90. Zmoșu Ilie
91. Zmoșu Petru (89–90–91 frați)
92. Ștefureac Aurel
93. Schipor Lazăr.

Conform statisticii, oficiale, la 1 Ianuarie 1992 numărul locuitorilor com- unei Pătrăuții de Jos (pe Șiret) era de 2681, dintre care românii alcătuiau cifra de 2514, iar ucrainenii, care s-au stabilit aici în ultimele decenii (la aceștia se adaugă și românii care s-au lăsat deznaționalizați) constituiau cifra de 134. Aici s-au mai stabilit, prin căsătorii mixte sau ca „specialiști” trimiși de sus, 13 ruși, 1 evreu, o persoană de altă naționalitate, mai trăiesc 18 poloni băștinași. (Din 842 de locuitori ai cătunului Arșița, care se află pe teritoriul primăriei din Pătrăuții de Jos, 566 sunt români, 19 - ucraineni, 238 - poloni, iar o persoană e de altă naționalitate).

Populația acestui sat putea fi cu mult mai mare și, evident, neaoș românească, așa cum fusese până la război, dacă el nu era văduit de cei mai buni gospodari, de tineret, prin deportări, masacre sângeroase, condamnări la ani grei de detențiune și la munci silnice, prin executări fără cercetări și judecată, prin îngroșarea rândurilor de refugiați în România Tăvălugul politicii staliniste de oprimare și deznaționalizare a românilor din nordul Bucovinei a trecut și peste acest sat de vrednici gospodari, provocând răni adânci în sufletele localnicilor, răni ce încă nu s-au cicatrizat.

Tabel nominal cu locuitori ai comunei Mahala, județul
Cernăuți, deportați la 13 iunie 1941 în Siberia

Nr. crt.	Numele și prenumele	Vârsta	Nr. crt.	Numele și prenumele	Vârsta
1	2	3	1	2	3
1.	Momolea Eudochia	29	45.	Spănu Ana	49
2.	Momolea Sabin	2	46.	Spănu Florica	20
3.	Chelbea Maria	34	47.	Nandriș Doroftei	70
4.	Chelbea Ana	3	48.	Nandriș Ana	58
5.	Chelbea Ion	1	49.	Nandriș Ștefania	26
6.	Ursu Eudochia	60	50.	Coitan Alexandra	58
7.	Popiciuc Eudochia	26	51.	Coitan Florea	63
8.	Popiciuc Ioan	3	52.	Coitan Domnica	38
9.	Antonescu Vasile	53	53.	Coitan Florica	12
10.	Antonescu Casandra	48	54.	Coitan Maria	11
11.	Dolhan Petru a Ghe.	27	55.	Coitan Toader	6
12.	Ștefania Dolhan	23	56.	Coitan Eufrozina	4
13.	Ioan Dolhan	4	57.	Hostiuc Maria	35
14.	Cudla Chirică	47	58.	Hostiuc Ana	7
15.	Cudla Ana	38	59.	Hostiuc Ioan	3
16.	Cudla Dimitrie	18	60.	Zapotinschi Dumitru	61
17.	Cudla Vasile	15	61.	Zapotinschi Eudochia	52
18.	Cudla Toader	12	62.	Zapotinschi Domnica	18
19.	Petriuc Dimitrie	63	63.	Zapotinschi Maria	14
20.	Petriuc Agripina	60	64.	Zapotinschi Vasile	12
21.	Petriuc Florica	22	65.	Bujniță Petre	47
22.	Petriuc Pahira	20	66.	Bujniță Eufrozina	44
23.	Petriuc Aurel	16	67.	Bujniță Maria	19
24.	Grigoraș Ioan	57	68.	Bujniță Domnica	16
25.	Grigoraș Eudochia	42	69.	Bujniță Florica	14
26.	Grigoraș Domnica	12	70.	Mosoriucă Eufrozina	44
27.	Grigoraș Maria	9	71.	Mosoriucă Toader	15
28.	Iacobet Elena	45	72.	Sănduleac Casandra	30
29.	Iacobet Florea	22	73.	Bujniță Catrina	31
30.	Iacobet Maria	19	74.	Bujniță Florica	1
31.	Iacobet Ana	14	75.	Sainciuc Vasilica	32
32.	Hostiuc Ana	34	76.	Sainciuc Maria	3
33.	Hostiuc Gheorghe	10	77.	Spănu Mihai	74
34.	Hostiuc Florica	4	78.	Spănu Domnica	54
35.	Petric Gheorghe	63	79.	Sănduleac Ana	35
36.	Petric Domnica	60	80.	Sănduleac Maria	67
37.	Doroș Ilie	56	81.	Sănduleac Florica	11
38.	Doroș Maria	52	82.	Sănduleac Ilie	9
39.	Doroș Florica	19	83.	Sănduleac Maria	7
40.	Doroș Maria	28	84.	Sănduleac Domnica	1
41.	Neguțoi Nicolae	52	85.	Malinschi Nastasia	68
42.	Neguțoi Licheria	46	86.	Crăiută Eugenia	38
43.	Neguțoi Traian	13	87.	Crăiută Octavian	16
44.	Spănu Nicolae	59	88.	Crăiută Silvia	14

1	2	3	1	2	3
89.	Crăiută Leonora	6	142.	Hostiuc Dumitru	57
90.	Crăiută Aurel	3	143.	Hostiuc Maria	52
91.	Petriuc Casandra	39	144.	Hostiuc Eudochia	18
92.	Petriuc Domnica	16	145.	Hostiuc Aurel	16
93.	Petriuc Florica	14	146.	Isac Ioan a Tănase	46
94.	Petriuc Ioan	8	147.	Isac Paraschiva	41
95.	Cudla Maria	27	148.	Isac Zamfira	13
96.	Cudla Ioan	2	149.	Dubiț Elena	50
97.	Cudla Ștefania	4	150.	Iacobet Constantin	58
98.	Iacobet Eudochia	41	151.	Iacobet Anghelina	57
99.	Iacobet Florica	18	152.	Iacobet Elena	20
100.	Coitan Domnica	60	153.	Doroș Eufrozina	42
101.	Coitan Elena	20	154.	Boiciuc Ana a P.	63
102.	Coitan Radu	1	155.	Mosorincă Ioan	58
103.	Sorotiu Eufrozina	58	156.	Mosorincă Domnica	58
104.	Harabagiu Gheorghe	67	157.	Mosorincă Magdalena	14
105.	Harabagiu Domnica	48	158.	Boiciuc Eugenia	32
106.	Harabagiu Pavel	16	159.	Boiciuc Gheorghe	5
107.	Harabagiu Ștefania	14	160.	Boiciuc Maria	3
108.	Harabagiu Maria	12	161.	Roșoșan Maria	74
109.	Dubiț Gheorghe	58	162.	Mihalucă Frozina	27
110.	Dubiț Maria	53	163.	Doroș Maria	60
111.	Dubiț Maria	26	164.	Doroș Domnica	17
112.	Hauca Ioan	46	165.	Hostiuc Ana a Ilie	58
113.	Dubiț Gheorghe	4	166.	Doroș Maria a Florea	34
114.	Hauca Maria	42	167.	Doroș Florica	11
115.	Hauca Leonora	12	168.	Doroș Ioan	9
116.	Hauca Mihai	10	169.	Grosu Ana	39
117.	Toderan Maria	35	170.	Grosu Florea	12
118.	Toderan Domnica	7	171.	Grosu Elena	4
119.	Toderan Ioan	5	172.	Grosu Viorica	1
120.	Mihalescu Elena	31	173.	Popiciuc Ioan	62
121.	Mihalescu Mitruță	4	174.	Popiciuc Constantin	23
122.	Mihalescu Ioan	3	175.	Popiciuc Gheorghe	13
123.	Balan Grapina	25	176.	Morari Maria	26
124.	Balan Vasile	7	177.	Pisel Modesta	39
125.	Balan Ștefania	5	178.	Iacobet Agripina	37
126.	Pridie Ioan	62	179.	Iacobet Petru	13
127.	Pridie Maria	48	180.	Iacobet Ioan	13
128.	Pridie Ștefania	14	181.	Iacobet Elena	4
129.	Pridie Zamfira	11	182.	Isac Axinia	39
130.	Pridie Constantin	11	183.	Isac Valeria	16
131.	Hostiuc Domnica	19	184.	Isac Ana Ilie	19
132.	Isac Eufrozina	41	185.	Isac Victor	1
133.	Isac Vasile	14	186.	Isac Domnica	36
134.	Chelbea Elena	67	187.	Niculaevici Maria	60
135.	Chelbea Viorica	9	188.	Isac Maria	36
136.	Chelbea Gheorghe	6	189.	Isac Domnica	14
137.	Chelbea Aurel	3	190.	Isac Mihai	11
138.	Chelbea Dumitru	68	191.	Isac Gheorghe	2
139.	Chelbea Paraschiva	62	192.	Chificeac Eugenia	35
140.	Chelbea Paraschiva	27	193.	Chificeac Veronica	14
141.	Chelbea Dumitru	2	194.	Chificeac Dumitru	16

1	2	3	1	2	3
195.	Chițiceac Elena	12	248.	Iuri Veronica	52
196.	Doroș Veronica	20	249.	Iuri Dafina	14
197.	Doroș Vasile	61	250.	Hostiuc Paraftei	43
198.	Doroș Maria	58	251.	Hostiuc Irina	43
199.	Hostiuc Casandra	41	252.	Hostiuc Petrea	19
200.	Hostiuc Domnica	7	253.	Hostiuc Dumitru	17
201.	Hostiuc Eudochia	5	254.	Hostiuc Florica	9
202.	Hostiuc Aurora	8	255.	Crăiuță Elena	22
203.	Grosul Maximilian	50	256.	Crăiuță Ioan	2
204.	Măndrescu Zamfira	31	257.	Tanasciuc Vasile	58
205.	Măndrescu Veronica	3	258.	Hostiuc Petrea	61
206.	Măndrescu Ioan	1	259.	Hostiuc Petru	61
207.	Tănăsescu Chirică	54	260.	Hostiuc Margareta	57
208.	Tănăsescu Zamfira	48	261.	Hostiuc Dimitrie	13
209.	Tănăsescu Florica	13	262.	Hostiuc Mihai	13
210.	Tănăsescu Vasilica	9	263.	Harbuzean Veronica	31
211.	Tănăsescu Nicolae	23	264.	Harbuzean Rahira	7
212.	Tănăsescu Gheorghe	15	265.	Harbuzean Mihai	5
213.	Hostiuc Gheorghe	50	266.	Harbuzean Viorica	1
214.	Hostiuc Ana	56	267.	Burcovschi Maria	42
215.	Hostiuc Ana	27	268.	Burcovschi Ana	18
216.	Hostiuc Ilie	3	269.	Burcovschi Elena	16
217.	Doroș Eudochia	34	270.	Burcovschi Rahira	14
218.	Doroș Domnica	12	271.	Burcovschi Dumitru	12
219.	Doroș Maria	10	272.	Burcovschi Ștefan	10
220.	Doroș Rahira	7	273.	Burcovschi Vasilica	29
221.	Doroș Ștefan	4	274.	Iacobet Ana	42
222.	Doroș Eufrozina	1	275.	Iacobet Petrea	17
223.	Nandris Eufrozina	27	276.	Iacobet Ștefan	15
224.	Nandris Florica	6	277.	Iacobet David	13
225.	Nandris Ioan	3	278.	Dascalciuc Axima	34
226.	Nandris Maria	11	279.	Dascalciuc Maria	34
227.	Mosoriucă Veronica	40	280.	Dascalciuc Gheorghe	14
228.	Mosoriucă Ioan	12	281.	Dascalciuc Nicolae	12
229.	Mosoriucă Vasile	9	282.	Dascalciuc Eudochia	14
230.	Mosoriucă Grigore	7	283.	Dascalciuc Ana	10
231.	Niculaevici Aurica	26	284.	Dascalciuc Eugenia	2
232.	Niculaevici Florica	3	285.	Rușciuc Ana	31
233.	Niculaevici Teodor	1	286.	Rușciuc Dumitru	3
234.	Spânul Domnica	31	287.	Sainciuc Anghelina	29
235.	Spânul Nicolae	13	288.	Sainciuc Dumitru	4
236.	Spânul Vasile	7	289.	Sainciuc Aurora	1
237.	Iuri Gheorghe	63	290.	Cernușcă Domnica	60
238.	Iuri Ecaterina	58	291.	Cernușcă Maria	25
239.	Iuri Domnica	18	292.	Cernușcă Ioan	52
240.	Hoștiuc Margareta	36	293.	Cernușcă Elisaveta	45
241.	Hoștiuc Florica	15	294.	Cernușcă Vasile	16
242.	Hoștiuc Domnica	8	295.	Cernușcă Dumitru	14
243.	Burovschi Ioan	58	296.	Cernușcă Victor	8
244.	Burovschi Ecaterina	54	297.	Măndrescu Toader	61
245.	Toma Casandra	41	298.	Măndrescu Gheorghe	17
246.	Hoștiuc Ana	72	299.	Măndrescu Ana	27
247.	Iuri Florica	59	300.	Măndrescu Dafina	16

1	2	3	1	2	3
301.	Hostiuc Florica	43	354.	Burega Gheorghe	14
302.	Hostiuc Toader	16	355.	Burega Coca	35
303.	Hostiuc Veronica	15	356.	Burega Elena	31
304.	Hostiuc Petru	12	357.	Burega Maria	14
305.	Neguțoi Mixins	68	358.	Burega Condrea	9
306.	Todici Zenovia	43	359.	Lazăr Eudochia	41
307.	Todici Paraschiva	16	360.	Lazăr Gheorghe	13
308.	Todici Ana	13	361.	Lazăr Viorica	11
309.	Ignatiuc Simion	58	362.	Popiciuc Ana	24
310.	Ignatiuc Maria	41	363.	Popiciuc Silvia	3
311.	Ignatiuc Viorica	12	364.	Lisac Ana	47
312.	Doroș Maria	62	365.	Lisac Ioana	16
313.	Irina Mihai	44	366.	Lisac Petru	13
314.	Irina Ioana	42	367.	Mândrescu Eleonora	25
315.	Irina Gheorghe	16	368.	Mândrescu Maria	4
316.	Irina Ștefan	14	369.	Mândrescu Aurica	2
317.	Irinia Maria	30	370.	Bodnar Domnica	35
318.	Nandriș Eudochia	56	371.	Bodnar Dumitru	67
319.	Nandriș Domnica	17	372.	Nandriș Domnica	44
320.	Nandriș Rahira	22	373.	Nandriș Ana	16
321.	Tarhon Anghelina	31	374.	Nandriș Nicolae	14
322.	Macviciuc Condrea	54	375.	Nandriș Dumitru	12
323.	Macviciuc Ileana	53	376.	Nandriș Domnica	36
324.	Ursu Maria	38	377.	Nandriș Vasile	4
325.	Ursu Ana	15	378.	Nica Mihai	27
326.	Ursu Petru	5	379.	Huzun Dumitru	48
327.	Ursu Vasile	4	380.	Huzun Ecaterina	47
328.	Doroș Petru	65	381.	Huzun Eufrosina	19
329.	Doroș Veronica	43	382.	Huzun Ilie	13
330.	Doroș Ecaterina	21	383.	Huzun Gheorghe	11
331.	Doroș Traian	9	384.	Maslovski Domnica	32
332.	Cataranciuc Eufrozina	46	385.	Maslovski Vasile	13
333.	Cudla Emilia	57	386.	Maslovski Dumitru	10
334.	Cudla Lucreția	19	387.	Maslovski Sain	7
335.	Idem Elena	32	388.	Maslovski Gheorghe	5
336.	Hostiuc Solomnia	74	389.	Maslovski Mihai	1
337.	Antonescu Ana	63	390.	Ilinciuc Ursache	54
338.	Antonescu Ilie	52	391.	Ilinciuc Maria	54
339.	Antonescu Eudochia	40	392.	Ilinciuc Toader	13
340.	Antonescu Aurel	22	393.	Grigorasciuc Vasilica	43
341.	Antonescu Glicheria	12	394.	Grigorasciuc Eudochia	16
342.	Antonescu Viorica	6	395.	Grigorasciuc Ilie	12
343.	Cudla Domnica	35	396.	Dolhan Gherasim	69
344.	Cudla Andrei	7	397.	Idem Maria	65
345.	Harbuzeac Ioana	36	398.	Idem Elena	16
346.	Harbuzeac Agripina	13	399.	Reuțchi Ștefan	56
347.	Harbuzeac Maria	9	400.	Reuțchi Elena	54
348.	Cataranciuc Eudochia	71	401.	Reuțchi Maria	10
349.	Purece Eudochia	48	402.	Reuțchi Vasile	8
350.	Purece Dumitru	16	403.	Reuțchi Petru	6
351.	Purece Maria	14	404.	Dumotrescu Eudochia	32
352.	Burega Ana	34	405.	Dumotrescu Teifila	4
353.	Burega Dumitru	17	406.	Dumotrescu Olga	1

1	2	3	1	2	3
407.	Chificeac Gheorghe	31	460.	Bujniță Zamfira	16
408.	Chificeac Virginia	37	461.	Bujniță Zamfira	72
409.	Chificeac Elena	15	462.	Bujniță Domnica	16
410.	Volentir Margafeta	48	463.	Bujniță Gheorghe	5
411.	Volentir Ana	21	464.	Saraiman Ioan	42
412.	Volentir Vasile	14	465.	Saraiman Domnica	41
413.	Cataranciuc Ștefan	60	466.	Doroș Zamfira	36
414.	Cataranciuc Maria	65	467.	Doroș Traian	11
415.	Cataranciuc Gheorghe	32	468.	Doroș Maria	7
416.	Vasilenciuc Eudochia	35	469.	Ozarescu Ioan	42
417.	Vasilenciuc Maria	18	470.	Ozarescu Veronica	30
418.	Bujniță Nistor	63	471.	Pleșca Ana	58
419.	Bujniță Maria	60	472.	Pleșca Mihai	36
420.	Bujniță Nicolae	60	473.	Tănăsai Elena	62
421.	Grigoriuc Gheorghe	54	474.	Tănăsai Anghelina	25
422.	Grigoriuc Veronica	50	475.	Bujniță Elena	38
423.	Grigoriuc Veronica	21	476.	Bujniță Maria	7
424.	Maximet Anghelina	25	477.	Bujniță Mihai	3
425.	Maximet Sain	3	478.	Ioneț Florica	29
426.	Carp Roman	70	479.	Ioneț Nicolae	6
427.	Carp Veronica	52	480.	Ioneț Ioan	2
428.	Carp Anghelina	19	481.	Petric David	34
429.	Scraboschi Veronica	25	482.	Petric Ana	30
430.	Scraboschi Leonora	2	483.	Petric Maria	23
431.	Bujniță Maria	27	484.	Horoșinschi Alexandra	36
432.	Drobotă Constantin	68	485.	Trișcău Dumitru	56
433.	Drobotă Elena	52	486.	Trișcău Eufrozina	52
434.	Drobotă Eudochia	18	487.	Bujniță Simion	50
435.	Costan Ana	36	488.	Bujniță Ana	48
436.	Costan Anghelina	4	489.	Bujniță Ioan	17
437.	Costan Nicolae	2	490.	Bujniță Euzebia	14
438.	Magdalin Constantin	63	491.	Reclanschi Constantin	46
439.	Magdalin Ana	61	492.	Reclanschi Anghelina	44
440.	Magdalin Maria	24	493.	Reclanschi Victor	19
441.	Leahu Constantin	48	494.	Reclanschi Mihai	14
442.	Leahu Eufrozina	42	495.	Reclanschi Maria	12
443.	Leahu Andrean	18	496.	Besplinei Condrea	67
444.	Leahu Eughenia	14	497.	Besplinei Alexandra	65
445.	Leahu Vasile	12	498.	Spănu Florica	61
446.	Leahu Domnica	20	499.	Spănu Eufrozina	49
447.	Leahu Victor	10	500.	Spănu Maria	12
448.	Zauca Ilie	47	501.	Bujniță Ilie	60
449.	Zauca Maria	42	502.	Bujniță Anghelina	52
450.	Zauca Vasile	18	503.	Maximeț Maria	26
451.	Zauca Traian	14	504.	Maximeț Anghelina	6
452.	Zauca Constantin	12	505.	Maximeț Gheorghe	4
453.	Zauca Tanase	8	506.	Bujniță Domnica	38
454.	Zauca Eufrozina	28	507.	Bujniță Gheorghe	14
455.	Horoșinschi Ileana	41	508.	Bujniță Floarea	11
456.	Horoșinschi Domnica	24	509.	Bujniță Ioan	5
457.	Horoșinschi Viorica	2	510.	Cernăuțan Maria	33
458.	Bujniță Nicolae	47	511.	Cernăuțan Ileana	8
459.	Bujniță Maria	39	512.	Cernăuțan Viorica	6

1	2	3	1	2	3
513.	Cernăuțan Ana	4	547.	Vasiloi Domnica	16
514.	Bujniță Nicolae	74	548.	Budiuc Ana a Grigore	60
515.	Bujniță Paraschiva	68	549.	Bispinei Elena	43
516.	Bujniță Vasilica	36	550.	Bispinei Domnica	38
517.	Bujniță Elena	2	551.	Bispinei Florica	2
518.	Bujniță Elena	23	552.	Isac Alexandra	48
519.	Bujniță Domnica	3	553.	Leahu Ana	60
520.	Bujniță Florica	23	554.	Leahu Gheorghe	16
521.	Bujniță Copil nou născut		555.	Leahu Rahira	20
522.	Bujniță Paraschiva	22	556.	Leahu Anastasia	75
523.	Bujniță Maria	2	557.	Crăiuță Veronica	50
524.	Bujniță Constantin	31	558.	Crăiuță Zamfira	18
525.	Bujniță Anghelina	34	559.	Grigoriuc Ștefan	46
526.	Bujniță Ioan	11	560.	Grigoriuc Veronica	42
527.	Bujniță Nicolae	7	561.	Oprenciuc Ștefania	50
528.	Bujniță Domnica	4	562.	Carp Agapia	50
529.	Horoșinschi Maria	28	563.	Petriuc Ana	47
530.	Damian Nicolae	61	564.	Zota Eudochia	50
531.	Damian Domnica	58	565.	Zota Gheorghe	10
532.	Damian Petru	10	566.	Zota Vasile	13
533.	Damian Gheorghe	16	567.	Hoștiuc Catrina	50
534.	Damian Anghelina	20	568.	Teodoraș Istrate	47
535.	Merticar Maria	33	569.	Teodoraș Zamfira	42
536.	Merticar Simion	8	570.	Bujniță Cicilia	26
537.	Maiorschi Eudochia	48	571.	Bujniță Floare	4
538.	Alexeciuc Alexandra	20	572.	Malic Aglaia	28
539.	Cernăuțan Nicolae	49	573.	Malic Mihai	10
540.	Cernăuțan Maria	14	574.	Malic Ioan	7
541.	Cernăuțan Elena	10	575.	Hoștiuc Florica	32
542.	Cernăuțan Floarea	8	576.	Doroș Maria	4
543.	Vasiloi Floarea	50	577.	Cova Domnica	7
544.	Vasiloi Veronica	47	578.	Petriuc Domnica	42
545.	Vasiloi Victor	22	579.	Petriuc Gheorghe	8
546.	Vasiloi Domnica	50			

Vremuri de bejenie

*Mihai-Aurelian CĂRUNTU,
colaborator la Muzeul Bucovinei.*

Așezați, după cum spunea cronicarul, „în calea tuturor răutăților” românii au fost siliți de nenumărate ori în decursul istorie să ia calea pribegiei pentru a-și salva libertatea sau chiar viața. Dar nicicând acest lucru nu a cunoscut dimensiuni mai dramatice ca în perioada ce a urmat mutilării granițelor țării în nefasta vară a anului 1940. Golgota neamului românesc începută în acel an cuprinde și soarta bucovinenilor, care nu s-au putut refugia din fața tancurilor rusești, devenind, fără voia lor, cetățeni-prizonieri ai imensului gulag stalinist.

Despărțiți în mod brutal de patrie, familii, prieteni, cunoscând din primele zile „binefacerile” regimului bolșevic, mulți bucovineni și-au asumat riscul de a trece linia de demarcație, trasă abuziv de creionul bont al lui Molotov peste sufletul și ființa Țării Fagilor. Pe poteci ascunse, prin codrii întunecoși ai Pomârlei, au trecut pe data de 8 iulie 1940 în România prof. Lazăr Ropcean, directorul școlii din Plaiul Cosminului (Molodia), împreună cu soția și copilul. Cu speranța regăsirii soțului ce fusese concentrat, peste două zile trecea frontiera prin punctul Fântâna Albă, Victoria Sicheli din Storojineț, alături de fetița ei în vârstă de 10 ani. La 11 iulie reușea să ajungă în țară Aspazia Bocănețu, învățătoare din Cernăuți, soția eminentului profesor și istoric Alexandru Bocănețu, surprins de invazia sovietică în sudul Bucovinei.

Trecerile au continuat și în lunile următoare, în ciuda măsurilor drastice luate de sovietici pentru paza frontierei. Privirile celor ce se aflau la 14 februarie 1941 în sălile Prefecturii județului Suceava erau atrase de chipurile prematur marcate de grele încercări a trei băieți în vârstă de 12–14 ani. Aceștia erau: Ungureanu Petru din Corcești, Crăsnean Vasile și Tomniuc Ilie din

Pătrăuții de Sus. Într-o seară geroasă de iarnă, nemaiputând suporta chinurile și umilințele la care erau supuși până și copiii, au trecut pădurea „Ungurească”, în timp ce în urma lor șuierau gloanțele grănicerilor sovietici. Întâmpinați de soldatul Vasile Miron de la pichetul de grăniceri români din Bilca, cei trei copii au îngenunchiat și au sărutat pământul liber al patriei.

Probabil nimeni nu va reuși să cunoască vreodată numărul nereușitelor tragice, colective sau individuale. O notă semnată de colonelul Traian Constantinescu, prefectul județului Suceava, semnală Ministerului de Interne faptul că „în punctul de trecere Bahrinești se află deținuți de ruși foarte mulți intelectuali din Cernăuți, care au venit să treacă frontiere” și care „sunt supuși la diferite vexațiuni și munci agricole”. Cert este că cei căzuți în mâinile NKVD-ului au avut parte, în cel mai bun caz, de o „repatriere” în direcția veșnicei înghețate Siberii.

Pe data de 6 februarie 1941 a avut loc o tragedie mai puțin cunoscută decât cea de la Fântâna Albă. Un grup de aproximativ 400 tineri din satele transprutene Mahala, Buda, cotul Ostriței și Boian au încercat să treacă în România pe la Mamornița, în direcția localității herțene Lunca. La 600 metri de linia de demarcație, pe un ostrov din lunca Prutului, au fost surprinși și secerați cu mitralierele. Doar 56 dintre ei au reușit să scape cu viață...

Iată doar câteva exemple legate de zbuciumul sufletesc al miilor de români bucovineni, care au preferat să înfrunte moartea, să-și. părăsească agoniseala de o viață, decât să rămână în robia stalinistă.

Ridicați în miez de noapte

Despre teroarea stalinistă într-un sat bucovinean

Ion CREȚU

Teroarea stalinistă (după unele date furnizate de presa sovietică numai numărul celor condamnați la moarte de zbirii timpului s-a ridicat în fosta URSS la zguduitorul cifră de 50 milioane de oameni!) a atins cu aripa sa neagră și nordul Bucovinei. Represaliile au pornit îndată după actul „eliberării” din 1940, continuând în preajma începerii și după terminarea războiului. Urgia s-a abătut mai ales asupra localităților cu populație românească.

Printre cele mai greu lovite a fost și Tereblecea (sat vechi, cu bogate tradiții culturale, atestat pentru prima dată cu acest nume într-o gramotă din sec. XV, intrat în multe legende populare) din actualul raion Hliboca, regiunea Cernăuți, care, în anul 1946 a fost botezat „Porubnoe”, denumire fără vreo semnificație, pe care mulți dinire localnici nici până astăzi nu s-au obișnuit s-o pronunțe corect. El se așterne la vreo 4 kilometri de orașul 1 Șiret, iar o parte a satului, numită Tereblecea Nouă sau Prisaca, acum e ștearsă de pe fața pământului, de ea amintind doar o casă și o fântână pe teritoriul României. Așa că instalarea frontierei între URSS și România a găsit mulți terebleceni de partea cealaltă: la liceele din Șiret, Rădăuți și Suceava, la concentrarea tocmai atunci anunțată, la rude ș.a.m.d. Astfel, familii întregi s-au pomenit dezmembrate, majoritatea așa rămase pentru totdeauna.

Insist asupra acestor amănunte, deoarece anume lipsa de acasă fie și a unui membru de familie a servit motiv pentru arestări și deportări. Nimeni n-a făcut nici o încercare de a clarifica fiecare caz aparte, de a stabili care este atitudinea cutărui sau cutărui om față de noua putere sovietică; nu s-a ținut cont de condițiile social-politice în care au trăit oamenii aceștia pe timpul României, hărțuită

în anii '30 de lupta ideologică dintre diferitele partide și grupări politice. Ce știau bucovinenii despre URSS, bolșevici? Așa că nu e de mirare că unii dintre terebleceni au aderat, mai mult formal, la unul sau altul dintre partidele timpului. În ce privește munca educativă cu populația - nici vorbă! Or, cine avea nevoie de ea? Stalin, Beria, Molotov, Kaganovici?... Acești tirani, acești vampiri erau însetați de sânge. Indiferent - curgea acest sânge din vinele unui prunc sau ale unui moșneag. Și iscoadele lor căutau dușmani. Peste tot numai dușmani.

Astfel, numai în Tereblecea, în mai puțin de un jan, ei au „descoperit” 237 de „atentatori” la suveranitatea statului sovietic. Între iulie 1940 și iunie 1941 au fost ridicate 88 de familii, neatinși rămânând doar acei membri ai lor care se găseau în România sau reușiseră să se ascundă. N-au fost cruțați nici sugarii, nici bătrânii și bătrânele de peste 70 de ani.

Am în față listele cu numele tuturor acelor jertfe. Nume adunate nu într-o zi sau două. Răsfoiesc pentru a căta oară carnetul de însemnări cu mulțime de date, fapte, întâmplări, aflate de la acei care au supraviețuit. Câte destine amare, câte crime țipătoare la cer, câtă durere sfâșietoare! Mă cuprind fiorii, nu-mi vine să cred celor auzite. Dar câte lucruri încă nu le-am auzit, pe câte, probabil, nici nu le voi afla vreodată?! Calvarul, suferințele neomenești prin care au trecut unii dintre cei represați i-au făcut să piardă pentru totdeauna încrederea îndreptate, adevăr. „La ce bun să mai răscolim trecutul? - mi-a spus unul dintre ei. - Celor morți nu le mai ajuți cu nimic. Iar eu vreau să-mi trăiesc veleatul în liniște. Nu mai doresc să am neplăceri”. Da, mare e frica și netrecătoare. Celor morți, într-adevăr, nu le mai putem ajuta cu nimic. Dar e de datoria noastră să ne amintim de ei, să spunem adevărul copiilor noștri, tuturor celor vii. La aceasta ne cheamă conștiința, demnitatea de om.

— Mai întâi am fost dusă la Cernăuți, - își amintește octogenara Cojocar Elena a lui Luca, fiind bănuită că aș căuta să trec granița, la bărbatul meu. M-au ținut un timp la închisoare, mai mult flămândă într-o celulă tixsită de oameni. Aici mai era o terebleceancă, Elena Bodnar, o fată de 19 ani, care se^ întoarse într-

o noapte, din partea cealaltă, la părinți. Dar a fost prinsă, într-o zi mi s-a dat voie să plec acasă, de ea, însă, n-am mai auzit nimic. A dispărut fără urmă, ca atâția alții...

Nu știa însă, mătușa Elena, pe atunci nevastă tânără, de 32 de ani, că eliberarea ei era de scurtă durată. Pe la mijlocul lui iunie 1941, în miez de noapte, a fost luată de acasă și dusă la gară. Pe atunci Tereblecea avea și cale ferată! La gară erau adunate mai multe familii. Bărbații au fost băgați într-un vagon separat, femeile și copiii - în altul. Așa a început drumul lung și necunoscut, drum pe care mulți, foarte mulți nu l-au mai făcut întors.

Din discuțiile cu cei năpăstuiți am aflat că lumea, era ridicată de la cuibul strămoșesc nu numai din motive politice (încălcări de frontieră, apartenență la diferite partide) sau pentru că erau bogați (Ilie Palamariuc, de exemplu, deportat împreună cu soția și trei copii, avea numai o jumătate de hectar de pământ, Ecaterina Vasilaș - doar 1 hectar), ci și la cel mai mic denunț, la cele mai sfruntate clevetiri și minciuni ale celor ajunși la putere. O nevastă a avut de suferit numai din cauză că n-a vrut să se culce cu o lighioae din acestea. Lumea îi ține minte, continuă să-i blesteme și acum, după ce i-a înghițit pământul.

... La primul eșalon, pornit din Tereblecea la 13 sau 15 iunie 1941 (anume aceste date mi-au fost numite mai des), la Adâncată, Cernăuți și mai departe au fost atașate alte vagoane cu asemenea nenorociți. Erau niște vagoane de marfă, cu trei-patru rânduri de paturi din scânduri, ticsite până la refuz de oameni, fără cele mai elementare comodități sanitaro- igienice, cu ușile mereu încuiate, în care era o căldură infernală. Și așa, câteva săptămâni la rând.

Situația era agravată și din cauza lipsei de hrană, de orice asistență medicală, lumea a început să moară înainte de a ajunge la locul stabilit. Prima s-a stins fetița Viorica a Anei Socaci. Vreo cinci-șase zile corpul neînsuflețit al acestei prunce, unica vină a cărei a fost doar cea că a pătat scutecele, n-a putut fi înmormântat. Numai după gălăgia ridicată de întregul vagon, în una din gări au venit doi soldați cu targa, luând cadavrul. Mamei nici nu i-au permis să coboare din vagon!

Reveca Holovate a fost ridicată împreună cu șase copii. Acum bătrâna locuiește în Pătrăuții de Sus, raionul Storojineț, cu numele de familie Haraga. Am vizitat-o. Cele povestite de ea te îngrozesc: „Ne-au ridicat în noaptea spre 13 iunie 1941. Abia am apucat să iau două perne, un țol și câteva pâini. Vreo patru-cinci zile în tren nu ne-au dat nimic de mâncare. Numai apoi, după ce trenul a fost tras pe o linie moartă, ni s-a adus niște lapte în două cu apă, acru ca țigăiul. Doamne, ce a Tost după aceea! Ne zvârcoleam ca șerpii de durere în burtă... După săptămâni de drum, în care am fost și bombardat, căci începuse războiul și avioanele neamțului au atacat trenul undeva lângă Harcov, am ajuns la o haltă, în câmp gol. De aici am fost duși care încotro. Au fost despărțiți soție de bărbat, frate de soră, copii de părinți. Pe mine cu copilașii, precum și pe alte familii, ne-au dus cu niște care cu boi în colhozul „Voroșilov” din raionul Novorossiiskii, regiunea Aktiubinsk din Kazahstan. Ne-au dat pe la diferite bordeie, unde eram considerați de către localnici drept bandiți. Nici tu limbă să înțelegi, nici să lămurești cine ești. Adevărate vite de muncă, mâinate la diferite lucrări agricole. Mergeam la lucru la o distanță de 18 kilometri, de unde mi se dădea voie să vin acasă doar sâmbăta. Dar ce să fac cu copiii? Așa că nu o dată, în timpul nopții, veneam pe ascuns la copii, ca dimineața să mă întorc la câmp. Primeam șase sute de grame de pâine pe săptămână. Treaba s-a înrăutățit de tot după ce mi l-au luat pe Vasilică, feciorul mai mare. (L-au dus într-un lagăr de muncă la Celeabinsk, unde a fost trecut în locul unui prizonier german dispărut. Abia pe la sfârșitul anilor '50 i s-a permis să scrie la Tereblecea, de unde i s-au trimis actele de identitate că nu e neamț, ci român. Prin 1961 și-a vizitat și satul de baștină, s-a întâlnit cu subsemnatul, dar peste trei ani s-a stins subit din viață la Celeabinsk). Cele ce au urmat, nu dă, Doamne, să le mai îndure cineva. Timp de câteva luni am îngropat cinci copii. Prima mi-a murit lănuța, care abia trecuse de trei anișori. Dăduse peste dânsa tușea măgărească și pe aproape - nici un doctor, l-am fâcut sicriu din scândurile de la pat. Apoi s-a dus Georgică. După dânsul - Costică. A mâncat carne de porc pierit și s-a îmbolnăvit de tifos.

A închis ochii și Sârbucu. Ultimul, la 7 februarie 1943, m-a părăsit Toderiță. l-am îngropat cum am putut, în pământul înghețat, acoperindu-le obrăjorii doar cu fân, să nu le intre lut în ochișori. Dumnezeu să-i ierte și să mă ierte și pe mine că nu i-am putut ocroti”.

S-au stins, ca și mulți alții, de parcă nici n-au fost pe lume. Fără măcar să le fie înregistrată undeva moartea.

... Spre sfârșitul primului război mondial tânărul tereblecean Alexei Gabor s-a îndrăgostit de o infirmieră dintr-o unitate a armatei ruse, dislocate în sat, pe nume Nadejda. Un român își legase soarta de o rusoaică. Și au trăit în pace și înțelegere peste douăzeci de ani, aducând pe lume patru feciori. Și iată că în 1941 fapta Nadei, cum o numea cu drag întregul sat, a fost calificată ca act de trădare a patriei, demn de pedeapsă severă.

Pentru ce au fost deportați părinții dumitale, cu cei trei băieți? - îl întreb pe Aurel Scripcaru.

Nu ne-a explicat nimeni nici când am fost ridicați, nici mai târziu. De altfel, cum nu i s-a spus nimănui. Dar din auzite am aflat că un consătean a anunțat autoritățile satului că ne-am fi pregătit să trecem clandestin granița.

Cum, totuși, ați reușit să vă salvați cu toții, să vă întoarceți fără pierderi acasă?

Am avut norocul să fie lăsat tata împreună cu noi, căci mai pe toți capii de familie i-au dus în altă parte. Și apoi, și noi, băieții, eram mărișori. Ne-am putut câștiga singuri bucata cea amară de pâine...

Deportată a fost și soția lui Aurel Scripcaru, născută Konețki. În 1940–1941, tată! ei, Ion Konețki, a fos! primar sovietic. Ei bine, „înțeleg” că Toader Nimigean în vârstă de 78 de ani și Laurentie Nimigean, ceva mai tânăr, pe timpuri ambii foști primari, „prezentau un mare pericol” pentru orânduirea socialistă, dar de ce a fost ridicat acesta, căruia i s-a manifestat încredere?

— Pentru că a refuzat să semneze listele cu numele acelor care urmau să fie arestați și deportați, - mi-a explicat fiica fostului primar.

Deci, dacă punei ceva la îndoială - nimereai printre persoanele suspecte!

După scurgerea a peste o jumătate de veac, încerc să clarific

care a fost soarta celor 237 de tereblecenii (consătenii mei), printre care se numărau 102 copii și adolescenți - victime ale stalinismului, - ce s-a întâmplat cu ei. 138 (inclusiv 53 de copii) au fost înghițiți de pământul Kazahstanului și Siberiei, despre 3 (Feliccia și Gheorghe Gheorghian, Maria Nimigean), luați în orfelinat, nu se știe nimic. Acasă s-au întors doar 88 de persoane, alte 8 stabilindu-se cu traiul în diferite regiuni ale fostei URSS.

...Timpul trece cu nemiluita. Se trec și tereblecenii, care, după război, prin mărfare și pe vagoane, care cum a putut, fără un document la mână, fără să le fi spus cineva să plece ori să rămână, pentru ce au îndurat chin, au început să se întoarcă acasă. Dintre cei ajunși cu bine la baștină azi mai sunt în viață mai puțin de 40 de persoane. (Unii n-au prea îngăduit aici, trecând clandestin frontiera și împrăștiindu-se în lumea largă. Dumitru Nimigeanu, cu soția și fiica Lenuța, s-a oprit tocmai în Australia, unde, la vârsta de 85 de ani, în 1991, a trecut întru Domnul. Spre amintirea generațiilor viitoare el a lăsat o carte, însemnările unui țăran deportat din Bucovina, tradusă în mai multe limbi, și Troița de la Vatra Românească a Episcopiei Ortodoxe Române din America - primul monument ridicat în memoria victimelor teroarei staliniste-bolșevice. Întâlnindu-i, să ne aplecăm capetele în fața lor, să-i susținem, cu vorba și fapta. Să le spunem măcar acum că n-au avut nici o vină. Desigur, le va fi o consolare amară, întârziată și, totuși...

Sabia lui Damocle

Fragment din cartea în manuscris „Drumul spre Golgota”

Ilie GRIJINCU-POPESCU

Tata, născut în anul 1893, a fost arestat la 1 aprilie 1941 și dus într-un lagăr din regiunea Sverdlovsk. Sentința i-a fost pronunțată la 17 octombrie 1942 (era condamnat la moarte, prin împușcare), însă el, trecând prin chinuri neomeneste, murise cu trei luni în urmă, adică la 4 iulie același an. Prin adeverința nr. 13/ 385–89, avea să fie reabilitat abia la 5 ianuarie 1990.

Rămasă cu zece copii, mama n-a dus o viață ușoară și de multe ori și-a zis că pericolul deportării n-o păștea. Dat sabia lui Damocle a atârnat deasupra capetelor noastre de la sfârșitul războiului până spre sfârșitul verii anului 1946. În această perioadă ni se pregătea și nouă, fără să bănuim, drumul spinos înspre Golgota. Așa erau legile staliniste: copiii trebuiau să sufere pentru părinți, chiar dacă aceștia nu săvârșiseră nici o crimă. Când a sosit ordinul deportării noastre, mama l-a adus pe lume pe frățiorul Costică. Enkevediștii, făcând un „gest” uman, au amânat atunci ridicarea noastră. Peste șapte zile a început războiul cel mare și ei n-au dovedit să ne treacă prin noara torturilor staliniste. Dar după război din armata română s-a întors acasă fratele Toader. Venise tot din armata română, și fratele Ion. Aceștia, fiind feciori cu armata făcută, își vedeau de treburile și gândul le era la însurătoare, și nu la politică antibolșevică.

Dar tot atunci în fruntea satului au ajuns oameni de nimic, care, cântând în struna noilor autorități, au favorizat pătrunderea unor mari nenorociri, care duceau poporul nostru la sapă de lemn. Când se întâlneau, oamenii își ziceau unii către alții că a venit vremea, încărcată de nevoi, iar șefimea probolșevică trăia după principiul: „Strângeți voi, c-om mânca noi”, „viespea după ce miere nu face, apoi și împunge”. Ce nu le dădeau sărmanii țărani șefuleților de atunci numai ca să-i lase în pace! Dar șarpele, oricât

nu l-ai mângâia, tot te va mușca. Mai erau aceștia și plini de vanitate, căci dă, caprei îi pică coada de râie și ea tot sus o ține.

În anul 1945 fratele Toderică a murit de tifos. După moartea lui prematură trebuia să se mai întâmple ceva. Și, colac peste pupăză, s-a îmbolnăvit de aceeași boală și scumpa noastră mamă. Era, sărmăna, cu un picior în groapă. Dar Dumnezeu e mare. După șase săptămâni de chin a făcut-o sănătoasă. Tifosul, însă, se pregătea să secere viețile frățiorilor mei Petrică și Aurel. Cu ajutorul Lui Dumnezeu au scăpat și ei...

Într-o zi, întâlnindu-se cu mama, fratele ei, Ion al lui Toader Popescu i-a zis:

— Veronică, am auzit pe la raion că vor să te ridice împreună cu toți copiii, pentru bărbatul tău Vasile, Fugi din sat, ascunde-te, căci poate te-a trece paharul ista amar...

Aflând o veste atât de tristă, mama a venit acasă, a căzut în genunchi și, rugându-se fierbinte, repeta într-una cunoscuta frază biblică „Doamne, dacă este cu puțință depărtează de la mine acest pahar”...

Ca orice femeie, mama a dat dovadă de o mică slăbiciune. În cătunul Obșina, într-un bordei, trăia o vrăjitoare, pe care o chema Zinovia Ciupitu. Ea umbla zilnic pe la casele oamenilor, ^mai ales pe la văduve, ca să le deie în cărți și să le spună „norocul”. Într-o zi a trecut și pragul casei noastre. Chiar din prag țiganka i-a dat mamei de înțeles la ce a venit:

— Lele Veroană, eu sunt vădană, dumneata ești vădană, amândouă suntem de o seamă și, cred, că n-o să mă scoți din casă, dacă ți-oi da în cărți. O să vezi ce te așteaptă în viață...

A scos din sân cărțile, le-a amestecat, le-a învărtit, apoi, de parcă se făcuse^cu ceva vinovată, a dat din umeri și a izbucnit:

— Îți pică drum lung, peste șapte hotare, cu toată familia, îți cade închisoare...

De neăjită ce era, mama aproape că n-o auzea ce spune. I-a dat un căuș de făină de porumb de sufletul lui Toderică. Țiganka i-a mulțumit și, luându-și rămas bun, repeta mereu cuvintele:

— Și cărțile greșesc, și cărțile greșesc, lele Veroană...

După plecarea țigăncii, mama s-a îngrijorat de-a binelea. Avea ea o soră, Minodora, care trăia în Storoijineț, sub pădure. într-

o noapte s-a pornit încolo, să-i spună ce-o aștepta. Unchiul, Constantin Poraico, i-a pregătit mamei o ascunzătoare cu ieșirea spre pădure. Copiii lui o păzeau, dându-i de știre când cineva străin era prin preajmă.

Mama a stat zile și nopți în acea ascunzătoare., frica era mare, dar dorul de noi, copiii lăsați în voia soartei, era și mai mare. Într-o noapte s-a furișat spre noi ca să ne vadă. Noi, cei mai mici dormeam, și ea n-a vrut să ne trezească. Ne-a sărutat, apoi a stat de vorbă cu fratele mai mare:

— Vezi, Ionică, ce se mai aude prin sat... Și unchiul tău Ion mi-a spus să mă păzesc, că vor să ne ridice. Știu că-ți place de Căsândruța lui Ion Tărăță. Grăbește nunta, căci n-or îndrăzni să te ridice și pe tine...

Ionică s-a bucurat și a răspuns:

— Bine, mămuță.

Nunta a fost făcută în grabă. Dar nu trecuse luna de miere, când începușe cea de fiere.

Într-o noapte mama a plecat pe drumul știut de ea la Storojineț. Necunoscute sunt căile Domnului: nu știa sârmana că încă la 24 septembrie 1945 fusese condamnată, în absență, la 5 ani deportare împreună cu copilașii ei, că în curând va fi dusă în raionul Arâkbalâc din Kazahstan. Nici noi nu știam că enkevediștii și agenții lor ne păzeau zi și noapte și așteptau momentul ca să pună mâna pe toți. Și momentul cela blestemat a sosit!

Într-o noapte târzie mama a mai dat o fugă pe acasă. Ne-am bucurat mult. Cu mama sau fără ea spuneam înainte de culcare „Tatăl nostru”. Eu aveam șapte anișori, iar Costică - cinci. Dormeam cu mama, căci așa eram învățați, până a se ascunde dânsa de cerberii staliști. Când mama a stins lampa și a venit să se culce lângă noi, între mine și Costică a început cearta: fiecare vroia să doarmă la pieptul ei. Și atunci mama s-a culcat între noi. Au urmat dezmierdăriile. Și noi am adormit. Ceilalți - Aurel, Petrică, Aurora, Dragoș și Mircea s-au dus să doarmă în poditul din fața casei. Dar aceștia nu se lăsaseră pradă somnului: câinele nostru Hector lătra întruna. Mama a ieșit afară să-l liniștească, dar el nu se ogoia. Mama s-a strecurat pentru a doua oară în curte. Hector se gudura la picioarele ei, scotea niște sunete jalnice, prin care o îndemna, poate,

să-și strângă copiii și să fugă. Mama l-a netezit pe cap și iar a venit să se culce lângă noi.

În zori lătratul lui Hector a devenit furios. În gang s-au auzit pași grei de cizme. Apoi au urmat niște ciocănituri în ușă. Mama se uita prin geam, dar nu zărea nimic. S-a apropiat de ușă. S-o deschidă sau nu? A deschis, totuși, ușa. În casă au dat năvală iscoadele lui Stalin.

— Unde ți-s copiii? - a întrebat-o unul pe limba noastră, de parcă ei nu știau unde se aflau cu toții.

— Nu știu, - i-a răspuns mama, stăruindu-se să-și păstreze calmul.

— Îi găsim noi, nici o grijă! - s-a răstit altul.

Și i-au găsit în poditul din fața casei, pe fân. Un „striboc” s-a urcat pe scară și i-a zorit:

— Jos, măi, că vă așteaptă mama în casă!

Sărmanii mei frățiori și dulcea mea surioară, văzând câți oameni necunoscuți se află în jurul poditului și în ce sunt îmbrăcați, au înțeles că ziua cea amară de care s-au temut în 1944, a sosit. S-au lăsat prinși. Mama, când i-a văzut pe toți în casă, a leșinat. Abia a fost adusă în simțire. Petrică a încercat s-o liniștească:

— Mămuță, asta-i o greșeală. Ne-or duce până la Cernăuți și de acolo ne-or da drumul acasă...

Mama continua să plângă. A răsunat un glas amenințător:

— De vă apropiați de fereastră și încercați să fugiți, vă împușc! Mama, plângea în hohote, strângea țolurile ce le avea la îndemână.

L-a rugat pe un enkevedist să-i dea voie Aurorei să se ducă în grădină să strângă păstăi și în același timp i-a făcut surioarei cu ochiul s-o șteargă. Enkevedistul a făcut semn cu mâna că poate ieși. Ajungând la primul rând de haragi, ea a început repede să rupă păstăi, încercând să ajungă la ogorul cu porumb. De acolo se putea furișa spre păduricea din apropiere. Neamurile, care se aflau nu departe de casa noastră, îi tot făceau semne să fugă. Și Aurora s-a hotărât să fugă. Nu bănuia că enkevedistul se luase din urma ei și o pândea. Acela, cu degetul pe trăgaci, a strigat:

— Stai, că te împușc!

Biata copilă a încremenit. Enkevedistul a adus-o în ogradă.

Imediat a sosit primarul satului, Pavel Bălan, aducându-i cu ei pe Krivolomova, reprezentantul raionului, și pe Petru Grijincu, reprezentantul sovietului sătesc. Aceștia, în baza articolului I al Hotărârii SCP al URSS din 17 aprilie 1943, nr. 404, au făcut inventarierea averii noastre.

Arestați eram numai opt. Toderică murise de tifos la 26 mai 1945 și, astfel, scăpase de chinurile deportării. Din lista lor lipsea Ionică. După el s-au dus doi „striboci”...

În acea dimineață frumoasă de august Ionică și nevastă-sa Căsăndruța se pregăteau să meargă la biserică. Deodată câinele lor a început să latre și în prag le-au apărut „musafiri”. Unul din ei a început vorba:

— Ioane, te cheamă primarul ca să-i lucrezi ceva. Ionică s-a uitat lung la ei, întorcându-le vorba:

— Dar cine lucrează duminica?

Trebușoara asta i se părușe suspectă. „Stribocii” erau înarmați. Și în- sistau:

— Vii cu noi chiar acum!

În casă a intrat Căsăndruța cu donița de lapte în mână:

— Ce s-a întâmplat?

— Este de lucru la primărie.

— Cum, duminica?

Ei n-au răspuns nimic. Zorindu-I pe Ionică să iasă din casă, au luat-o înspre casa unchiului nostru Lazăr Grijincu și de acolo - spre primărie. Deodată, însă, au luat-o pe o cărărușă ce ducea spre pârâu. Ionică s-a neliniștit:

— Nu mai mergem la primărie?

— Mai trecem pe la un om, care trăiește colea pe deal (casa noastră era sub acel deal). - Din acel moment „musafirii” au devenit mai duri. De la pârâu, escortat, Ionică a fost adus la casa părintească.

Mama, când l-a văzut și pe el arestat, atât a mai putut să spună:

— Dragul mamei, te-au luat și pe tine...

Mamei i-a trecut prin cap că trebuie să ia cât mai multe lucruri din casă și cât mai multă mâncare pentru drumul în necunoscut, l-a trimis pe Dragoș și pe Aurora să sape cartofi. Un

enkevedist s-a luat după ei. Aurora săpa, iar Dragoș strângea cartofii și-i punea în sac. S-a ivit momentul când Ionică putea să se facă nevăzut. A reușit să intre în porumb, dar s-a auzit strigat:

— Stai, mă, că descarc arma în tine!

Ionică nu s-a speriat, fuge prin porumb și, desigur, s-ar fi salvat, dacă nu se împiedica într-o viță de bostan și nu cădea. Într-adevăr s-au tras focuri de armă. Viața lui atârna de un firicel de păr. Enkevediștii s-au aruncat asupra lui. Noi, tremurând de frică, credeam că Ionică e mort. Pentru câteva clipe zbirii au uitat de Dragoș și de Aurora.

— Hai să fugim, - i-a șoptit Aurora lui Dragoș. Așa au și făcut. S-au tupilat în păpușoi și aproape că nu suflau. Dar ceva trebuia să se mai întâmple. Pavel Bălan a fost pe unde a fost și iarăși venea la noi. Și ca să scurteze drumul, a luat-o prin păpușoi, l-a descoperit:

— Ați vrut să fugiți, nenorociților?!

— Nu, ne-au speriat împușcăturile și ne-am ascuns...

Pavel Bălan i-a târât pe amândoi în ogradă. Ograda se transformase într-un lagăr de concentrare. Eram păziți din toate părțile. Nu era chip de fugit. Dar ceea ce n-au reușit să facă atunci, vor reuși s-o facă din neagra străinătate, dar vai, ce aveau să îndure bieții copii ai nimănui!

Un rus, grăbind lucrurile, tot repeta cuvintele „Speșite, speșite!” El se tot uita înspre răsărit, așteptând să apară mașina cea neagră. În jurul orelor 9 pe creasta dealului s-a arătat mașina blestemată. Rusul (o fi fost mai- marele enkevediștilor) își freca mâinile de satisfacție, zicând „Horoșo, horoșo”.

Mașina a intrat în ogradă. Când a văzut opt copii și o văduvă plângând, șoferul șVa pus mâinile în cap. Pe față i s-au rostogolit câteva lacrimi. Apoi mașina a pornit spre necunoscut. Soarele și Dumnezeu se întoarseră cu fața de la noi. fncepea drumul nostru spre Golgota...

Calvarul familiei Broască

Lucica MORAR,
*studentă la secția de limba și literatura română
a Universității din Cernăuți*

În anul 1950, în Postul Mare, cu trei săptămâni înaintea Sfințelor Paști, în pragul casei lui Ilie Broască din Cupca își făcuse apariția o ceată de enkevediști, însoțiți de câțiva „activiști” locali ai puterii sovietice. Gospodarul a fost pe loc arestat. Știa bietul om că nu se făcuse cu nimic vinovat în fața autorităților, spera că în curând, când lucrurile vor fi clarificate, va fi slobozit la familie. În realitate, însă, avea să revină la baștină tocmai peste... 15 ani.

— A doua zi, pe la amiază, - își amintește Raveca Broască, soția lui Ilie, - am ținut drumul spre tribunalul militar din Cernăuți. Când am ajuns și am întrebat ce s-a întâmplat cu bărbatul, mi s-a răspuns că el era de- acum la gară. Am alergat într-un suflet până la gară și am dovedit doar să strig: „Măi Ilie, cui mă lași?! Băiatu-i mic, îi numai de un an, și eu rămân a nimănu...” Trenul s-a pornit din gară, iar eu stăteam cu fața scăldată în lacrimi și priveam din urma lui... Mă frigeau tăpile, de parcă stăteam pe jăratic. După ce trenul dispăruse după o curbă, m-am întors acasă, la Cupca. Peste un timp oarecare am fost înștiințată că soțul meu a fost condamnat la cincisprezece ani, zece de lagăr și cincLfără dreptul de a reveni la baștină, că se afla într-un oraș din ținutul Krasnoiarsk...

La un an după arestarea neașteptată a soțului, în puterea nopții, Raveca Broască se pomeni la casă cu oaspeți nepoftiți. Auzi o ciorovăială în dosul casei și ieși să vadă dacă nu cumva veniseră niște hoți să-i fure stupii. Dar se ciocni de o patrulă militară și de „activiști” din sat, înarmați și aceștia până în dinți.

Mi-au poruncit să mă îmbrac, - își deapănă Raveca Broască firul amintirilor. Copilul plângea, eu eram buimăcită și nu găseam nimic din lucrurile trebuincioase. Atunci o slugă din sat a „tătucului” Stalin s-a răstit la mine și m-a lovit cu ceva sub coaste. Parcă mi-am revenit. Am îmbrăcat în grabă un suman, m-am încins

cu un brâu, iar pe Lazăr, copilul meu, l-am băgat în sân că nu aypam cu ce-l îmbrăca, fntr-o traistă am pus niște rufe, apoi am stins opațul și am ieșit din casă.

Mergeam printre oameni fără suflete și nici nu bănuiam ce mi se putea întâmpla. Am fost dusă în casa Silviei Tărăță și acolo se mai aflau Silvia Bicer, Maria Bicer cu trei copii, al cărei soț fusese ridicat, ca și al meu, mai înainte. Până la soviet ne-au dus într-o căruță. Acolo, printre oameni, l-am zărit pe tătuță. A venit să afle ce s-a întâmplat și încotro vor să mă ducă . Văzând că sunt urcată într-un camion, mi-a zis printre lacrimi: „Fata tatei, unde te duc? Ce rău le-ai făcut? Ce rău le-a făcut acest prunc nevinovat? Lasă copilul, că eu, cât mai am putere, ți l-oi crește...”

La gara din Cernăuți m-am întâlnit cu familiile lui Toader Broască și a lui Ion Ungureanu din Corcești. Degrabă ne-au urcat într-un mărfar și trenul a luat calea înstrăinării noastre. Când puțintel ne-am liniștit, am prins să îngânăm și noi cuvintele unui cântec de jale, pe care îl cânta aproape în șoaptă un nenorocit ca și noi:

Foaie verde mazărea,
Lung îi drumu-n Siberea...

Ne era frig, copiii mureau de foame. În gări mărunte, pe unde arareori se oprea trenul, aruncam cadavrele prin ferestrele vagoanelor, strigând către acei de afară: „fngropați-ne copiii, că veți avea pomană!” Dar, se vede, că nimeni nu înțelegea ce strigam noi din vagoanele bucșite cu oameni, aduși într-o țară străină, unde nimeni nu avea nevoie de noi...

Destinația acelui eșalon a fost regiunea Irkutsk. Raveca Broască și alte femei din Bucovina fuseseră „cazate” în niște barăci friguroase. Hrana era cât se poate de proastă și băiețașul ei se îmbolnăvi. Luptă femeia din răsputeri ca să-l salveze de la moarte și bunul Dumnezeu se îndurase de ea. Muncea din răsputeri la depozitarea materialului lemnos zi de zi, iarna și vara... Așa trecură șapte ani. Bărbatul ei, Ilie Broască, aflase nu se știe cum despre cele întâmplate și veni la ea. Și ultimii cinci ani de deportare a ei fuseseră împreună. - fntr-o zi, cam atunci când s-ar fi căzut să fim

sloboziți acasă, au venit niște „tovarăși” și ne-au silit să semnăm cereri cu rugămintea că dorim să rămânem pentru totdeauna în Siberia. Văzând că stăm la cumpănă, aceștia s-au năpustit asupra noastră cu o ploaie de sudalme: „Canalii ce sunteți! Ați uitat că mâncați pâinea noastră?! O să vă băgăm mințile în cap!” Noi am zis că ne vom mai gândi numai să scăpăm de năpastă.

Băiețașul, Lazăr, crescuse mare și, împreună cu un consătean, se întoarse înaintea noastră la baștină, în Bucovina. Când îl porneam la drum, am primit telegramă că s-a stins din viață tătuță. Am rugat, am plâns, m-am zbatut să fiu lăsată la înmormântarea părintelui, dar nimeni n-a vrut să audă de așa ceva. Încă doi ani i-am petrecut în Siberia.

Soții Raveca și Ilie Broască s-au întors în satul lor abia în anul 1965. Văzând că din avutul lor nimic nu mai rămăsese, i-au tot blestemat pe bolșevici ca să nu moară până n-or ajunge să chinuiască cum au chinuit ei, doi români din Cupca, prin adâncul Siberiei:

Măi păgâne, să n-ai parte
De copiii tăi la moarte,
Nici de soră, nici de frate,
Că ne-ai dus tare departe,
În neagra străinătate...

GRAIUL NEAMULUI

Aspecte ale funcționării limbilor în actuala regiune Cernăuți

Ion POPESCU,
docent la catedra de limba rusă a Universității din Cernăuți
Alexandra POPESCU, profesoară de limba engleză și ucrainean
la școala medie nr. 29 (românească) din orașul Cernăuți

În fosta Uniune Sovietică în ultimii ani s-a observat o creștere bruscă a conștiinței naționale, care uneori este tratată ca „o nouă etapă a maturității spirituale a întregii societăți”¹. „Renașterea etnică” este caracteristică nu numai pentru fosta U.R.S.S., pentru fostul lagăr socialist, în care se observă clar o criză în toate domeniile vieții obștești, dar într-o oarecare măsură și pentru alte țări. Procesul acestei renașteri în diferite țări în prim-plan înaintează diferite aspecte: etnorasial (S.U.A., Germania și altele), confesional (Marea Britanie, India, Ucraina etc), lingvistic (Canada, Belgia etc).

Pe parcursul analizării acestui proces, în Ucraina se poate observa funcționarea mai multor factori: factori cu caracter istoric și social-politic; reacția la influența dăunătoare a mediului înconjurător și a civilizației tehnologice; modul de viață contemporan: valorificarea economică intensivă a raioanelor cu o populație care și-a păstrat economia tradițională; migrația populației, care duce la dizolvarea populației compacte naționale

¹ Dedcov I. Vmeste vciera, vmeste segodne i zavtra. Publ. zametki Communist. - M., 1988. - Nr. 8. - S. 19 - 27. - în limba rusă. - pag. 23.

băștinașe².

Printre problemele legate de creșterea conștiinței naționale - sociale, economice, ecologice, culturale - un loc deosebit îl ocupă problemele național-lingvistice, pentru că limba, după cum se știe, este o „apartenență neexpropriabilă” a fiecărei etnii, este mijlocul de comunicare între membrii unui colectiv etnic și, prin urmare, este un mijloc de constrângere și unire într-o etnie unică³. Cu ajutorul limbii se păstrează cultura și se acumulează cunoștințele, în limbă este reflectată și experiența istorică a poporului. Rolul limbii materne în viața oricărui popor este greu de apreciat, grea este și aprecierea rolului limbii-intermediare, cu ajutorul căreia membrii unui colectiv etnico-lingvistic comunică cu membrii altuia. Fenomenul, numit „Relațiile național-lingvistice” nu este altceva decât reflectarea *situației lingvistice* într-o țară sau într-o regiune, care se caracterizează ca fiind complicată din punct de vedere al funcționării mai multor limbi. Analizarea și aprecierea situației lingvistice din regiunea respectivă sunt foarte prețioase în perioada creșterii atenției popoarelor față de limba lor maternă, iar în perioada agravării conflictelor interetnice pe bază lingvistică capătă o actualitate deosebită⁴. Studiarea situației lingvistice are o mare însemnătate și pentru studiarea obiectivă și multilaterală a bilingvismului, a varietăților lui și a formelor de funcționare a acestuia.

Ținând cont de faptul că descrierea situației lingvistice este una dintre cele mai actuale probleme sociolingvistice, noi ne-am propus studiarea ei în nordul Bucovinei, județul Hotin și ținutul Herța (adică în actuala regiune Cernăuți, care de la 2 august 1940 a fost inclusă în componența Ucrainei). După cum menționa savantul sovietic L. Nicolski, rezolvarea acestei probleme are o mare însemnătate practică, deoarece cercetările în acest domeniu

² Tișcov V. Narodî i gosudarstva // Communist. - M., 1989. - Nr. - 8. 49 - 59 - în limba rusă. - pag. 52.

³ Solnțev V. Mihalycenco V. Yazâcovaya situațiya v SSSR // Naționalino-yazicovîye problemî v SSSR i zarubejniye strani. - M., 1990. - S. 14 - 31. - în limba rusă. - pag. 14-15.

⁴ Ibidem., - pag. 15.

oferă posibilitatea de a da la iveală bazele și caracterul real ale politicii lingvistice de stat, permit aprecierea perspectivei dezvoltării cursului politic în domeniul limbii, promovat de către guvernul respectiv, permit prognozarea tendințelor vieții lingvistice din țară⁵.

Ca una dintre principalele componente ale situației lingvistice, bilingvismul româno-slav pe teritoriul actualei regiuni Cernăuți își are începutul în sec. V-VI, când pentru prima dată s-au întâlnit pe pământurile Bucovinei, Hotinului și Herței triburile dacilor romanizați cu cele slave⁶. Contactarea lingvistică a romanicilor răsăriteni cu slavii nu s-a întrerupt pe parcursul istoriei. Cu toate că din punct de vedere istoric bilingvismul româno-slav în diferite perioade ale funcționării sale întâlnește mari greutăți, cauzate de procesul obiectiv al dezvoltării societății umane, el (bilingvismul) este frecvent până în zilele noastre.

Ca rezultat al influenței reciproce a popoarelor român și slav, a culturilor și limbilor lor, în localitățile românești din actuala regiune Cernăuți bilingvismul român-slav în diferite perioade este reprezentat prin următoarele varietăți: romano-protoslavă, romano-slavă (croată), romano (valaho)-rusă veche, moldo (româno)-rusino-ucraineană, moldo-slavonă, româno-polonă și româno-rusă.

Pentru a defini tipul și caracterul contactării lingvistice este nevoie a se ține cont de următoarele momente: condițiile social-economice de dezvoltare a populației bilingve; numărul populației care devine bilingvă; numărul populației care nu acceptă bilingvismul; atât nivelul culturii materiale și spirituale a grupurilor etnice care se contactează, cât și de prestigiul limbilor lor; faptul, care anume populație acceptă bilingvismul - cea autohtonă sau migrantă; existența scrisului la popoare la momentul intrării lor în

⁵ Nicolski L Izuceniye yazâcovoi situații kak prikladnaya distiplina (k postanovke voprosa) // Istoriko-filosofskie issledovaniya. Sbornik statei k semidesyatiletiyu nu acad. N.I. Konrada. - M., 1967. - S. 125. - în limba rusă. - pag. 125.

⁶ Semcinski S.V. Semantîcina interferenții mov. - Kiiv, 1974. - s. 256. - în limba ucraineană. - pag. 35.

contact etc⁷. Evidența factorilor lingvistici propriu-zis, cultural-istorici, demografici, economici, geografici, social-istorici și politici (între care în primul rând se evidențiază politica lingvistică promovată de stat în domeniul culturii, în legătură cu rezolvarea problemelor național-lingvistice) ne-a permis într-o măsură oarecare să analizăm obiectiv actuala situație lingvistică din nordul Bucovinei, județul Hotin și ținutul Herța, care cere o atitudine serioasă din partea învățaților și o apreciere obiectivă a evenimentelor cte se petrec aici.

Cercetările sociolingvistice întreprinse de către noi ne-au permis să tragem concluzia că în actuala regiune Cernăuți se observă o situație lingvistică *exoglosă neechilibrată*, adică limbile care funcționează pe acest teritoriu, cu toate că există o declarație a egalității juridice, în realitate sunt inegale. Atât rezultatele anchetării, cât și datele statisticii oficiale ne-au permis să constatăm, că în etapa actuală în localitățile românești din regiune funcționează în masă următoarele tipuri ale bilingvismului: româno-rus, româno-ucralnean, polono-român și ucraineano-român (primele două fiind cele mai evidente)⁸.

Studierea situației lingvistice pe teren ne-a permis să evidențiem în partea românofonă a actualei regiuni Cernăuți trei zone sociolingvistice:

1) Zona asimilării complete, care se caracterizează prin faptul, că în localitățile acestei zone și școala și biserica în calitate de limbă oficială de acum nu mai folosesc limba română - zona asimilării ireversibile (zona ucrainizării complete). Din această zonă fac parte localitățile Stăneștii de Sus și de Jos pe Ceremuș, Căbești, Costești, Broscăuții Noi, Banila Moldovenească etc, în care doar generația cea mai în vârstă mai cunoaște limba română, pe când generațiile tinere o cunosc doar pe cea ucraineană, iar în calitate de a doua limbă folosesc limba rusă și nicidecum cea

⁷ Ibidem, pag. 36 - 37.

⁸ Perepisi naseleniya Cernovițkoi oblasti po polu, vozrastu, obrazov-aniyu, naționalinosti, rodnomu yazıcu, istocinikam sușcestvovaniya, razmeru semei i jilișcnım gsloviyam (Po perepisi naseleniya 1989 g.). - Cernovți, 1990. - 153 s. - în limba rusă. - pag. 13.

română.

2) Zona asimilării tranzitive, care se caracterizează prin faptul că în localitățile acestei zone limba bisericii a rămas limba română, iar limba școlii a devenit cea ucraineană (Molodia, Stârcea, Tureatca etc.) sau rusă (or. Herța, Arșița etc.). Din această zonă mai fac parte localitățile Maidan-Storjineț, Dauideni, Valea Cosminului, Lorcești, Corovia, Ceahor etc., unde ambele limbi de o parte - cea română, iar de altă parte - cea ucraineană sau rusă sunt folosite de către generațiile mijlocii și în vârstă, pe când copiii în mare măsură folosesc limba maternă.

Aici este necesar de menționat, că am luat în considerație în primul rând populația băștinașă română, deoarece cea migrantă de obicei în localitățile acestei zone nu folosește limba română, ci doar limba lor maternă - ucraineană și rusă.

3) Zona bilingvismului echilibrat, care se caracterizează prin faptul că și în școală și în biserică se folosește limba maternă - limba română. Din această zonă face parte zona rurală a raionului Herța, unele părți ale raioanelor Noua Suliță, Hliboca (Adâncată) și Storjineț, unele suburbii ale orașului Cernăuți - Clocucica, Țețina, Roșa, Horecea, unde majoritatea populației băștinașe românești este bilingvă și cu toate acestea procesul asimilării lingvistice în masă nu se observă.

Politica asimilării românilor în această regiune a început odată cu anexarea necondiționată a nordului Bucovinei, județului Hotin, ținutului Herța și-a sudului Basarabiei (Cetatea Albă și Ismail) și includerea lor în componența Ucrainei.

La început politica lingvistică stalinistă a dus la negarea existenței și funcționării limbii române pe acest teritoriu mioritic, iar trecerea artificială la „limba moldovenească” a dus la aceea, că spre sfârșitul „epocii de stagnare” chiar și în localitățile locuite numai de români doar unii din puținii intelectuali mai posedau forma literară a limbii române. Și acest lucru poate fi lămurit foarte simplu - sistemul administrativ-birocratic socialist sub faimoasa teorie de „contopire a națiunilor” a creat așa condiții, că pentru a-și face orice carieră era și este nevoie de a cunoaște doar limbile „fraților mai mari” - rusa și ucraineana. Necunoașterea lor îi închidea aproape orice ușă. În multe sate românești se închideau

școlile cu predare în limba română, iar deschiderea celor cu predare în limbile ucraineană și rusă (de exemplu, în Arșița, Broscăuții-Vechi, Ceahor, Corcești, Corovia etc.) a dus *la asimilare*.

Plecarea la orașe a cauzat faptul, că copiii născuți acolo frecventau grădinițele și școlile rusești, iar apoi se angajau la întreprinderile în cadrul cărora în calitate de limbă de comunicare se folosea limba rusă. Ca rezultat

- a doua generație începea a se rusifica, iar a treia încheia procesul rusificării. Acest proces (rusificarea) nu încheia însă cu totul calea întoarcerii la limba maternă, lăsând șansa de a o învăța acasă la bunei în timpul vacanței, adică la sate. Acest proces nu era vizibil și părea hedureros;

- procesul rusificării se desfășura treptat și nu stârnea alarmă în rândul conaționalilor noștri de la orașe - doar satele lor de baștină rămăneau românești. Se cere de menționat, că procesului de rustificare îi era supusă mai ales populația orășenească (Herța, Storojineț, Cernăuți, Hotin, Noua Suliță), mai mult decât atât, în satele românești unde erau deschise școlile rusești de obicei era păstrată și câte o școală două românești (Ciudei, Crasna, Arșița - Pătrăuții de jos etc.) - lucru care nu permitea asimilarea completă, pentru că limba română se mai păstra, iar în biserică limba rusă nu era introdusă, deci româna acolo supraviețuia.

O alarmă deosebită a stârnit-o procesul închiderii școlilor românești și deschiderea celor cu predare în limba ucraineană (Șișcăuți-Securenii, Tureatca, Hliboca (Adâncată), Molodia, Colincăuți, Cotileu etc.)

Odată cu adoptarea legilor despre funcționarea limbilor în Ucraina și proclamarea limbii ucrainene ca limbă de stat, situdăia lingvistică în regiunea analizată s-a agravat și mai tare - în școlile românești, rămase ca niște insule în oceanul slav, se introduce limba ucraineană ca obiect obligatoriu

- lucru firesc, pentru că este proclamată limbă oficială, înlocuind limba rusă, care îndeplinea această funcție mai înainte. Însă aceasta duce la aceea că micuții români sunt obligați să studieze în școală 4 limbi: ucraineană, rusă, română și o limbă străină (franceza, engleza sau germana) și, ca rezultat, marea majoritate; nu însușește nici

una. Se deschid clase paralele ucrainene, în care româna devine facultativă deci neobligatorie. Și mulți părinți pentru a-și salva odraslele de la supraeforturi aduc în jertfă limba maternă - renunțând benevol la matema facultativă (de exemplu, în Colincăuți, Pătrăuți de Sus (în Vale), Arșița, Davideni etc.).

Drept rezultat, a început asimilarea și la sate. Și dacă bilingvismul româno-rus nu ducea la trecerea în masă la limba rusă, cel româno-ucrainean, de obicei, duce la *monolingvismul* ucrainean, care după trecerea și a bisericii la limba ucraineană devine ireversibil - a doua generație nu mai recunoaște că este de origine română (de exemplu, în Costești, Cernaucă, Hlinița-Coțmani, Banila Moldovenească, Toporăuți etc.).

Conform datelor oficiale ale recensământului din 1989, populația regiunii Cernăuți numără 940.801 oameni, dintre care ucraineni – 666.095 (70, 8 %), români și moldoveni (așa ne împarte statistica ucraineană) – 184.836 (19, 7 %), ruși – 63.066 (6,7 %), evrei- 16.469 (1,7 %), poloni - 4700 (0,5 %), bieluși – 2.864 (0,3 %), alte naționalități – 2.771 (0,3 %).

Din punct de vedere lingvistic avem următorul tablou: au recunoscut ca limba maternă limba ucraineană - 666,1 mii (70,8 %), limba rusă - 98788 (10,5 %), pe lângă aceasta 18,7 % din populația regiunii au recunoscut drept limba maternă limba altei naționalități (unde trebuie de căutat și pe români - *nota aut.*). Aici este necesar de menționat, că cu 10 ani în urmă - la recensământul din 1979 acest procent era de 23,3 %⁹ - deci se observă tendința de asimilare lingvistică, care, dacă ținem cont de faptul că populația regiunii (în afară de ucraineni și ruși), care constituie oficial 22,5 %¹⁰, și-a păstrat limba doar în proporție de 18,7 %¹¹ din populația totală, ne permite să tragem concluzia, că procesul asimilării continuă, și alături de alte minorități (poloni, evrei, bieluși) asimilării sunt supuși și autohtoni români, despre aceasta fiind elocvente următoarele cifre: dintre 666.095 ucraineni 97,3 % au recunoscut limba ucraineană drept maternă, dintre 63066 ruși au

⁹ Ibidem, pag. 16-17.

¹⁰ Ibidem, pag. 16-17.

¹¹ Ibidem, pag. 16-17.

recunoscut ca limbă maternă limba rusă 97,4 %, între românii atestați ca „moldoveni” dintre 84514 au recunoscut ca limbă maternă limba naționalității 95,4 %, între românii atestați ca „români” - doar 53,0 % (ceea ce ne dovedește, că față de cei care se consideră români a fost dusă o politică mai drastică, decât față de cei ce se recunoșteau „moldoveni”).

588.999 (62,6 %) din populația regiunii posedă liber două sau mai multe limbi (inclusiv între poloni - 75,1 %, români-moldoveni - 70,8 %, bieloruși - 70,1 %, evrei - 67,4 %, ucrainenii - 62,7 %, români - 62 %, ruși - 48 %. După cum ne arată datele recensământului, ucrainenii cunosc îndeosebi rusa și româna (aici este necesar de menționat, că ucrainenii ce cunosc româna sunt cei băștinași în marea lor majoritate din fetele sate românești de mazili și răzeși, care astăzi se socot ucraineni curați - nota aut.), românii (moldovenii) - rusa și ucraineana, evreii, polonii (ultimii în marea majoritate băștinași, nota aut.) - rusa, ucraineana și româna¹².

Cifrele citate ne permit să confirmăm concluzia, că în actuala regiune Cernăuți întâlnim o situație lingvistică *exoglosă neechilibrată*. Pe parcursul cercetării situației din partea românofonă a regiunii (adică în zona bilingvismului echilibrat) noi am întreprins o anchetare anonimă, care a confirmat funcționarea în masă pe acest teritoriu a patru limbi: româna (cunoscută de 97,4 %), rusa (96, 6 %), ucraineana (22,8 %), polona (6,8 %). În afară de aceasta 4 % cunosc toate limbile, 21,5 % cunosc trei limbi. Concomitent cunosc româna și rusa - 94,0 % româna și ucraineana - 19,6 %, polona și româna - 6,8 %, polona și rusa - 6 %, polona și ucraineana - 4 %, rusa și ucraineana - 22,4 %¹³. De asemenea s-a confirmat faptul, că cele mai evidente tipuri ale bilingvismului în acesta zonă sunt cel româno-rus și româno-ucrainean.

Este necesar de menționat, că în unele comune românești (Crăsnioara, Tereblecea, Pătrăuții de Jos Arșița) locuiesc și poloni,

¹² Ibidem, psg. 18.

¹³ Popescu I. Necotorie soțiolingvisticie aspecti funcționirovaniya moldavsko-russkogo dvuiaziciya v vostočinoromanskih poseleniyak Severnoi Bucovinei // Soțiolingvisticini problemî Cernivețicoi oblasti. Cernivți, 1990. - S. 50 - 52 - în limba rusă. - pag. 51 - 52.

iar în aceste sate se observă un paradox - și românii și polonii și-au păstrat limba, pe când în satele mixte cu o parte de populație ucraineană se observă o asimilare completă (de exemplu, asimilarea polonilor în Panca și a românilor în Carapciu pe Ceremuș). Dar totul se simplifică dacă ținem cont de faptul, că nici românii, nici polonii nu au avut intenția de a se asimila unii pe alții. Ambele comunități sunt preocupate de a se salva pe sine și datorită eforturilor comune reușesc s-o facă.

După cum ne demonstrează practica mondială, corelațiile lingvistice joacă un rol foarte important în crearea situației politice și economice în regiunea respectivă - ele pot contribui la colaborarea benevolă și creatoare a tuturor cetățenilor indiferent de naționalitate, dar pot fi de asemenea o putere distrugătoare, stând la baza conflictelor lingvistice interetnice. Absența egalității în drepturi din punct de vedere al dezvoltării culturilor naționale, și în primul rând a funcționării limbilor, poate crea premise favorabile, pentru apariția conflictelor respective, pentru că, după cum ne arată experiența mondială, inegalitatea reală a limbilor duce la lezarea drepturilor minorităților din punct de vedere al folosirii limbii materne, ceea ce constituie una dintre principalele condiții pentru declanșuirea unor conflicte interetnice sângeroase (despre care ne mărturisesc evenimentele atât din fosta U.R.S.S. - Karabbah, Osetiya, Transnistria, cât și din fosta Iugoslavie - Croația, Bosnia etc).

Conform datelor sondajului, efectuat în toamna anului 1991 de către Centrul sociologic din Cernăuți în scopul reliefării tendințelor dezvoltării relațiilor în regiunea respectivă, avem următoarele rezultate: relațiile interetnice au fost recunoscute ca fiind nenormale de către 5,3 la sută din moldoveni (Centrul sociologic Cernăuți continuă linia oficială de a deosebi moldovenii de români - nota aut.), 6,3 la sută dintre ruși, 6,8 - din ucraineni, și 10,5 la sută din românii chestionați.

La întrebarea „Apar des conflicte și neplăceri în timpul comunicării cu persoanele de altă naționalitate?” 30,1 la sută din românii din regiune au declarat că da. Același răspuns l-au dat 18 % din ucrainenii și 17,8 la sută din rușii chestionați. La întrebarea „Care este pricina acestor neplăceri?”, ucrainenii și moldovenii consideră că barierele lingvistice. Rușii socot că la mijloc sunt

trăsăturile de caracter ale oamenilor de alte naționalități, iar românii - că nu le sunt respectate limba și cultura națională. Românii, moldovenii și rușii mai consideră că o stare de panică sufletească le sugerează și faptul că nu li se iau în seamă doleanțele.

Doar 41,7 % din persoanele chestionate în orașul Cernăuți și 38,0 % - în raioanele satești sunt de acord ca limba ucraineană să devină treptat principalul instrument de comunicare în toate domeniile vieții obștești. Cu aceasta sunt de acord 66,5 % din ucrainenii, 28,8 la sută din rușii, 19,3 la sută din moldovenii și 15,1 la sută din românii chestionați.

Adoptarea legii despre limba ucraineană ca limbă de stat o salută de 5 ori mai mulți ucraineni decât români. În perioada chestionării în perhăuți domne'a o stare de tensiune mai înaltă decât în raioanele satești. În orașul Cernăuți cei mai neînpăcați cu extremismul național sunt românii - 86,7 % și moldovenii - 83,3 % din persoanele chestionate, iar în raioanele satești - rușii

În afară de aceasta 61,7 % din ucrainenii chestionați, precum și 66,7 % din moldovenii raioanelor Hliboca și 100 % din raionul Storojineț, 75 % din românii din Storojineț și peste 90 % din raionul Hliboca se pronunță pentru ca limba română să obțină alături de limba ucraineană în localitățile locuite de români statut de limbă oficială.

Și, în sfârșit, la întrebarea „în care limbă doriți să vă instruiți copiii?” - „în limba maternă” au răspuns 77,0 % din moldovenii, 71,4 % din românii, 70,4 % din ucrainenii și 58,2 % din rușii chestionați.

Centrul sociologic din Cernăuți a ajuns la concluzia, că relațiile interetnice din regiunea Cernăuți se află în stare de echilibru nestabil. Creșterea conștiinței naționale a generat și anumite mutații în opinia publică. De aceea, schimbările în orice sferă a activității umane, precum și acțiunile necontrolate ale oricărei mișcări naționale sau obștești pot servi drept catalizator social și duce la izbucnirea conflictelor¹⁴.

Pentru a lichida situația de conflict pe bază lingvistică este necesară egalitatea reală a limbilor care funcționează pe teritoriul dat. Iar egalitatea limbilor, după cum ne demonstrează experiența

¹⁴ ...

statelor civilizate multinaționale (Elveția, Belgia, Finlanda etc.) presupune recunoașterea rolului limbilor naționale în:

1) dezvoltarea și consolidarea statalității în raioanele naționale în formele, care corespund condițiilor vieții naționale;

2) crearea și consolidarea organelor municipale, a cârmuirii economice, a instituțiilor administrative și juridice, a școlilor de cultură generală, școlilor tehnico-profesionale, gimnaziilor și liceelor, instituțiilor de învățământ superior, presei, teatrului și a întregii rețele culturale, care să funcționeze în limba maternă;

3) pregătirea cadrelor locale calificate de muncitori și slujbași, și mai ales a lucrătorilor din domeniul culturii.

La lichidarea situației de conflict pe bază lingvistică contribuie foarte efectiv și lărgirea *sferelor* sociale de funcționare a limbilor, purtătorii cărora prin trezirea conștiinței naționale au ajuns la concluzia că limba maternă este în pericol și că este necesar „a o apăra”, pentru că, după cum ne dovedește practica mondială, în cât mai multe sfere sociale, este folosită limba respectivă - cu atât mai efectiv ea este apărată de pericolul asimilării. După cum menționează O. Semeneț, principalele sfere de folosire a limbii, care contribuie la „apărarea” ei sunt: sfera politico-administrativă, sistemul învățământului public, științei, tehnicii, culturii, sfera literaturii artistice, presei, mass-media, sfera producției, sfera comunicării neoficiale, sfera cultelor și altele¹⁵.

Statele eterogene dacă nu sunt bazate pe respectarea drepturilor naționale ale popoarelor, care sunt conștiente de individualitatea lor etnică și înăbușesc dezvoltarea normală a unora din însușirile firești esențiale ale popoarelor din care sunt compuse, nu sunț capabile să desfășoare întreaga energie vitală necesară și ajung în mod fatal a se prăbuși și a se descompune în state naționale independente¹⁶ (de exemplu, dezagregarea Uniunii Sovietice și a Iugoslaviei). Statele eterogene, compuse din popoare mai mici sau fragmente de popoare, care conviețuiesc pe același

¹⁵ Semeneț O.E. Zasobî zahistu mov // Actualini problemî soțiolingvistiki. - Kliv, 1992. - S. 13 - 18. - în limba ucraineană. - pag. 17.

¹⁶ Ântipa Gr. Problemele evoluției poporului român. Studii și cercetări (III). București. 1919. - 407 pag., - pag. 77.

teritoriu, se mențin ca state și au un viitor doar atunci când asigură viața și propășirea materială și spirituală a acestor popoare.

Ucraina este un stat multinațional și pentru a avea un viitor, ar trebui să lichideze inegalitatea culturală (și în primul rând lingvistică) a popoarelor, care din diferite motive intră în componența ei.

Legitățile funcționării limbii sunt într-o măsură oarecare universale, deci dacă sunt valabile pentru limba ucraineană, atunci sunț valabile pentru orice limbă, în particular și pentru limba maternă a românilor din Ucraina. Aici sunt binevenite concluziile sociolingvistului ucrainean O. Pinciuk:

1. Nivelul scăzut al culturii lingvistice atât ai vorbitorilor individuali, cât și al societății în general este dăunător pentru dezvoltarea spirituală, în egală măsură a fiecărui individ cât și pentru întreaga națiune.

2. Fiecare limbă națională este o experiență umană irepetabilă, un punct de vedere fără seamăn, care asigură posibilitatea de completare reciprocă a culturilor diferite. Dispariția oricărei limbi înseamnă nu numai dispariția unei națiuni, dar și o pierdere nerestituibilă pentru întreaga omenire.

3. Bilingvismul sau polilingvismul, individual sau social, în sfera comunicării, largesc potențialul de creație și spiritual al omului și al societății. Însă ele se transformă într-un factor distrugător, când influențează distructiv asupra limbii materne, creând o semicultură.

4. Unitatea indisolubilă a limbii, omului și națiunii cere aceeași atitudine și față de suveranitatea lor: este inadmisibilă contrapunerea suveranității unuia din elementele acestei triade altuia, pentru că ea se obține doar concomitent cu celelalte suveranități - ea nu este altceva decât un țel triplu.

5. Lingvo - și etnocidul, ca și genocidul, și propagarea lor în orice formă („contopire”, „influență binefăcătoare”, „misionarism” etc.) e necesar de a fi calificate ca „crime împotriva omenirii...”¹⁷).

¹⁷ Pinciuk O. Mona, liudna, națiya//Actualini problemî soțiolingvistiki. Kîiv, 1992. S. 24 - 31. - în limba ucraineană. - pag. 29 - 30.

Toate aceste momente se observau în timpul perioadei sovietice (1940–1991) și referitor la limba românilor din regiunea Cernăuți. Cu toate că era decretată egalitatea limbilor, legea despre funcționarea limbilor în Ucraina în ceea ce privește drepturile minorităților se încalcă - iar circumspecțiile noastre s-au confirmat:¹⁸ nerespectarea, încălcarea acestei legi în privința funcționării limbilor au adus la lezarea drepturilor românilor din regiune, care, protestând, au eșit marți, 17 septembrie 1991, la pichetarea comitetului executiv regional, cerând paralel cu recunoașterea tricolorului ca simbol național, retrocedarea caselor naționale românești (care au fost expropriate de către Puterea Sovietică în 1944) și *acordarea limbii române a statutului de limbă cooficială*, paralel cu cea ucraineană, pe teritoriul locuit de români, lucru pe care românii l-au votat în unanimitate și la primul Congres al românilor din regiunea Cernăuți, care a avut loc duminică, 7 iunie 1992, și în cadrul căruia a fost adoptat proiectul „Programului de dezvoltare națională a românilor din regiunea Cernăuți”, alcătuit în conformitate cu proiectul de lege a minorităților din Ucraina, Drepturile internaționale ale omului, de către Ion Popescu și redactat de Alexandrina Cernov, și care printre altele prevede: „acordarea statutului de limbă oficială limbii române în localitățile populate de români...”, „asigurarea editării unor reviste științifice și literare în limba română”, „editarea de anale științifice și monografii în diferite domenii în limba română”, „inaugurarea unui centru de cercetări științifice de românologie”, „pregătirea cadrelor de specialiști în România, Republica Moldova și în alte țări”, „inaugurarea unei biblioteci românești”, „asigurarea pentru generația tânără a studiilor medii de specialitate și superioare

¹⁸ Vezi: Popescu I. Necotoriye aspecti funkcionirovaniya moldavscorusskogo dvuyaziciya v vostocinoromanskih poseleniyah Sovetskoi Bucovinii// Vsesoyuznaya nauchino-metodicheskaya konferențiya 2. Problemî mejpredmetnih svyazei v usloviyah bilingvizma. - Drogobici, 1990- S. 87 - 88. - în limba rusă. - pag. 88.; Popescu I. Yazikovaya situatiya v rumânoyazichinoi ciasti Cernovitkoi oblasti // Sovremennie problemî romanistiki: semantica, pragmatika, sintaxis. - Tezisi docladov 6 - oi Vsesoyuznoi konferenții po romanscomu yazicoznaniyu. - Moskva-Voronej, - T.2. - S. 24 - 25. - în limba rusă. - pag. 25 etc.

în limba română”, „deschiderea unei Universități românești”, „studierea limbii și literaturii române în toate școlile din localitățile românești, precum și în cele cu populație mixtă”, „deschiderea a noi clase și școli pentru români, „asigurarea școlilor românești cu manuale și trecerea lor la programele pentru gimnaziile și liceele din România...”, „redeschiderea teatrului și filarmonicii românești la Cernăuți”, „organizarea unor festivaluri de muzică populară, ușoară și clasică românească” etc¹⁹.

Rezolvarea acestor probleme lingvistice și nu numai lingvistice va duce la lichidarea inegalității culturale și va înlătura premisele apariției situației de conflict pe baza lingvistică în regiunea Cernăuți. Studiarea limbii ucrainene de către români, și a limbii române de către ucrainenii din localitățile românești și cele mixte vor aduce starea situației lingvistice din această regiune la un nivel al normalității, la tradiționala toleranță și solidaritate bucovineană, pentru „că la baza conflictelor lingvistice stă necunoașterea limbilor, necunoașterea culturilor, ceea ce creează dificultăți în procesul comunicării, și foarte des chiar conflicte. De aceea o misiune importantă este răspândirea cunoștințelor în numele culturii, în numele relațiilor civilizate între popoare²⁰. Pentru că cultura este competența în lucru, toleranța chibzuită față de părerea altora, pentru că cultura este în opoziție cu extremismul, iar extremismul este întruchiparea anticulturii. Cul tura este dorința de a cunoaște felul de trai, moravurile și limba altui popor, și, mai ales, a celui cu care conviețuiești pe un teritoriu comun”.

Din punct de vedere lingvistic ne pronunțăm pentru un bilingvism bilateral și echilibrat, iar în încheiere vor fi binevenite cuvintele marelui scriitor Cinghiz Aitmatov: „Folosește-te de limba ta maternă, studiaz-o, dezvolt-o și îmbogățește-o, dar dă posibilitatea și reprezentanților altor naționalități să procedeze analogic, și respectă limba și cultura altui popor... Trăiește singur și permite și altora să trăiască.”

¹⁹ Vezi: Program de dezvoltare națională a românilor moldoveni din regiunea Cernăuți // *Plai românesc*. Nr. 11 (24), 4 iunie 1992, pag. 4–5.

²⁰ Uluhanov I. *Rodnoi yazık* // *Russkaya reci*. - 1990. - Nr. 3. - S. 79–81- în limba rusă. - pag. 79–81.

Onomastică

Nume de familie ale locuitorilor de azi ai comunelor răzeșești
înstrăinate Ivancăuți și Piedicăuți

Lupașcu	Ciuntuleac	Strișcă
Țintă	Buțura	Isar
Ălbotă	Țiganiuc	Ciuntu
Hotincean	Vtad	Țițtar
Țopa	Poclitar	Frunză
Tatulici	Sâefanauie	Cantemir
Prodan	Șerban	Lupul
Mintiei	Vlaicu	Cudia
Ursulean	Totoiescu	Vasilovici
Popencu	Chei	Ursuleac

Date comunicate de inginer Leonid BARANIUC

*Pentru limba maternă, tricolor și pace confesională se roagă, în centrul
Cernăuților, aceste românce venite de la țară.*

Foto: Vasile BĂCU

SCRIITORI NORD-BUCOVINENI CONTEMPORANI

Grigore BOSTAN

Cetatea de sus

La cetatea cea de sus
crapă fluierul de sete,
Soarele dinspre apus
a intrat într-un perete...

Printre ziduri, printre stânci
se aude roi de șoapte.
Vin pe stele și pe brânci
oaspeți vechi din Miazănoapte?

La o margine de burg
un cucor mai stă de pază.
Peste umbre, în amurg,
numai cruci de foc veghează...

Parcă nu-s și parcă sunt
porți și geamuri ferecate.
Curge noaptea în pământ
și din față și din spate.

Un oștean rămas pribeag,
dezlegat de jurămintе
zice-o doină lângă prag
aplecat peste cuvinte...

Se adună-n jurul lui,
nechemăți, a câta oară?
toții copii nimănui
Dintr-un colț străin de țară

În cetatea cea de sus
arde fluierul de sete.
Parcă sunt și parcă nu-s
mii de suflete-n perete...

Corbii

De unde-au coborât atâtea corbi
În miriști și dumbrăvi bucovinene?
Pe lângă drum, ca cerșetorii orbi,
ei scutură blesteme vechi din pene...

Ce negru-i malul prutului purtat
cu luncile-aplecate și cu norii –
De când atâtea corbi s-au încuibat
În bezna rece, izgonind cocorii?

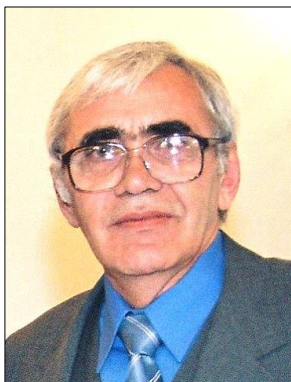
... Și iarăși peste frunza scuturată
și peste trilul frânt de ciocârlii
ei stau de v.eghe învârtind o roată
de nesfârșite umbre cenușii...

Dinspre amurg apoi, nesăturați,
mai vin cu noaptea-n aripi la fereastră
Ori se visează vulturi în Carpați
adăpostiți pe veci în stema noastră

De unde-au coborât atâtea corbi
În miriști și dumbrăvi bucovinene?
Pe lângă drum, ca cerșetorii orbi,
ei scutură blesteme vechi din pene...

Vasile DUMITRESCU

Troiță bucovineană
Troiță bătută de ploi și de vânt,
Înfiptă pe culme de stâncă,
Mai străjui și astăzi la cap de mormânt
Ce-ascunde o jale adâncă.
Pe veștedă umbră de cetini și brazi,
Pătrunsă de raze de soare,
Îți sprijini șindrila în vânt, să nu cazi,
Să lași trist mormânt în uitare.
Și astfel drumeții ce trec rătăciți
Își curmă din pas a lor cale
Și vin să se-nchine la tine, smeriți,
Să-și stingă a chinului jale.
Citesc apoi slova-ncrustată în lemn
Ce spune că doarme-ntru Domnul
Erou de legendă-ntr-al vremilor semn
Și nimeni nu-i tulbure somnul.
„La Crasna se stinse ăst mândru flăcău
În grea și cumplită furtună,
Ce-a prins Bucovina pe sufletul său,
Din rea răzbunare păgână!..
Cu moartea dând mâna, viteaz s-a luptat
Cu leșul trufiei barbare,
Și sânge și suflet drept jertfă le-a dat
Pe vechi și străbune hotare!..
lăr noaptea visarea te poartă cu el
Troiță de tristă-amintire,
Și-ascuți iar povestea, aceeași, la fel,
Cu alte povești de jertfire.

Simion GOCIU

S-a născut la 1 septembrie anul 1948 în satul Monița din fosta plasă a Herței a fostului județ Dorohoi, actualmente raionul Herța, regiunea Cernăuți din Ucraina.

După absolvirea Universității din Cernăuți, facultatea de litere, secția limba și literatura română, lucrează un an la ziarul regional „Zorile Bucovinei” din Cernăuți, după care, impus să depună, la „dorință”, o cerere de eliberare, predă timp de 12 ani limba și literatura română în școlile din raioanele Adâncată și Herta. Revine la ziar abia în anul 1985.

A publicat două culegeri de versuri: „Sărutul Spicelor” (1984) și „La tărmlure de suflet” (1989).

Cântec de neam

Se leagănă ramul
unde mi-i neamul
acesta de oameni
căruia-i semenii.

(Cu busuiocul
descântă norocul)

Are satele veșnic
lipite de streșini
frumoase de dealuri

sau verzile maluri.

(încinse cu brâuri
mândre de râuri.)

Iute ca săgeata,
tare ca piatra,
nu este el gloata
ce-și schimbă vatra.

(Steaua îi scapără
taina ce-l apără.)

Când străinul
Îi intră ca spinul
sub piele și coace –
el rabdă și tace.

(Statornic ca glia
Înfruntă urgia.)

Mulțumit cu puținul
chiar și pelinul
Îi miere pe masă
la dânsul în casă.

(îi paște un zimbru
floarea de cimbru.)

Domnul să țină
În nimb de lumină
această suflare
În sfinte hotare.

(Să I aibă izvorul
ce mântuie dorul.)

Taina, dorul, nemurirea

Avem lucruri ce nu vor
mereu să fie lăudate.
Vorba, chiar de e aleasă,

nu sporește-n demnitate
precum nimeni nu-i în stare
din avere să ne scadă.

Semințiile străine
încercat-au să ne prade
făr-a ști c-avem un suflet
miruit cu sfântă rouă
și ca rana sângerândă
rodrăslește mladă nouă.

Tu, trudește de învață
taina, dorul, nemurirea –
să-nțelegi de unde vine
nesfârșită izbăvirea
ce ne ține peste veacuri
gândul, fapta pururi treze.

Că istoria nu poate
avorta pe metereze
ceea ce ne aparține,
lată taina ce-o dezlegi:
pier imperiile toate,
că se țin pe fărdelegi.

Târzie, tristă toamnă

Și fotuși în neodihnă sunt Carpații,
Și cerul este ros de turme mari de nouri,
Pe jos nu tropotesc cirezile de bouri,
Când nu ne sunt acasă frații.
Pe-o mânecă boțită dorm zorii, rourații,
Întârziați de turmele înaltelor blesteme
Sub care stânca-mpovărată de durere geme,
Iar corbii croncănesc pustiitor prin spații.
Târzie, tristă și străină toamnă
Brazii ne-o poartă încâlcită-n coamă...

Te caută

Te caută timp mut și te dorește steaua,
Lumina ei, puțina, tremurătoarea, trista
Să-ți șteargă roua de pe ochi, batista
Ți-o întinde cu mâna iernii, da, cu neaua.

Respiră abur nalt și mult. Durerea
Știe purifica suflet și trup totuna,
Din fulguri de raze împletind cununa
De regret, va aștepta și va don. Căderea

Va fi devotament și râvnă laolaltă,
Nu simți în somn cum inima tresaltă
Dintr-un îndemn sau o pornire neștiută?

Se sparg crepusculare liniști. Se revoltă
Același timp, aceeași stea. Raza învoită
Pune pe chipul tău pecetea de cucută...

Straniu

Umbra ta coboară-ncet
Somnul în ultimul verset.

Trecut prin false jurăminte,
Silabe deraiază din cuvinte.

Vocale-asfixiate în surdină
Se sting odată cu ultima lumină.

Taină în toate. Nici un gest
Nu mai dă semne de protest...

Clopotul sonor

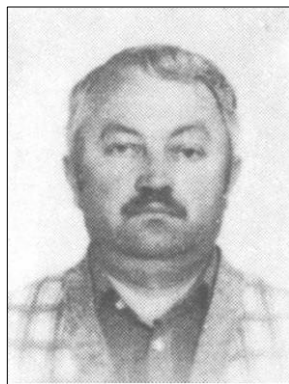
În turnul gândului ocrotitor
Cuvântul este clopotul sonor.

Misterioase liniști de cleștar
Sparge în taină visul clopotar.

Dangăte silabisite ritmic ling
Limba de clopot până ce se sting.

Numai ecoul lor întors în turn
Poartă blazonul timpului diurn.

Vasile IZVORAN-
CERNĂUȚEANU

Oamenii mai plâng și astăzi, deseori...
În dulcea și prea frumoasa mea Bucovină
oamenii mai plâng și astăzi, deseori:
cei din nord dând mers unor lacrimi însângerate,
savurate cu mare plăcere de venetici
care ar plăti, mai mult chiar de cum plătesc!- o droaie de
arginți -
ca orice suflare sau prezență românească
să nu mai dăinuie pe acest meleag de dor, adică la ele-acasă...
de oarecare durere suferă și cei dinspre miezul zilei care
ori de câte ori doresc să-și poarte pașii
și prin cealaltă parte de casă
liftele de altă seminție și coloratură,
venite-ncoace cu apucături de lăcustime,
fac orice se poate, dar mai ales, și ce nu e cu puțință!
ca soții să uite de soții, iar copiii de copii,
ca rațiunea lor să fie dată pe cu totul altă curgere de apă.

Se mai întâmplă uneori și că,
lăsându-se pe-acest meleag pentru a se întrema,
soarele și luna se văd a fi despărțiți de un gard ghimpat,
ghiftuit de venin șovin al unor stirpe străine
ce-și au ca scop să-i nulizeze pe toți ceilalți decât pe-ai lor,
voitori, fără pic de contestație,

să devină stăpâni ai tuturor celor văzute și nevăzute,
sesizate ori nesesizate de muritorii de rând;
pe-aici și-n alte timpuri, mai vechi, trecut-au hoarde nomade,
dar, cum li se potrivea în toate și pe măsură,
Înspre de unde-au venit s-au dus ori,
nedându-și seama, s-au topit în mediul ambiant,
Încât oamenii locului și-au modelat un crez
după care
apa trece, iar pietrele rămân
În dulcea și prea frumoasa noastră Bucovină.

Hai, nu mai sta pe gânduri fade...

Hai, nu mai sta pe gânduri fade,
proptită de ușori golași,
cu mine hai, fără tăgade
că-n urmă neființă-ți lași;
deși din umbră mi te cheamă
voci surde, un veșmânt cernit,
cu stea nestinsă-n cataramă
și promisiuni strivite clit

Nu mi te iau spre plaiuri goale,
nici prin păduri fără sfârșit
care ți-ar pune-n cale oale
cu vrăji din basm cu seu topit,
cu zmei și fete cosânzene
și un izvor cu glas durut,
tremurător în mers alene
pe drum din umblet nefăcut

Chiar azi, deși nu-ți prea convine,
în doi vom pune lumânare
pentru feciori care-n suspine
au vrut să aibă dezlegare
de sub presiune necurată,
venită dinspre răsărituri
și care stinși în apă stată
au fost în noapte, fără rituri..

Mircea LUTIC

Poet, publicist, traducător.

Născut la 29 mai 1939 în satul Iordănești, județul Storojineț, din nordul Bucovinei, într-o familie de țărani. După absolvirea, în 1959, a școlii secundare din satul natal, și-a continuat studiile la Școala pedagogică din Cernăuți (1953–1957), apoi a făcut facultatea de Istorie și filologie la Universitatea din Chișinău (1958–1964).

A lucrat mai mulți ani ca profesor și director de studii la școala medie Sărata-Galbenă, raionul Hâncești (Basarabia). Din anul 1965 activează pe tărâmul ziaristicii, în prezent este secretar general de redacție la ziarul „Zorile Bucovinei” din Cernăuți.

Și-a făcut debut în presă în 1962 cu poezii și articole de critică literară. Este autor a două plachete de versuri: *Baștină luminii* (1973) și *Fereastră de veghe* (1978). A realizat multiple traduceri din A. Pușkin, M. Lermontov, F. Dostoievski, I. Tolstoi, I. Turgheniev, I. Nikitin, A. Pleșcev, A. Cehov, V. Briusov, M. Solohov, E. Sinclair, R. Frost, G. Skovoroda, I. Franko, P. Tâcina, M. Rflski, O. Honcear, V. Zemleak, B. Oleinik, I. Draci, A. Muhtar, C. Amiregibi etc.

E autorul selecției, notelor bibliografice și al unor traduceri din an-tologia de nuvele ucrainene *Cununa soarelui* (1979). Laureat al Premiului Uniunii scriitorilor și Comitetului de stat al Moldovei pentru edituri, poligrafieși comerț cu cărți pe anul 1984 pentru traducerea romanului *Frații Karamazov* de F. Dostoievski.

Clipa

Cade ca plumbul umbra de gând
Peste albastră lucire a clipei.
Vino în semizborul zvâcnit al aripei!
Acum ori nicicând.
Și crește-un luceafăr din dor de pământ;

Și norii se zbat în furtună.
Vino în scăpătare de lună!
Acum ori nicicând.

Când stelele sună, prin nopți lunecând
Spre basmul cernit al țărânei,
Vino din ieri și vino din mâine!
Acum ori nicicând.

Primenire

Luminile cerului s-au aprins,
Peste merii
livezile mele au răsărit
o buză de lună.
E-o noapte de mit,
În zboruri de pasăre Phoenix
Al primăverii.

Revin în lumină,
Din timp în timp
Întunericul se dă să mă-nvăluie.
Dar catapetesmele lui.
se frâng.
Și se năruie
stâlpii furtunii.
Atunci mă preschimb

Într-o albă minune.
Zbor în prier
prin aerul alb al grădinii. Din floare
sorb seva pământului roșu,
prin care mă nasc,
aripându-mă-n cer.

Pasăre

Pasăre de cânt –
albă plăsmuire –
crește din pământ
către nemurire.

Lie-ciocârlie –
pasăre de dor –
urcă din pridvor,
suie n veșnicie.

Lasă-n urma ei
zvâcnet de scântei,
sclipete de salbă –
plăsmuire albă.

Pasăre de mit –
ora s-a nuntit

Noimă

Troienit de-a stelelor petale,
Am descins din tainic legământ.
Ard în mine ruguri ancestrale,
Cu ecou de flăcări în pământ.

Roșie sclipire de baladă,
Șopot cristalin de verb matern...
Timpul mă inundă, în cascadă,
Și prin mituri zilele-mi se cern.

Din eresuri viața mi se scurge,
Precum ploaia albă peste lut;
Depăn calea-mi de la început
Și-ngân versul unei doine-ruge.
Frânge-mă în zece, ceas diurn,

Poartă-mă prin aer și prin ape!..
Sună orologiul sus în turn,
Eul care-am fost nu mă încape.

Și-mbrăcat în haină de ninsori,
Ies din azi, cu grabă către mâine...
Vârsta de balsamuri și de flori,
Ca un vis, în urma mea rămâne.

Goya

În negrul țărânel
culoarea închisă
tainic
răzbate spre lună.
Lumina,
din veac izbucnind
se răzbună
pe umbra proscrisă.

Urcușul Golgotei durere-i,
blestemu-mpetrît e
la gură.
Și linia moare
Imaginea pură
se surpă
În hăul tăcerii.

În dangăt de timp
s-a trezit
aurora.
Și glasul adânc
al furtunii
să fulgere
cerul făcu
și să tune:
— E ora.
E ora!

Nostalgic început

Pe cer se cern ninsori
și umbre de opal
Și, luminate pal,
Imagini de cocori.

Nostalgic început
Tu, iarnă! Peste plai
Răsună tânăr grai
De bucium abătut.

E anul primenit.
Din datină și mit
Coboară la ferești
Alb clinchet de povești.

Plutește-n rosturi noi
Colindul străbunesc,
Cu hang lăutăresc
Și guraliv convoi.

În licăr de cristal
Zoresc albaștrii zori...
Pe cer se cern ninsori
Și umbre de opal.

Vino...

A lacului pânză-o destramă
În noapte lăstunii.
Vino de-mi picură geamul,
Lumină - minune,
Vino de-mi tremură ramul,
Pasăre-a lunii!..
Și-mi bate în tâmples tam-tamul,
Glasul furtunii.

Elena MARIȚA

M-as fi dorit

Iarbă să-ți fiu sub picioare,
Capăt de lumânare aprins,
Când scriai vreo Scrisoare
Sau Sărmanul Dionis;

Într-o străveche hrisoavă - un gând
Sau măcar o fărâmbă de pâine,
Când hoinăreai pe drumuri flămând
În urma trupei Tardini;

M-aș fi dorit buruiună de leac,
Când suferai prin spitale;
Acum - marmoră, zburând peste veac
Lumina Sfinției Tale.

Se întorc risipitorii

Și-am zis verde strop de rouă,
Cu lacrimi și soare-n două,
Și-am zis verde roata morii,
Se întorc risipitorii,
Și-am zis sângele luminii,
Cum o să mi-l bea păgânii,
Ce mănâncă din ninsoare
Și în loc de pită - soare;
Pe un mare blid albastru
Hăcuiesc un fraged astru,
Ori îl taie, ori îl frâng
Că în jur îngerii plâng.
Și cum plâng ar lumina,

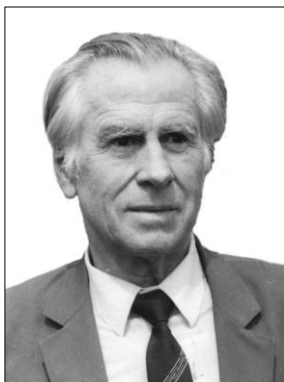
Lumina, strălumina
Suflete ca păcura,
Inimi negre otova.
Verde-albastră roata morii
Se întorc risipitorii
Și cum râd pe sub ferești
Uită de cele cerești,
Cum se văd întorși la vetre
În Isus aruncă pietre, -
Ori că pietre, ori sudalme
Și-i bat cuie iar în palme

Și cineva a smuls din ceruri scara

Am să te lepăd, trupule,-ntr-o seară,
Precum arunci o haină sau un gând,
Cum ștergi cu palma lacrima amară,
Cum risipești o mână de pământ.

Sângele meu cu seva și veninul
Va răzmuia și otrăvi țărâna,
Va crește-n urma mea, amar, pelinul
Și apele-și vor tulbura fântâna.

O, tot mai strâmt se face-n jurul meu
Și muguri își hrănesc cu mine para,
Și crucea mă apasă tot mai greu,
Și cineva a smuls din ceruri scara

Vasile LEVIȚCHI

Țară de sus

Coline și plaiuri și creste-n plutire senină,
A fagilor albi și a brazilor mică țară de sus,
Tu, baștină mea, dorul și leagănul meu, Bucovină,
Ți-aș crește o floare din dragostea mea de nespus.
Meleag coborând de la munte spre dealuri la șes,
Brazilii subțiri de-atâta-nălțime rămân sub dimia
Zăpezilor lucii - calmelor vrăji ce se ȧes
Parcă pentru a-i spori verdele crud veșnicia,
Înghețat e în cremene glasul de fluier ce-a fost
Doinaș nelipsit primăverii și verii și toamnei.
Izvoarele-s molcome, urșii visează-n adânc adăpost:
Scorburi cu miere amară și zmeură dulce dă, Doamne!
Pe aici pe la noi strălucirea-i sfioasă cumva
Și fetele au ochi adumbriți, de multă lumină.
Cetini și inimi horesc pe a plaiului meu canava
Și zisa-nfloarește pe buze, iubirea e numai deplină,
În iarnă, meleagul meu iară spre munți se îndreaptă,
Unde florile-s doar plăsmuire în joc irizant,
Unde cuvântul iubire cuprins într-o singură șoaptă
Ajunge să clatine stânca pe celălalt versant.

Iurie MOIȘ

S-a trezit pe lume, în 1948, cu granița la poartă, într-un sat frumos, ce se numește Biserica Albă și pe care Tisa îl desparte de Sighetul Marmăției. Studii superioare a obținut în Basarabia, la Chișinău, unde în 1971 a absolvit Institutul pedagogic „Ion Creangă”. Este de peste două decenii profesor de limba și literatura română la școala medie din satul de baștină. Fiind suflet din sufletul celor aproape 50 de mii de români din Ucraina Subcarpatică, Iurie Moîș s-a evidențiat ca animator

al vieții culturale din zonă, organizând festivaluri folclorice, ansambluri de artiști amatori, concursuri de poezie. Este singurul poet din partea ucraineană a Maramureșului istoric, care, după colaborări cu versuri la ziarele și revistele din Basarabia și Bucovina, dar și la un ziar efemer, ce a apărut în limba română la Teceu, a reușit să-și adune poeziile într-un volum - „Monolog în zori de zi”, care a văzut lumina tiparului în 1991 la editura „Carpați” din Ujgorod. Este culegător de folclor maramureșean din zonă, mai colaborează și cu redacția emisiunilor în limba română de la Televiziunea din Ujgorod. Din decembrie 1989 este membru activ al Societății culturale „George Coșbuc” a cărei adunare de constituire a avut loc la Biserica Albă chiar în ziua Revoluției din România. Este și membru al grupării „Arboroasa” din Cernăuți, fiindcă din capitala Bucovinei primesc înstrăinații maramureșeni îndemnul la muncă intelectuală, îndemnul de a fi români așa cum le-au fost strămoșii, urmași ai viteazului Pinteia.

Plugar e numele meu sânt

Plugar e numele meu sfânt,
Ce-i scris cu sânge și sudoare.
El are miros de pământ,
De pâine caldă și de soare.

Prin veacuri grele, blestемate,
Turtiți eram de vânt și ploi.
Cădeau imperii și regate,
Dar tot plugari rămas-am noi.

Trăgeam necazul după plug
Și numai unicul pământul
Visa ca să scăpăm de jug
Și să fim liberi ca și vântul.

Pădurile mele le cânt

Cu aburii calzi de pământ,
Cu strigătul lung de cocori,
Pădurile mele le cânt,
Când seva pulsează în zori.

Cu frunza mânată de vânt,
Cu rugul din mine aprins,
Pădurile mele le cânt,
Când crez mi-e tainicul vis.

Cu tot ce mai scump pot să am -
Cu graiul meu dulce și sfânt,
Lăsat moștenire de-un neam -
Pădurile mele le cânt
În graiul cel dulce și sfânt,
Pădurile mele le cânt.

Doină

Ți-oi doini, mări, doini
Cu arcușul inimii
Și-ncă cu maternul grai,
Zis în fluere de plai.
Sus pe muntele de piartă
Doinesc bacia lângă vatră.
Jos pe șes, doinesc plugarii,
Îndemnându-și telegarii.

Ți-aș doini, mări, doini
Cu arcușul inimii
Și cu cobze de stejari
Ce ca neamul sunt de tari.
Pe-aici au doinit de dor
Păunașii codrilor,
Așteptând ca-n primăvară
Să se sloboadă prin țară.

Ți-oi doini, mări, doini
Cu arcușul inimii
Și cu șarul cetenii
Pe strune de ciocârlie,
Și din frunză, și din nalbă,
Îmbrăcată-n rochie-albă,
Și din vântul care-adie
Pentru-a neamului solie
În cetăți de veșnicie.

Ți-oi doini, mări, doini
Cu arcușul inimii
Cât Carpații-or albaștri,
Cât Tisa a văluri,
Cât Luceafăru-și arată
Pe cer fața -mbujorată.

Limba noastră

Limba noastră, miez de floare,
Parcă-i murmur de izvoare;
Sună-a spice legănate
Care-s pâine jumătate.
'N ăl bucium la-nceput
Cântau vântul nevăzut
Și ploi calde-n ropotire
Întru-a ei bunavestire,
Când ne-a-mbobocit pe buze,
Scrisu-s-a întâi pe frunze,
Iar apoi mai scrisu-s-a
Pe Mara și pe Tisa,
Pe piatra din munți semeți
Cu-albastru de Voroneț;
Scrisu-s-a și s-a mai scris
Pe câte-un domnesc zapis
Cu arome tari de cimbru
Și peceți cu cap de zimbru,
Cu lacrimi de Mioriță
Cu trei arbori dintr-o viță.
Și pe-a inimilor strună
Scrisu-s-a și-o pace sună
Peste glia mea străbună.

Avem o datorie fiecare

Avem o datorie fiecare
Ca graiul să-l păstrăm cum ne-a fost dat,
Că-n el mai scânteiază licurici de soare
Și buciumă-a trezire codrul - împărat.
Să dăm putere nouă la cuvinte
Cât ni-i în frământare sufletescul ram,
Ca ele, întremate printre lucruri sfinte,
Să însteleze cerul virtuților de neam.
În muguriri de grai să ne găsim
Și rodie de suflet el ne fie!
Și când n-a fi nevoie să murim,
Să nu ne pară moartea o mânie.

Nicolae ȘAPCĂ

La răscruce de destine

Martirilor împușcați la 1 aprilie 1941 la Fântâna Albă

La răscruce de destine
o cruce înălțată
veghează liniștea-
hotarului.
Arborii slobod cu grijă
plăpânde rădăcini
în aorta străpunsă
a focarului.
Umbre reci de făclii
fierbinți și eterne
acoperă frunzișul
veșted,
de sub el ghiociei
răsar purpurii
fiecărui răpus
la creștet.

Vestitorii primăverii
un cântec funebru
îngână-n pădure

la Varnița,
Umbre, doar umbre
udate în lacrimi
știu unde era
granița.
O leată a crucii
se-nchină trecutului
sărută pământul
și plânge,
Crângul dă-n mugure,
iar din fiecare
curge, tot curge
sânge...

Vasile TĂRÂȚEANU

Spovedanie

Doamne, nu pot să împart
Trupu-acesta în trei țări,
Că e unul și-i prea slab
Pentru-asemenea-ncercări.

Cum să-mpart, Doamne, strămoșii
Și copiii ce îi am,
Cum să-mpart o țară-n trei
Și în două-același neam?

Cum să-mpart Doamne, Moldova
Și prea dulce Bucovină,
Lăsând crengile de-o parte
De străbuna lor tulpină?

Cum să-mpart pe Ștefan Vodă
Ca pe-un lat tivit cu maci,
Cât e unic ca și munții
În străbunii noștri daci?

Cum să-mpart pe Eminescu
Ca pe-un râu ce curge lin,
Cât e unic ca izvorul
Ce se dăruie din plin.

Iartă-mă deci Doamne sfinte
Că nu pot să mă-mpărțesc,
Cum ai împărți o pâine
Ca acei ce-o jinduiesc.

Și-apoi, nici nu vreau, Stăpâne
Și mă-mpart în două părți -
Răstignit pot fi chiar mâine!
Numai nu pe două hărți,
Numai nu pe două hărți!...

Ramule, neamule

Nu te bucura
că ești încă verde
și că printre frunzele tale
se mai poate ascunde
câte o pasăre
cu cântecul ei
luminat.

Nu te mândri
că ești încă vânjos
și vântul înstrăinării
Încă nu te-a uscat,
nu Te-a rupt
și încă nu te-a aruncat
sub picioarele
străinilor
străini.

Și, principalul,
nu te legăna prea tare
că s-ar putea să fii
detrunchiat,
chiar în clipa
când te va îndoi
povara visului
prea neîmplinit
al reîntregirii...

Ilie Tudor ZEGREA

La marginea nopții

Lui Paul Miron

Cât sânge cald mai ai tu, neamul meu?
Cât adevăr în vine, cât - minciună?
Pe crucea ta-i urcat chiar Dumnezeu
Și sângerezi cu dânsul împreună.

Tu parcă treci din mare în pustiu
Cu roata vremii ce-ți dărmă oase,
Și ora lumii bate-un timp târziu
Și cerul are marginile roase.

S-au dus străbunii unde?-n care joi?
Pe drumul cu golgote-i tot mai rece
Și ploile se-aruncă în noroi
Cu tot cu lacrimi, să ni le înece.

Zile cărunte trec printre statui,
Zăpada-n cer mai pâlpâie, orfană
Srigătul meu e parcă-al nimănu
Și pleopa cade grea pe-o nouă rană...

Doamne, spune care ne e vina?

Doamne, spune care ne e vina
Că-ai uitat de noi în acest veac?
Iată, plânge roșie lumina
Peste o durere fără leac,

Se topește galbenul prin ceață
Ca să nască brusc și-adevărat
Un albastru viu spre dimineață
Într-un vârful de munte ancorat.

Sar pitici și-aruncă sus cu bățul,
Vor să-i prindă raza în cârlig,
Încercând să-i pună iarăși hățul
Și din trupul meu să-i facă dig.

Vără plugu-n nopți prin cimitire,
Smulg cu fierul cripte și copaci,
Vrând să șteargă și din amintire
Oasele strămoșilor mei daci.

Mila Ta cea mare oare iartă
Ce-au făcut din noi și ieri și azi?
Râurile noastre sar din hartă
Să ne curgă - lacrimi - pe obraz.

Doamne, spune-mi care ne e vina
Și ce vamă grea să mai plătim?...
Sub Carpații sfinți de Bucovina
Plânsul ni-i botez și țințirim.

Drumul spre Cernauca

(- Pagini din romanul istoric „Hurmuzăcheștii” -)

Dumitru COVALCIUC

Venind dinspre Moldova, Doxachi trecu în Bucovina, pe la Mamornița, într-o zi din vara anului 1804. În drum nu i se întâmplă nimic deosebit și când se văzu la Ostrița, în coastele Cernăuților, se înalță în scări și privi îngândurat înspre târgul învăluit într-o lumină proaspătă și limpede. Apoi, după ce își șterse fruntea cu năframa, dăduse piteni calului, care, ghicind parcă imboldul sufletesc al stăpânului de a ajunge mai curând încotro se pornise, o luă la galop înspre un închipuit val al Prutului, la Horecea.

Din când în când călărețul își întorcea ochii spre târgul de pe culmi, nezărind din goana calului decât acoperișurile de țiglă ale clădirilor principale depășind vârfurile bătrânilor copaci, după care intui hotarul ogoarelor țărănești. În dreptul pădurilor de la Horecea calul se poticni, își încetini cu mult pasul și tânărul Doxachi, prinzând în ureche sunete abia deslușite, zumzete și foșniri de frunze, descoperi deodată turlele strălucitoare ale bisericii zidite în 1766 de marele logofăt Cilibiu și mitropolitul Moldovei Gavril. De pe culmea unui meterez, rămas de pe timpul unui război ruso-turc, admiră biserica de plan triconc, cu turle pe naos și altar, cu clopotniță pe pridvor, observând că deasupra bolților se afla o galerie cu ferestre de tragere, înguste, lunguiețe și ovale. Fațadele luxoase, îi aminteau de biserica Sfinților Teodori din târgul leșilor, dar în timp ce el se străduia să le găsească în ceva asemănarea reală, pe retine îi apăru chipul unui călugăr bătrân, fugar din Bucovina pe care îl întâlnise la un schit din Moldova și care îi spusese cu durere că, din poruncă împărătească, stăpânirea desființase în leatul 1782 paisprezece mănăstiri mai mici în partea detrunchiată a țării, secularizând averile lor și punând astfel temelia Fondului religiosar greco-oriental. Pe călugăr îl chema Artimon, fusese egumen al mănăstirii Horecea, și anume el primi în anul raptului dania lui Toader Pauli, adică o parte din satul Becești, pentru pomenirea unchiului său Simion Tăutul. În 1777 egumenul Artimon împreună

cu tot soborul, vânduse administrației militare o casă cu locul ei, lat de 18 stânjeni și lung de 43 stânjeni, în târgul Cernăuți, cu suma de 300 lei, dar când își pierduse metocul, stăpânirea austriacă îl lăsă pe drumuri, pentru el negăsindu-se nici o slujbă. Chipul mărunț al călugărului Artimon, în care abia mai pâlpâia o scânteie de viață îi dispăru de pe retine și acolo sus, pe muchia meterezului, gândindu-se o clipă la soarta năpăstuitului bucovinean, care în Moldova fusese o habă de vreme dascăl pe la curțile boierești, tânărul Doxachi - se întrebă, surprins de propria-i îndrăzneală, la ce venea în Bucovina după treizeci de ani de la răpirea ei și ce era să facă într-un ținut ce era o simplă circumscripție administrativă a Galiției, unde nu avea încă prieteni și unde i se putea întâmpla orice. Venea numai pentru a se stabili pe moșia Cernaucă, stăpânită de înaintașii săi de pe la 1600 și lăsată, când austriecii ocupaseră ținutul Cernăuților ca și ținutul Sucevei și ocolul Câmpulungului, în seama unui arendaș ce îmbătrânise și nu mai avea putere să țină piept uneltirilor contelui Logothetti, care nu încăpea în conacul său din Șirăuți și se visa și proprietar al ocinei de peste Prut a Hurmuzăcheștiilor?

Încă la 1784, arendașul Vasile Cazac se jeluise auditoriatului din Cernăuți împotriva „dumisale graf Logothetti”, de unde primi carte, în limba română, cum se obișnuia pe atunci, fiindcă în Bucovina română, ca și germana era limbă de cancelarie, cu următorul conținut: „De vreme ce jeluitorul nu este stăpân, ci numai arendaș de la Cernaucă, și nici vechilic de la dominația sa boierul Hurmuzachi nu are, pentru acela i se dă răspuns jeluitorului că dacă va avea ceva de a cere stăpânului locului, atunci să vie boierul însuși, sau să-și trimeată vechilul în locul său cu vechilic scris și întărit de mâna vechilului, și așa să-și caute pricina de va avea ceva”.

Pricina din 1784 cu contele Logothetti nu fusese curmată definitiv. La fiecare doi-trei ani contele cerea să fie îndreptate hotarele între moșii. O singură dată boierul Constantin Hurmuzachi, tatăl lui Doxachi, trăind în Moldova și nefiind scutit de jeluirile lui Vasile Cazac, arendașul se înfățișă auditoriatului din Cernăuți, prezentând spița de neam și ispisoacele trebuincioase. Dreptatea fusese de partea pârâtului, dar pofta contelui de a-și lărgi hotarele moșiei pe seama celei învecinate nu slăbea, ci: dimpotrivă, devenea tot mai mare. Viță de neam cărturăresc, Hurmuzachi, cât trăise, nu se lăsase păgubaș. Rămăsa văduvă, jupâneasa Ruxanda îl trimisese

în cele din urmă pe Doxachi, al doilea născut al ei, și vadă ce se mai întâmpla pe moșia Cernaucă. Și Kir Doxachi nu ieșise din vorba mamei. Porni imediat spre Bucovina, dar nu pentru a se închina guvernului din Lemberg în schimbul unor favoruri personale. Stabilirea sa pe o moșie strămoșească mai avea un scop. Și acesta era principalul.

De trei decenii pajura habsburgică ținea în ghiarele sale un colț de țară moldovenească, pentru care, deplângându-l domnuf-martir Grigore Ghica fusese decapitat de turci, din porunca sultanului, în beilicul de la Iași în același leat 1777, în care bucovinenii fuseseră siliți să vină în târgul Cernăuți și să depună jurământul de credință noii stăpâniri. El, Doxachi, mai venea în Bucovina pentru a-și sluji neamul rămas fără tutore și bătut la acea vreme cumplită de toate vânturile înstrăinării.

De la mitropolitul Moldovei Veniamin aflate despre episcopul Dositei Herescul, trecut demult în lumea celor dreپți, care încă de la 1781 protestase împotriva administrației militare, ce începea să încalce drepturile istorice ale autohtonilor și ale cărei măsuri, legate după reorganizarea vieții publice după model austriac, loveau tot mai crunt în limbă și credință. Când generalul Enzenberg, cel de al doilea guvernator militar al Bucovinei, îi cerea ca eparhia mitropoliei Moldovei, cuprinsă în Cordon, să fie pusă sub oblăduirea episcopului de Rădăuți, Dositei nu primise această însărcinare până ce nu avusese încuviințarea lui Gavril, mitropolitul de atunci de la Iași. Mai întâi îi dovedise mitropolitului, prin documente, că depusese „jurământ închipuit” stăpânirii habsburgice, apoi i se destăinui că era împotriva deslipirii bisericii din Cordon de Mitropolia Moldovei, deoarece „în tălmăcirea patentei nu se vedea nicăieri pomenind numele Bucovinei acesteia”. Și mitropolitul Gavril îl povățuise să respecte jurământul dat când fusese hirotonit episcop de Rădăuți, să fie supus bisericii mitropoliei Moldovei, dar să îplinească și să urmeze și jurământul față de „puterea politică”.

În Moldova Kir Doxachi mai auzise și despre boierul Vasile Balș, apărător curajos al drepturilor românilor Bucovenini. Prin glasul autoritar al acestuia, conștiința națională de pe acest pământ înstrăinat protesta împotriva împreunării, la 1786, a Bucovinei cu Galiția, cerând păstrarea individualității politice a teritoriului

anexat. Și în 1791 boierul-patriot protesta la Viena împotriva desconsiderării caracterului românesc și ortodox al Bucovinei...

La cei 22 de ani ai săi, Doxachi era un om plin de energie, deosebit de isteț și, ca și bunicul său Hurmuzachi, ce fusese căsătorit cu o nepoată a cronicarului Neculce și ajunsese la curtea domnească la treapta de logofăt al doilea, dar al cărui nume de botez se transformase în nume de familie, mai era și destul de învățat. Agerimea și prudența erau calitățile pe care tânărul Doxachi le moștenise, poate, de la străbunicul său dinspre mamă, Ștefan Luca, omul de încredere și solul de taină al lui Dimitrie Cantemir. Deci, el venea în Bucovina la un început de vealeat zbuciumat nu numai pentru a-și administra moșia Cernauca, dar și pentru a-și pune toate calitățile în slujba celor 150 mii de români, care după statisticile austriece, erau pe atunci, la 1804, adică de trei ori mai numeroși decât toți trăitorii de alte origini în Bucovina.

Trecu călare printr-un vad al Prutului și pe la amiază ajunsese la Toporăuți. Descăleca, lăsă calul să pască și, după ce-și răcorise fața prăfuită la un jgheab, se așeză pe iarba verde ca mătasa, vrând puțin să ațipescă, însă undeva, foarte aproape, începură să tragă clopotele. Tresărind își amintise că era ziua Sfântului 11 ie. Se ridică, își încheiee anteriorul boieresc, își făcu semnul crucii și porni, oarecum înviorat, spre lăcașul de închinare.

Își croise drum printre țăranii ce căscău ochii la el a mirare, se închină la icoane și buzele sale se mișcau în rostirea șoptită a unei rugăciuni de mulțumire lui Dumnezeu pentru că trecuse hotarul fără primejdii și pentru că se afla sănătos și în preajma moșiei sale. Biserica de dimensiuni mici, cu absidele laterale scobite în grosimea zidurilor, fără turle, și planul ei mixt ce închipuia, în genere, un drum de strajă deasupra bolților, îi trezi curiozitatea. Nici nu observă, admirând-o acum din curte, cum preotul, sfârșind liturgia, ieșise și se apropiase de el, privindu-l liniștit de lângă stâlpul din dreapta al porții.

— Deși nu te-am mai văzut până astăzi, - zise preotul, stând cu demnitate în soarele amiezii, - aș cuteza să-ți spun că ești în carne și oase Kir Hurmuzachi, stăpânul moșiei învecinate cu Toporăuții. Greșesc oare?

— Nu. Dar de unde sfinția ta m-ar cunoaște?

— A fost tatăl domniei tale pe-aici, demult, când a avut pricină cu stăpânirea, și n-a putut să ocolească această biserică,

pentru că altă ctitorie domnească, cum este aceasta, în împrejurimi nu se află. Și semănați ca două picături de apă. Numai că ești mai puțin la trup și ochii mai altfel îți strălucesc. Și pe mama domniei tale, pe jupâneasa Ruxanda, tot am cunoscut-o...

— Mama îi sănătoasă, dar tata, Dumnezeu să-l ierte, demult îi țărână... Preotul își făcu semnul crucii, apoi întrebă:

— S-a vestit în părțile noastre că mai aveți o pricină cu un boier din Moldova pentru moșiile ce le stăpâniți în ținutul Sucevei.

— Moșiile noastre sunt în ținutul Hârlăului. Un alt Hurmuzachi, lordachi pe numele mic, are o pricină cu boierul lordachi Balș, fost mare vistier, care a cerut să se facă o nouă hotarnică față de moșiile Salca și Iușeni. Cu Balș ține Alexandru Moruzi, domnul țării, și el trimite măsurători ce măsoară pământul neamului nostru nu cu stânjenul domnesc, ce e de opt palme „gospod”, ci cu stânjenul „prost” de opt palme și opt palmace. Și neamul nostru are carte de judecată de la Divan, hotarnică din 1762 și alte scrisori vechi ale megieșilor, dar domnul a închis ochii la acestea și i-a trimis pe pitarul Kalmuțki și pe marele vornic Conachi să pună pietre de hotar și să ridice morile acolo unde-i vine la socoteală boierului Balș. Asta-i povestea părinte...

— Să-mi spună domnia ta curat ce vânt a adus-o pe meleagurile noastre. Are de gând să stăpânescă moșia Cernauca?

— Moșia este a mamei mele. Ca s-o stăpânesc pe deplin nu pot, că încă nu am 24 de ani, dar vreau acum să văd ce-i cu acest conte Logothetti, care tot ne-ar lua cu hapca bucăți din ocina noastră. O să port de-acum înainte grija moșiei, căci arendașul nostru ne-a trimis cărți de jeluire că-i bătrânei slab și că nu mai poate sta în calea pohtelor contelui de la Șirăuți.

— Îi slab, bietul arendaș. I s-a încuibat o boală în piept și de-abia mai suflă. L-am împărtășit mai alaltăieri, se vede că-i pe ducă, și venirea domniei tale îi tare potrivită... Dar de ce se uită domnia ta cu atâta jind la zidurile acestea? Pohtește să ridice și la Cernauca o biserică nouă?

— Ar trebui.

— Dar o biserică nu se zidește nici într-o zi, nici într-un an. Până ce a veni domnia ta aici să se închine, că cea de la Cernauca îi veche și dărpănată.

— Duminicile, pe vreme bună, m-oi duce la biserica domnească din Cernăuți...

— Dar biserica din Toporăuți nu este domnească? Nu știe domnia ta că-i zidită de Miron Vodă de la Bârnova cu aproape două veleturi în urmă?

Tânărul strânse din umeri iar preotul Cenușă, însuflețindu-se, îi luă brațul și-l trase sub umbra teilor ce împrejmuiău curtea, continuând:

— Toporăuții sunt un sat tare vechi și mai întâi a fost sub stăpânirea neamului Giurgiu din Frătăuți, pe urma jumătate din el a aparținut lui Luca, fiul logofătului Petru, iar cealaltă jumătate i-o dăruise Ștefan cel Mare pentru slujbele sale credincioase așa ca întreg satul să-i fie uric, lui și urmașilor săi, cu hotarele cele vechi. Sî nu știu cum a încăput satul pe mâinile starostelui Mihnea, dar de la nepoții acestuia l-a cumpărat Hărman, pîrcălabul. Iar Ștefan voievod i-a dat lui Toader, fratele pîrcălabului, două sate pe Bârlad și încă o sută de zloți bani ghiață în schimbul Toporăuților.

Așa a vrut bunul Dumnezeu ca acest sat să devină ocină strămoșească a domnului Moldovei Miron Vodă de la Bârnova, din neamul Movileștilor. Și când a fost domn al țării, ei a zidit biserica aceasta. Și iată coala, în curte, fi înmormîntat tatăl lui Miron Vodă, fost staroste de Cernăuți. Și m însemnat este că la 1627 a dăruit Toporăuții bisericii Adormirea Maicii Domnului din Iași, închinată cu tot venitul Patriarhiei de Ierusalim. Și zice Miron Vodă în acel uric așa: „Și-am dat și am miluit acea mai sus scrisă a noastră casă de rugăciune cu un sat anume Toporăuți, cu iazuri și cu moară, care este în ținutul Cernăuților, care sat a fost cu adevărat strămoșesc al domniei mele, și de aceea domnia mea am dat și am miluit și am închinat acea sfîntă mai sus scrisă biserică din târgul Iașilor cu acel sat Toporăuți Sfîntului, preamăritorului și de viață primitorului mormînt și dătătorului nostru de viață Domnului nostru Isus Hristos... Și-am iertat acest sat Toporăuți de toate dabilele, ca să n-aibă a ne da nici o dare, nici mare, nici mică, să n-aibă a ne lucra nici un lucru, nici să plătească iliș, nici sulgin pentru vaci, nici pentru oi, să n-aibă a ne da nici o angherie...”

Doxachi plictisit parcă de cele ce i le înșira, ca din carte, preotul Cenușă, duse o mână streășină la ochi, încercînd să ghicească, după mersul soarelui, dacă pînă la ojină va ajunge la conacul părintesc din Cernauca.

— Ai nimerit azi la Toporăuți, - îi zise preotul, schimbînd brusc tema ce o dezvăluise cu destulă precizie, - chiar în ziua

Sfântului Ilie, în zi de sărbătoare și într-un sat domnesc, când tocmai îi hramul acestei biserici. Zic eu, Gheorghiță Cenușă, popa de aici din sat, că mult m-aș bucura dacă domnia ta mi-ar trece pragul și mi-ar fi hrăman din Moldova, căci tot ducem dorul de când ne-au rășluit austrieii...

Sunt și eu bucuros de pohtire că-s nemâncat și nebăut, dară m-aș porni spre Cernauca, s-o văd încă ziua, că, de mai îngăduiesc, m-a prinde noaptea pe drum.

— Supușii domniei tale au fost azi la biserică și-or hrămui acum pe la neamurile și cunoscuții lor de aici. Nu te împotrivi, că de-i îngădui, îi lună nouă și o să vadă domnia la cărarea.

— Și zice sfinția ta că biserica asta să aibă c-am două veleaturi?

— Cum să n-aibă? Sunt însemnări despre ea în cărțile vechi. Numai într-un sat de peste Prut ca Toporăuții putea Vodă să zidească o biserică din piatră. Și tot el putea să-l scutească de dăjdii. Căci bătrânii de aici știu din alte rânduri de bătrâni că pe timpul Moldovei cei care au trăit în Toporăuți n-au avut de dat în folosul curții domneștii nici galbeni de casă, nici lei, nici zloți, nici camănă nici bezmen, nici iliș, nici sulgin, nici solărte. Iar globnicii și deșugubinarij nu aveau voie să-i năpăstuiască pe oamenii de aici. Așa a fost și sub Mifon Vodă, și sub Cantemirești, și sub Grigore Ghica.

— Și vechile privilegii se mai păstrează și acum?

— De unde? La 2 aprilie 1782 comisia austriacă s-a convins, din documente, că Toporăuții, aparținând mănăstirii Barnovschi, erau și ocina sfântului Mormânt. Dar în 1793, printr-un zapis din Constantinopol, Antim, patriarhul de Ierusalim, au arendat Toporăuții lui Teodor Musteață și-acum el îi stăpânul satului și mai arendează încă Volcinețul, Dracinețul, Trestiana și alte moșii închinat de Miron Vodă mănăstirii sale din Iași. Hai, mergem! Ți-o fi sete boierule!

— Să-mi prind calul, părinte, și mergem.

Intrară în curtea destul de largă a parohului Cenușă, care avea o casă țărănească în așa fel construită, încât să-i asigure tihna și sub zăpada iernii, și sub ploile verii. Preotul întinse masa în fața casei, între trandafiri sălbatici cu tulpini înalte și tufe de soc, în umbra copacilor cu soarele ceva mai încolo. Se așeză alături de musafirul din Moldova, turnă vin în ulcele și zise înveselit:

— În sănătatea domniei tale, boierule!

Să dea Dumnezeu să te împaci cu supușii domniei tale, pentru că nu sunt leneși și pentru că atunci când lucrează pentru satul lor, nu mai poți să-i oprești.

— Oamenii trebuie să-și câștige pâinea cea de toate zilele, părinte. De aceea și lucrează, spuse Doxachi, ridicându-se și făcând câțiva pași prin ogradă. Apoi reșezându-se, continuă: - Sunt bucuros de pohtire și de primirea pe care mi-o face sfinția ta. Mulți ani, părinte! Să trăiască și coana preoteasă, că-i gospodină pricepută.

Își sorbi pe îndelete vinul din ulcică, vru ceva să mai spună însă cuvintele nerostite se transformară într-o întrebare curioasă pentru Gheorghită Cenușă:

— Nu mi s-a înstrăinat satul, părinte?

— Nu. Și asta datorită mie, că-i scot pe străini cu afurisenie și din Cernauca, și din Toporăuți. Acolo unde popii țin la neamul lor, străinii nu se așează. Dar vin puhoaie, boierule, și mă tem că voia stăpânirii îi să ne înstrăineze...

Doxachi căzu pe gânduri:

— Și dincotro curg puhoaiele?

— Dinspre fosta Polonie, din Galiția adică... O s-o lămuresc eu pe domnia ta în altă zi cum stau lucrurile pe-aici. Acum să gustăm din cele ce ne-a pus cucoana pe masă și să mai ciocnim câte-o ulcică de vin.

După ce se ospăta, Doxachi se duse până la portița împletită din nuiiele, aruncă o privire în drum și se întoarse cu o expresie îngrijorată pe față:

— N-are neamul nostru rădăcini adânci în pământul acesta?

Le are boierule, dar și vântul înstrăinării ce bate de peste un pătrar de veleat dinspre Galiția mai smulge câte-un copac și-l ususcă. De-ar ține stăpânirea și cu el, românul nu s-ar pierde...

— Bunule părinte, dumerește-mă cine-i acest Giacomo Logothetti, care vrea să ne ia cu hapca ocina strămoșească? De unde s-a luat el pe moșia Șirăuți și, dacă-i mai vechi ca noi pe aceste pământuri, atunci de ce poartă titlul de conte? În Moldova conți nu sunt, părinte. Tatăl meu, Constantin Hurmuzachi, a fost medelnicer. Punea masa, servea bucatele domnești și-i turna lui Vodă apă să se spele pă mâini. Dar acest Giacomo ce-o fi făcut mai înainte de rășluire, când nimeni nu știa din ce viță se trage cel ce vrea acum șă ne prade avutul!

— Îi ca un șalău acest conte, boierule. Își pândește prada cu zâmbetul pe buze. Oh, câte le-a avut de îndurat Manolache Potlog de aici, din Toporăuți, din cauza lui Giacomo! Manolache era prieten cu tatăl domniei tale și purta grijă într-un timp de moșia Cernauca... Acest zavistnic ar fi venit în Moldova înainte ca în ținutul Cernăuților să între pedestrașii și călărașii generalului austriac Spleny. A devenit, nu se știe cum, supus al împăratului de la Viana. Pe timpul stăpânirii militare el n-a putut dovedi, prin documente că se trage din sămânță boierească. Purta el titlul de conte, dar numele lui, din pricină că nu putea prezenta spița de neam, era trecut numai în condica mazililor. Și nu numai statul austriac, ci și boierii români din Bucovina au avut îndoieli în privința originii nobiliare a saivanului de Logothetti;

— V-am întrebat de pe unde a venit...

— Eh, boierule, de unde să le știi pe toate? S-ar fi născut pe insula Zante și metrica i-ar fi fost legalizată de statul venețian. Ar fi fost chiar căpitan într-un regiment din Veneția. Apoi, cum s-a stabilit la procesul de la Forum nobiliarum din Cernăuți, acest Giacomo trăise și în Polonia, și la Petersburg, de unde a și fugit în Moldova, urmărit de creditori. Sunt un bun cunoscut al magistratului Dimitrie Bendela. Și acesta mi-a mărturisit într-o zi la Cernăuți că Giacomo nici n-a știut la proces cum îi chema pe frații săi, în schimb s-a lăudat că protopărintele său Nichifor ar fi fost împărat al Bizanțului. A fost cândva vreun împărat bizantin din familia Logothetti?

— Nu știi, părinte.

— Îmi spunea Bendela că în metrica lui Giacomo lipsește numele mamei, iar anul când a venit pe lume este șters și schimbat. O fi furat bani din visteria Veneției și a trebuit să șteargă putina. Căci, după cum s-a aflat după proces, el a fost condamnat la moarte în lipsă și spânzurat în efigie la Corfu.

— Mda, bunule părinte, strașnic vecin de moșie mi-a dăruit Tatăl ceresc...

— La Șirăuți stăpân de moșie era un franțuz, născut în Acarnania, în Grecia adică, pe care-l chema Leon L'Imbault. Acest Leon ar fi crescut în mănăstirea Capucinilor din orașul Pera, apoi ar fi intrat în serviciul diplomatic francez din Constantinopol. Ar mai fi fost dragoman pe insula Creta și în Morea. Mai precis îi pot spune domniei tale că, venind în Moldova, a trăit un timp la lași, iar

domnul țării l-a făcut agent diplomatic în străinătate, Și s-a mai învrednicit veneticul și de înalte dregătorii în Țara Moldovei, căci a fost și paharnic, și staroste de Cernăuți.

— Și cum a putut ajunge franțuzul să stăpânească moșia Șirăuți?

— Avea veneticul șase prăvălii în Iași, pe care le-a schimbat cu mănăstirea Sfântul Spiridon, căreia îi aparținea, după dania făcută acestui lăcaș de închinare de către boierul Ioan Cantacuzino, moșia Șirăuți. Și s-a mai pricopsit încă și cu Banila, cu părți din Răstoace, moșie dăruită aceleiași mănăstiri de boierul Cocoran. L' Imbault a avut o singură odraslă, Catrina, care s-a măritat cu Giacomo chiar în primele săptămâni după intrarea austrieților în Bucovina. Franțuzul îi mort cam de un pătrar de vealeat, iar jupâneasa lui, Ana Adriena, neputând ocărui averea, i-a dăruit-o ginerelui chiar în anul când și el rămăsese văduv, adică în 1785. De atunci a căutat el tot mai vartos'nod în papură tatălui domniei tale, medelnicerul Constantin.

— Din care pricină?

— Având acesta șase copii, căroră nu prea vroia să le împartă averea, și știind că după rășluire tatăl domniei tale a rămas să trăiască în Moldova, s-a gândit să pună mâna pe ocina Hurmuzăcheștilor prin cărți mincinoase. Oh, fiule, fiule, vei avea un vecin hiclean ce are acum de partea sa și sprijinul stăpânirii! Fii cu ochii în patru și nu uita că el își are la Cernauca oamenii lui, care te-or iscodi și care-or vrea să te păgubească în folosul contelui!

— Bine părinte. Mai stăm noi de vorbă. Acum, mulțumindu-ți pentru primire și povățuire, m-oi porni spre Cernauca.

— N-ar trebui să te grăbești asupra nopții. Rămâi până mâine.

— Mi se smulge sufletul spre conacul strămoșesc, unde nădăjduiesc, să-l mai aflu în viață pe arendașul nostru Vasile Cazac.

— Du-te fiule, și domnul să te aibă în pază!

Asfințea soarele, când, cuprins de neliniște, Doxachi își încăleca trăpașul și a porni spre Cernauca. Nu lungă zăbavă ieșise din Toporăuți. Moșia sa era la o azvârlitură de băț de locul unde se opri o clipă pentru a o cuprinde cu văzul. Inima începu să-i bată năvalnic, gata să-i spargă coșul pieptului.

Descăleca și, pășind alături de cal, căuta drumeagul de țară ce se pierduse prin iarbă. Cornul lunii abia se ițea de după creasta

miraculoasă a pădurii. Și în acel întuneric vremelnic, care inundase zarea până ce luna avea să devină stăpână pe boltă, Doxachi, nu mai zări decât o potecuță îngustă, fără fâgașuri de roți și urme de copite.

Copii cu tricolorul, simbol al demnității naționale, în centrul Cernăuților.

Foto: V. GOMANIUC

FOLCLOR BUCOVINEAN

Permanente etnofolclorice la nord de Carpați (actuala regiune Cernăuți)

*Prof. univ. dr. doc. Grigore BOSTAN,
membru de onoare al Academiei Române*

Prin caracteristicile sale istorico-etnografice și folclorice, ca și prin cele lingvistice, teritoriul dintre Carpați și Nistru (Nordul Bucovinei și fostul județ Hotin al Basarabiei, actualmente regiunea Cernăuți, Ucraina) se prezintă ca o parte integrantă a masivului etnic românesc. În sec. II–III e.n. aceste pământuri au fost cuprinse în aria procesului de romanizare a geto-dacilor (carpilor). Despre expansiunea romană la nord-est de Carpați ne stau drept mărturie asemenea relicve, cum sunt tezaurul de monede antice (sec. II), descoperit în 1885 în satul Banila din actualul raion Vijnița (situat la 52 km de Cernăuți), Valul lui Traian din partea de est a Hotinului¹, cetatea românească Țețina de lângă Cernăuți etc.

Pe parcurs de multe secole destinul istoric al ținutului est-carpatic a fost determinat de valurile de migrațiuni ale popoarelor (în special ale slavilor). Dar în pofida tuturor tendințelor (mai întâi spontane apoi dirijate) de exterminare sau asimilare a elementului autohton (daco-roman), acesta și-a continuat în permanență existența. Chiar și documentele vechi rusești, cum ar fi „Povestea vremurilor de demult” („Povesti vremennih let”) menționează că

¹ Faptele sunt atestate sporadic și în unele surse ucrainene. Vezi: *Istoriia mist i sil U.S.S.R. Cernivețka* obl.-Kiev, 1969, p. 112, 609.

spre finele secolului al IX-lea „volohii” trăiau în Carpații răsăriteni². „Jivușciaia tu volohi i slovene” (deci în primul rând „volohii” și apoi slavii). La 1164 istoricul grec Nicetas Choniates atestă români (volohi) în imediata vecinătate a Rusiei Haliciene (la Nistru). Există date certe, potrivit cărora în Episcopia Cumană, ce cuprindea în prima jumătate a sec. al XIII-lea și zona Carpaților de est, în afară de reprezentanți ai altor neamuri, intrau și mulți români³. În 1345, după înfrângerea tătaro-mongolilor, teritoriul Bucovinei trece sub stăpânirea maghiară, însă peste puțin timp, în urma unei răscoale populare sub conducerea voievodului Bogdan, este creat Statul Moldovenesc în care (chiar la întemeiere) intră și teritoriul actualei regiuni Cernăuți

Ținuturile Hotinului și Cernăuților ale Țării de Sus (a Moldovei) păstrează numeroase amprente și vestigii istorico-legendare ale luptelor lui Ștefan cel Mare și ale altor domnitori patrioți pentru menținerea hotarelor țării (Codrii Cosminului, cetatea Hotinului ș.a.). Un număr mare de localități românești din actualele raioane Hliboca (Adâncată), Storojineț, Novoselița (Noua Suliță), Hotin, precum și Cernăuți sunt pentru prima dată atestate în acte oficiale ce datează încă din sec. XV–XVI. Astfel, în documentele moldovenești dinaintea de Ștefan cel Mare vom putea întâlni toponimele Cernăuți, Cuciurul Mare, Crasna, Budineți⁴, Herța, Oprișeni Cristinești⁵ ș.a.

În cei aproape o sută cincizeci de ani de dominație habsburgică (1775–1918) se reduce în mod considerabil elementul autohton românesc (ca urmare a politicii imperiale de deznaționalizare, mai ales în zonele de frontieră cu România). Crește îndeosebi populația ucraineană. Astfel, dacă în 1774 românii constituiau 85 % (63.700) din toată populația Bucovinei, iar

² Povești vremennîh let, Moskva, 1954, p. 37.

³ Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu. *Istoria românilor*, 1, București, 1974, p. 225; Parasca P.F. *Vneșnepoliticeskie usloviia firmirovaniia Moldavskogo gosudarstva*. Chișinev, 1987, S. 22-23.

⁴ M. Costăchescu. *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*. V. 2. - Iași. - 1932, p. 630-633.

⁵ T. Bălan. *Documente bucovinene*. V. I., Cernăuți, 1934, p. 10 ș.a.

ucrainienii 11,2 % (8.400), apoi în 1860 - respectiv 44,46 % (202.655) și 37,4 % (170.983) de locuitori, în 1890–31,4 % (229.018).și 40,8 % (297.798) din 730.195 (100 %) ⁶. Salturile demografice cauzate de imigrări și colonizări intense duceau la denaturarea aspectului etnoistoric al Bucovinei, la limitarea zonei de circulație a limbii române, la tulburări de ordin confesional, la regresul cultural al trăitorilor autohtoni pe aceste meleaguri. Aceleași metamorfoze demografice se produc și în județul Hotin (aflat în componența imperiului rusesc). Dacă în 1816–1818 aici se aflau 24000 de ucrainieni (43,6 % fără or. Hotin), apoi la mijlocul secolului numărul lor urcă la 49.000, iar în 1897 - la 165.327 (54,08 %) ⁷.

În publicistica, beletristica, creația poetică orală a timpului au avut un ecou puternic protestul populației băștinașe împotriva dominației străine, lupta pentru drepturi cetățenești și progres cultural, pentru păstrarea și cultivarea tradițiilor multiseculare, graiului matern. Semnificativ în acest sens este un cântec popular, publicat de marele folclorist și etnograf bucovinean Simion Florea Marian (1847–1907) în colecția „Poezii populare române”, apărută la Cernăuți în 1875: „S-a luat mama prin țară/Cu desagii subsuoară/Să ne strângă grămăjoară/Să ne ducă-n târg la școală; Nemțește să învățăm/Și la oaste să intrăm/Nemțește vom învăța/Când noi limba ne-om uita.../Când a crește grâu în casă/Și-a păli cu spicu-n masă,/Când a face plopul nuci/Și răchita mere dulci -/Tocma-atunci și nici atunci/Vom fi noi nemților slugi”/(p. 146–147).

Odată cu apariția ziarului „Bucovina” (1848–1850) începe și valorificarea sistematică a creației poetice orale din această zonă. Exemplul lui V. Alecsandri (care publică pentru prima dată în acest ziar multe dintre capodoperele poeziei noastre populare, inclusiv balada „Miorița”) este urmat de scriitorii bucovineni ai timpului Iraclie Porumbescu (1823–1896), Vasile Bumbac (1837–1918),

⁶ Vezi: I.E. Torouțiu. *Românii și clasa dirigentă din Bucovina. Studii statistic economic*. Cernăuți, 1911; Vladimir Trebici. *Bucovina. Istorie și demografie*. Septentrion, an. I, nr. 2-3, 1990, p. 12.

⁷ V.I. Zelenciuk, I. V. Popovici. *Naselenie Hotinskogo uezda XIX v.:* Etnografiia i iskusstvo Moldavii. Kișinev, 1792, I., 7-24.

Dimitrie Petrino (1838–1878), Isidor Vorobchevici (1836–1903), compozitorul Carol Miculi (1821–1897) ș.a.

Anii 40–60 ai secolului trecut marchează o etapă de acțiuni îndrăznețe ale intelectualității bucovinene întru „păstrarea naționalității” (vezi: „Petiția Bucovinei” publicată în ziarul „Bucovina” la 3 dec. 1848). Datorită strădaniilor lui Aron Pumnul (1818–1866), la liceul german din Cernăuți se inaugurează, în 1849 un curs de limba, literatura și istoria română (curs urmat peste un deceniu de M. Eminescu). În 1862 frații Hurmuzăchești, Gheorghe (1817–1882) și Alecu (1823–1871), I.G. Sbiera ș.a. fondează „Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina” - asociație care timp de peste 80 de ani a grupat și a călăuzit forțele intelectuale bucovinene pe făgașul unei „puternice culturalități” (G. Călinescu).

Apare și o „foaie a Societății...” (1865–69) de orientare social-politică și culturală - revistă (prima în Bucovina) ce publică opere folclorice culese din aproape toate colțișoarele provinciei. Spiritualitatea românească se impune mai cu seamă prin multiple colecții de creații populare tradiționale legate genetic de această zonă. I.G. Sbiera (1836–1916), îndemnat de A. Pumnul, culege încă prin 1855–56 proză populară din localități de pe ambele versante ale Carpaților, publicând-o mai târziu într-o impunătoare antologie⁸; S.Fl. Marian editează la Cernăuți două volume ample de „Poezii populare române” (1873–75) cu doine, hore, strigături colectate în nordul Bucovinei, precum și „Descânțece poporane române” (1886), „Tradiții poporane române din Bucovina” (1895), urmate de două cicluri tematice de lucrări fundamentale în care sunt descrise ritualurile de familie⁹ și cele calendaristice¹⁰. E. Niculiță-Voronca (1862–1939) completează în mod substanțial aceste mari opere de valorificare a tradițiilor populare milenare din Bucovina, prin

⁸ *Povești populare românești. Din popor luate și poporului date.* de I.G. Sbiera, 1886, 324 p.

⁹ S.Fl. Marian. *Nunta la români.* Buc, 1890, 856 p.; *Nașterea la români,* Buc, 1892, 441 p.; *Înmormântarea la români.*, Buc, 1892, 503 p.

¹⁰ S.Fl. Marian. *Sărbătorile la români. Studiu etnografic.* Buc, 1898-1901. V. I. 290 p. V. II. 310 p. V. III. 346 p.

volumele de „Datini și credințe ale poporului român...”¹¹ I Vor urma numeroase publicări de texte folclorice bucovinene în „Gazeta Bucovinei” (1891–1906), ziarul „Deșteptarea” (1893–1904), revistele „Junimea literară” (1904–1939), „Făt-Frumos” (1926–1944), precum și în colecțiile lui Leca Morariu (1888–1963) - „De la noi” (I ed.-1915), I.E. Torouțiu „Frunză verde” (1914), culminând cu marea antologie regională de cântece populare alcătuită de Mathiqs Friedwagner (1861–1940)¹² prin concursul muzicianului Al. Voevidca.

Însă procesul de renaștere și reintegrare culturală a Bucovinei în patrimoniul național prin valorificarea tradițiilor populare, dezvoltarea literaturii (T. Robeanu, C. Berariu, Em. Grigorovitză, G. Rotică, Ion Grămadă, G. Voevidoa, M. Streinul ș.a.) muzicii (C. Porumbescu, T. Flondor), picturii (Ep. Bucevski), științei istorice și filozofice (D. Onciul, L. Morariu, V. Gherasim, i. Nistor, C. Loghin ș.a.) - această înflorire a spiritului românesc a fost întreruptă în 1940 (de pactul criminal Ribbentrop-Molotov). Încep exterminările și deportările în masă ale românilor din nordul Bucovinei, fosta plasă Herța, județul Hotin, colonizările acestor pământuri, se închid multe școli românești, sunt schimbate (în 1946) toponimele tradiționale cu denumiri de origine slavă (ucraineană) etc¹³.

În ultimii aproape 50 de ani (de putere sovietică) numărul românilor scade cu 72,5 mii. La 31 august 1940 populația din Bucovina de Nord (inclusiv ținutul Herța și județul Hotin) constituia 474.617 oameni, dintre care 257.445, adică 55,1 % erau români, restul ucrainieni, evrei, polonezi etc. În prezent, conform protocolului din 1989, în reg. Cernăuți se află 184.836 (19,7 %) de români și 666.095 (70,8 %) de ucraineni din numărul total de

¹¹ *Datinile și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică* de E. Niculiță-Voronca, Mihalcea lângă Cernăuți. Ed. proprie, 2 vol., 1295 p.

¹² *Rumänische Volkslieder aus der Bucovina. Liebeslieder. Band. I*, Würzburg, 1940, XLIII+ 582 p.

¹³ Vezi: ziarul „Țara”, Chișinău, 1991, 21 mai, nr. 20.

940.801 de locuitori (restul fiind ruși, evrei, polonezi, nemți etc.¹⁴. Urmările politicii „internaționaliste” s-au dovedit a fi cât se poate de grave și nefaste în toate domeniile vieții noastre spirituale: literatură, care s-a orientat în mare parte spre traduceri din limbile rusă și ucraineană, revenind întrucâtva la tradițiile naționale abia în ultimele decenii, artă neprofesionistă, de amatori alimentată de producții pseudofolclorice, știință politizată la maximum sau mai bine zis pseudoștiință istorică, sociologică etc.

Revenind însă la domeniul nostru, vom menționa că în ultimele mai mult de patru decenii postbelice s-au desfășurat în mod mai mult sau mai puțin sistematic doar investigațiile pe teren la care și-a dat concursul secția (apoi din 1971 catedra) de filologie română și clasică a Universității din Cernăuți și sectorul de folclor al Academiei de științe din Moldova. Însă materialul, deseori inedit, a rămas în cea mai mare parte în arhive, fiind publicat în mod incidental în cele 16 volume din seria „Creația populară moldovenească” (Chișinău, 1975–1983), precum și alte colecții¹⁵. Recent a apărut la editura „Hyperion” din Chișinău un amplu volum de „Folclor din Țara Fagilor” - prima și cea mai cuprinzătoare colecție de creații populare din nordul Bucovinei, înregistrate după 1940 (material extras din arhivele de folclor ale catedrei de filologie română și clasică a Universității din Cernăuți și sectorului de folclor al Academiei de Științe din Moldova). Colecția tinde să reprezinte repertoriul folcloric dintr-o zonă cu străvechi tradiții culturale, particularitățile lui specifice, în contextul poeziei populare românești, evoluția istorică și viața actuală a celor mai reprezentative opere (variante, versiuni).

Viabilitatea tradițiilor naționale în nordul Bucovinei, județul Hotin, plasa Herța ș.a. a fost parțial relevată pe calea studierii comparate a folclorului, demonstrându-se că intervențiile din afară n-au distrus vigurosul sistem artistic al genurilor și speciilor creației noastre orale, influențele est-slave au cuprins doar zonele periferice (având un caracter local) ale folclorului ritualic,

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ *Poezie populară moldovenească*, Chișinău, 1957; seria Mărgăritare, Chișinău, 1981–85 ș.a.

dramaturgiei, poeziei și liricii noastre populare. Pe parcurs de veacuri (inclusiv în ultimele decenii) operele poetice tradiționale ale românilor din Bucovina, nordul Basarabiei și alte zone limitrofe și-au manifestat în mod creator capacitatea de a substitui elementele ocazionale, de împrumut, cu producții de o profundă originalitate. Mai mult decât atât, datorită mesajului său artistic, înaltelor calități estetice, folclorul românesc a ajuns să fie cunoscut la popoarele învecinate: elemente simbolice ale „Plugușorului”, orații de nuntă, balada meșterului Manole - la ucraineni, balada „Miorița”, povești ale lui I. Creangă (folclorizate) - la ruși și ucraineni etc. O influență covârșitoare a avut-o asupra cântecului ucrainean din nordul Bucovinei melosul popular românesc¹⁶.

Pentru a releva permanența tradițiilor etnofolclorice românești în condițiile demografice din sec. XIX–XX am aplicat un complex de procedee și modalități moderne ale studierii comparate a limbajului artistic al poeziei noastre populare din spațiul carpato-nistrean. Se recurge la o analiză diferențiată pe zone istorice în funcție de caracterul relațiilor interetnice și metamorfozele demografice, a sistemelor de sintagme cu valoare de constante poetice (arhetipice) în lirica populară la români, ucraineni, ruși (precum și, în plan comparativ, la italieni, bulgari, sârbi și alte popoare mai îndepărtate). Astfel sunt determinate amplitudinile caracteristicilor semantico-stilistice ale unor noțiuni contrastive de bază ale poeziei populare (frumosul - urâtul, locurile natale - străinătatea etc). Confruntarea prin suprapunere a „blocurilor” de formule poetice în mai multe repertorii naționale, inclusiv în zonele limitrofe, scoate în evidență fondul tradițional (original) al constantelor limbajului artistic al doinei, poeziei obiceiurilor la români etc.

Desigur, principala condiție a studiului este acumularea materialului în cadrul cercetărilor sistematice (staționare) de teren în întreg spațiul carpato-nistrean, inclusiv în zonele cu populație mixtă (română și ucraineană). După cum am constatat, frecvența arhetipurilor poetice poate fi determinată pe baza unor anumite serii

¹⁶ Gr. Bostan, *Topologhicescoe sootnoșenie i vzaimosvazi moldavskogo russkogo i ukrainskogo folklora*, Kișinev, Știința, 1985.

de nu mai puțin de 3.000 de versuri (cu texte de control de cel puțin 1000 de versuri din cele mai diverse unități teritoriale ale zonei respective). Pe baza frecvențelor poetice atestate în majoritatea localităților este reconstituit modelul structural-tipologic al noțiunilor centrale ale liricii populare (la români în comparație cu alte popoare): frumosul, urâtul, dorul, jalea) binele, răul, locul natal, străinătatea, tinerețea, bătrânețea etc.) Ansamblul de imagini constante (sintagme) în repertoriile naționale și gradațiile lor zonale urcă până la 20–30 de unități. Straturile suprapuse (folclorul rusesc din Basarabia și Bucovina, folclorul ucrainean din unele sate bucovinene etc.) sunt mai restânse, întrunind doar 10–15 formule poetice ale noțiunilor date. Spre exemplu, noțiunea de „dor” concentrează în cântecul românesc din toate zonele circa 25–30 de caracteristici neidentificabile (nici măcar parțial) în alte repertorii naționale: dorul - boală grea, dorul prefăce inima în cărbune, dorul face lacrimilor casă, dorul n-are odihnă, dorul usucă, dorul slăbește, dorul e greu ca pământul, dorul nu-și găsește odihnă, dorul tulbură mintea, dorul prinde rădăcini, dorul are casă-n munți (codri) etc. La slavi nu s-a ajuns la asemenea noțiune-simbol (de o atare amploare și concentrare semantică), există noțiuni întrucâtva asemănătoare, dar mai puțin conturate - „tosca”, „peciali”, „grusti” - tristețe, alean etc; acestea întrunind cam același număr (20–25) de caracteristici deosebite, În schimb observăm că la italieni noțiunea de dor e în mare parte identică cu cea a românilor: „El duoro assa gira el meio cussanic („dorul piatră la inima mea”, rom. - „dorul piatră de la moară”); „La casa del mi amor (dolu) vade în profundo”¹⁷ - (vezi rom. „casa (curțile) dorului...” sau „în vârful muntelui, la căsuța dorului” (Bucovina) etc.

„Frumosul” la români întrunește de asemenea circa 25–30 de nuanțe simbolice constante (arhetipuri poetice), dintre care unele fac parte din categoria „locurilor comune” ale liricii populare în genere (comparația ochilor cu stelele, rou, a; a fetei cu lebăda, floarea, trandafirul etc.), însă contextele poetice, ca -regulă, diferă în toate cazurile, cu excepția unor paralelisme româno-italiene

¹⁷ G. Cocciara, *L'anima del popolo italiano nei suoi canti*, Milano, 1929. p. 104.80, 168 ș.a.

(comparația fetei, flăcăului cu busuiocul, spicul de grâu, măgheranul etc.)

În urma analizei comparate a repertoriilor naționale (cu toate noțiunile centrale) în plan local, zonal și general (cu aplicarea calculatoarelor electronice) constatăm un grad înalt de conservare a arhetipurilor poetice românești în zonele limitrofe din nordul Bucovinei și nordul Basarabiei, precum și o puternică rezistență în fața avalanșelor de influențe din afară. În ultimii 50 de ani s-au restrâns întrucâtva doar unele zone de circulație a folclorului nostru (satele ucrainizate și rusificate), dar nu și arsenalul lui artistic. Așa-numita „comunitate moldo-est-slavă” se reduce de fapt la manifestări incidentale, pur locale (în anumite sate, raioane limitrofe) sau la aspecte de ordin general uman.

Rezultatele investigațiilor noastre în problemele enunțate aici sunt expuse de noi mai detaliat în monografia de proporții „Poezia populară românească în spațiul carpato-nistrean (persistența valorilor tradiționale)”, lucrare ce se află deocamdată în manuscris, din care intenționăm să dăm spre apariție în această prestigioasă publicație câteva pasaje ce ni se par a fi mai concludente.

FOLCLOR POPULAR

Iubirea și urâtul

1.

Urâtul unde se pune
Cuprinde-o bucat' de lume;
Urâtul unde se lasă,
Cuprinde-o bucat' de casă.
— Fugi, urâte, de la mine,
C-oi lucra și pentru tine;
Fugi, urâte, de la spate,
C-oi lucra și a ta parte.

Inf. Floarea Boșeliuc, s. Oprișeni.

2.

Negru-i, Doamne, pământu,
Da-i mai negru urātu:
Pământ negru face pâine,
Urātu te duce-n lume;
Pământ negru te hrănește,
Orrî urât te-mbătrânește.

Inf. Oltea Sandu s. Tereblecea.

3.

Frunză verde trei măslina,
N-o lăsat Dumnezeu bine,-
Frumoasa fuge de mine,
Cea urâtă coala-mi vine.-

Hâda lumii și bătrâna
Îmi face din deal cu mâna.

Inf. Ștefan Guraliuc, s. Voloca-pe-Derelui

4.

Toți câți se țin de s-ar lua
Iarbă-n luncă n-ai afla;
De s-ar lua toți câți se pupă
N-ai mai găsi iarbă-n luncă;
De s-ar lua câți se țin dragi
N-ar rămâne frunză-n fagi.
Dar se iau și cei urâți
Și rămân fagi-nfrunziți.
— Du-te, urât, de la mine!
— Nu mă duc că-mi șede bine.
— Du-te urât de colea!
— Nu mă duc că eșai a mea.
Hâdu-i, hâdu-i, n-am ce zice,
Altu-n brațe nu mă strânge;
Hâdu-i, hâdu-i, n-am ce face,
Dacă altul nu mă place.

Inf. Vasile Corjan, s. Dubova-Mihalcea.

5.

Măicuță, când m-ai făcut
Tare bine ți-o părut.
Când am fost de măritat,
Nu te-ai uitat cui m-ai dat.-
M-ai dat după om urât
Să merg cu capu-n pământ.
Cu frumosul când grăiam,
Supărată tot erai,
Zi și noapte mă certai.
Eu pe omul cei urât
De trei ori azi l-am văzut,
Dar pe cine îl iubesc,
Doamne, rar îl întâlnesc.

Inf. Maria Penteleiciuc, s. Voloca -pe-Derelui

Iubirea înșelătoare?

1.

Colo-n vale-n făgădău
Stau o fată și-un flăcău.
Flăcăul holercă bea,
Dară fata îl blestema!
— Taci dragă, nu blestema,
C-o sută de lei ți-oi da..
— Ce folos din banii tăi,
Că nu hăsnuiesc cu ei?—
Banu-n ladă ruginește,
Dar rușinea mă pălește
Tu ți-ai pus la cușmă struț,
Dar eu caut legănuț;
Tu îmblî cu busuioc,
Eu-am pus scăldușca la foc;
Te duci, bade, la jucat,
Eu rămân la legănat.

2.

Frunzuliță și-o alună,
Colo-n vale la fântână
Scria Ghiță la lumină.
Și scria două-trei rânduri,
Se puneă apoi pe gânduri:
Și izbea condeiu-n masă,
Și îmbla Ghiță prin casă.
Măicuța l-a întrebat:
— Ce ești, Ghiță, supărat?
— Cum să nu fiu supărat,
C-am avut o mândră-n sat
Și aceea m-a-nșelat.
— Satu-i mare, fete-s multe
Și mai mari și mai mărunte,
Ți-i alege, ai de unde.

Inf. Oltea Sandu, s. Tereblecea.

3.

Foaie verde și una,
Poruncit-a bădița
Pe-un spic verde de secară
Să mă duc că el se-nsoară,
Foaie verde mărgărit,
Da și eu i-am poruncit
Pe-un spic verde de ovăs
Să se-nsoare sănătos.
El iarăși mi-a poruncit
Pe-o frunziță de alun
Să mă duc ca să-l cunun.
Cununa-l-aș, cununa
Da la fină ce i-oi da?
Doar o mână de alune,
Să se ducă tot în lume,
Puiul rămâie flăcău,
Să trăiesc cu dânsul eu.
— Bade, struț de busuioc,
Mi-ai ars inima cu foc;
Bade, struțișor de rouă,
Tu mi-ai rupt inima-n două.-
Tu mi-ai rupt-o, tu mi-o leagă
Cu fir de tigaie neagră.

4.

Puiule, te-ai însurat:
La nuntă nu m-ai chemat.
Să fi trimăs vătăjei
Cu pistoalele la ei,
Ca să-mpuște în porțiță,
Să știu und' ți-am dat guriță.
Ca să fi-mpușcat în prag,
Să știu unde ne-a fost drag.
Să fi-mpușcat sub fereastră,
Să-ți vezi copilașii-n casă.

Inf. Anita Sahlean s. Arboreni.

5.

Iubește-mă, mândră dragă,
Cât îs cu cămeșa neagră.
După ce m-oi primeni
Șapte fete m-or iubi,
Șapte fete dintr-un sat
Și-o nevestă cu bărbat,
Ce-i dulce la sărutat.
Șapte săptămâni de post
De când la mândra n-am fost.
La mândruța când m-am dus,
Am găsit lacătul pus
Și la ușă și mai sus.
Descuiam ușa cu mâna
Și zăvorul cu căciula
Și intram la ea cu sila.
Da și ea când mă vedea
Iute-n brațe mă strângea,
Șapte perne-mi așternea,
În pat cu ea mă culca
— Ori vrei mândră, ori nu vrei,
Spune-mi câți au fost ai tăi;
Spune-mi câți ai avut dragi,
Cu mine cum te prefaci.

*Inf. Marghiolita Lupașcu, s. Igesti.
Înregistrări de Dumitru COVALCIUC.*

Iubirea cu obstacol

1.

Sui un deal, cobor la vale,
La puicuța-i lumânare.
Dar la puica-s câinii răi
Și-n casă-s dușmanii mei.
— Ieși tu, puică, până-afară
Să-ți pun mâna după cap,
Să te-ntreb cine ți-i drag.
De ții drag unul ca mine,
Dumnezeu să-ți deie bine,
De ți-i drag un nătărău,
Să-ți plătească Dumnezeu.

Inf. Saveta Rotaru, s. Camenca.

2.

Foiliță foi de mac,
Nu știu, zău, ce să mă fac:
Cu nimica nu mă-mpac,
Cine-mi place, eu nu-i plac-
Doru-i duc și doru-i trag.
Foiliță colilie,
Nu mai știu ce o să fie
Că nimic nu mă mângâie:
Cui plac eu, nu-mi place mie
Dor îi duc, dar mă sfâșie.

3.

Vină, bade, la noi, vină
Că nu-ți sunt puică străină
Vină sara târzior,
C-atuncea dușmanii dorm.
Nu veni, bade, devreme,
Când dușmanii taie lemne,
Căci dușmanii au un sfat

Să ne prindă noaptea-n pat,
Să ne puie cot la cot,
Să ne lege ciot la ciot,
Să ne scoată la norod.

Inf. Dumitru Șorodoc, s. Cupca.

4.

Frunză verde trei alune
Așa-mi vin gânduri nebune
Să-mi iau cai și hamuri bune
Și să fug cu mândra-n lume:
Peste munți și peste dealuri,
Până-or crăpa caii-n hamuri,
Până s-a sparge căruța
Și-oi rămânea cu mândruța
Sub o poală de pădure
Ca să scap de gura lumii,-
Stau oamenii și grăiesc,
Nu mă lasă să iubesc
Cu cine mă potrivesc.

*Inf. Mina Frunză s. Valea Cosminului,
înregistrări de Dumitru COVALCIUC*

Blesteme de dragoste

1.

Sub răchită la umbrită,
Șede Lenuța cu Ghiță.
Lenuța tot se plânge
Că rochița tare-o strânge.
Lenuța se văieta
Și pe Ghiță-l blestema.
Leană, nu mă blestema
Că alta ți-oi cumpăra.
Nu te blestem ca să mori,
Dar te blestem să te-nsori

Să te-nsori de nouă ori
Și să ai nouă feciori,
A zecea, o copilită
Să te poarte de mână.
Să îmbli din sat în sat
Cu traista la-mprumutat.
Să vii și în satul meu
Că te-oi milui și eu
C-o strachină de secară,
C-ai iubit un an și-o vară;
C-o strachină de cenușă
Mai mult să nu-mi bați la ușă.
De-asupra cu cărbunași,
Ce iubești să nu mai lași.
Cu atât nu te-oi lăsa
Și mai rău te-oi blestema:
aă te treci cum se usucă
Ierbulița vara-n luncă;
Să mănânci numai tăciuni
Și bureți de-acei nebuni.

Inf. Ileana Romaniuc, s. Cotu-Hotinului.

2.

Trandafir crescut la poartă,
Doarme Ilenuța moartă.
Trece Ghiță și-o trezește,
Ilenuța bănuiește.
— Taci Leană nu bănu
Că mai mult nu te-oi trezi.
Am venit să te întreb
Să mă-nsor ori să aștept.
— Însoară-te sănătos
Dacă nu știi ce-i frumos.
Iară eu m-oi mărita
Mai la deal de casa ta,
Când oi trece-oi șuiera
Și Ț-oi rupe inima,

Și ție, și mâne-ta
Și ia toată ruda ta.
Nu știu miercurea ori joi
Eu am trecut pe la vol.
Și mâ-ta era pe-afară
Și-ți dădea ție ocară.-
Pe tine te ocăra,
Pe mine mă blestema.
Și mă blestema cu foc
Ca să nu mai am noroc;
Și mă blestema la stele
Să mă usuc pe ședere.
Usca-te-ai să te usuci
Ca frunza cea de pe nuci
Și ca frunza cea de tei
C-ai tot zis c-ai să mă iei.

Inf. Procopie Mintencu, s. Voloca-pe-Derelui.

3.

Cine-a despărțit doi dragi
Suie-i Doamne carnea-n fagi,
Oasele pe sub copaci.
Cine-a despărțit doi dulci
Suie-i Doamne carnea-n furci,
Oasele pe sub butuci.

Inf. Floarea Boșeliuc, s. Oprișeni.

4.

Bădiță până albastră.
Patru ani ți-am fost nevestă.
Am pornit pe-al cincilea
Și tu-ai prins a mă lăsa.
Îți puneai penițe verzi
Și strigai să nu mă vezi.
Cât oi fi și-oi mai trăi,
Nevastă nu ți-oi mai fi
Să nu zică neam de-al tău
Că ți-am mâncat carnea eu.

Bade, să te tot usuci
Ca pâinea care-o mănânci.
Să te usuci, să te treci,
Ca și vinul ce-l încerci.

Inf. Viorica Rusu, s. Tureatca.

5.

Frunză verde de cicoare,
Te-ai jurat la iconare
Că mă iai de bună tare.
Nici o lună n-a trecut,
De mine ți s-a urât.
De urâtă știu că nu-s:
De ce vorbe dulci mi-ai spus?
De proastă știu că nu-s proastă:
De ce-ai zis că sunt frumoasă?
Pentru-a tale jurăminte
Necazul să-ți deie minte:
Să te-ardă arsurile
Ca pe mine vorbele;
Te scutire frigurile
Ca pe mine gândurile;
Usuce-te soarele
Să nu-nșeli fecioarele.

Inf. Domnica Savciuc, s. Prilipce.

6.

Mi-ai trimis răvaș pe soare
Să mă duc ca să-ți prind floare
Mi-ai trimăs răvaș pe lună
Să mă duc să-ți țin cunună
Bade cum te-oi cununa,
Când tu mi-ai rupt inima?
Cum ți-oi zice fin-finuț,
Când mi-ai fost bade drăguț?
Atâta te-oi blestema
Până carnea ți-a pica,
Ciolanele - pe pârâu,

Să mă duc să le strâng eu.-
Să le strâng în băsmăluță
Să știi că ți-am fost draguță.

*Inf. Ileana Petrașescu, s. Maidan-Storjineț.
Înregistrări făcute în anii 1970–1974 de Dumitru COVALCIUC.*

Cântece de lume

1.

La crâșmuța lui Păun
Am un galben și nu-i bun,-
L-aș schimba și nu mă-ndur.
Cine bea și cântă bine
Nu-I mai vezi cu straie bune;
Cin' nu bea, nu cântă-o vreme
Și nu-l vezi cu straie rele.
Astăzi beau, și mâine beau,
Mă mir bani de unde iau-
La târg nu călătoresc,
Nici la coasă nu cosesc.

2.

Locul și bucatele
Mărită ciudatele...
Mărita-m-aș să nu șăd,
Numai câmpul să nu-l văd.-
Câmpul grijească-l bărbatul,
Eu să mătur, s-aștern patul,
Să pun oglinda-n fereastră
Și să văd de-mi stă nevastă.
Mă-ntorceam așa și-așa
Să văd cum mi s-a mai sta;
Mă-ntorceam ase și-așe
Să văd cum mi s-a șede.

Inf. Aglaia Seminovici, s. Suceveni.

3.

Bădișor din Valea Seacă,
De ce porți cămașa neagră?
Că mi-i mândruța beteagă,-
Mi-i beteagă rău de-o mână,
N-a spălat cămăși de-o lună.
Dă-o-ncoa să ți-o spăl eu
Cu apă de la pârau,
S-o usuc la sânul meu.

4.

Bădiță cu fruntea-naltă,
Eu ți-am cerut gura-odată
Și tu-ai vrut pe dânsa plată.
Da eu, bade, n-am știut
Că ai gură de vândut.
Am cerut-o de plăcere,
N-am știut că faci avere.-
Averea trebu' lucrată,
Gura trebu' sărutată.
Averea trebu' muncită
Gura trebu' celuită.

5.

— Foaie verde rug de mure
Ce cați, lele, prin pădure?
— Cât o vacă și-un mânzat
Și-o răpciugă de bărbat,
Că s-a dus de-asară-n sat
Și-a venit cu capul spart.
Nu mi-i de durerea lui,
Dar mi-i de necazul meu,
Că m-a pune să-l leg eu.
El împla după iubit,
Eu mă tem c-o fi murit.

Inf. Maria Bodnár, s. Crasna - Trăgean

6.

Ian mai stai, băiete, -așe,
Și nu-ți lua femeie 'rè,
Destul eu m-am însurat
Și ré slută mi-am luat.
O trimit să-mi facă foc,
Ea-mi aduce busuioc,
O trimăt pân' la jițai,
Ea-mi aduce clopoței.
Când o trimăt la fântână
Plânge apa ți suschină,
Crede că dânsă-i o șchimă.

Inf. Grapina Halungă, s. Voloca pe Derelui.

7.

Foaie verde de dudău,
Săracul bărbatul meu
Gândește că-s lucru rău.
Nu-s nici rea, nici tare bună,
N-am băut rachiu de-o lună;
Nu mi-i drag de sărutat-
Și pe-al meu l-am înțărcat;
Nici nu-mi place de iubit-
Și pe-al meu l-am părăsit.
Butelcuța tot mă trage,
Chiar de-mi dă bărbatul ghioage.
Multă lume mă grăiește
Că sunt rea, Doamne ferește!
Cât mi-i omul la-ndemană
Tot mă țin că-s gospodină,
Când se duce-n lucrul lui
O mai fac pe-a prostului
Când se duce-n lucrul său
O mai fac de capul meu.

Inf. Veronica Solcan, s. Crasna-Slatina.

8.

De trei zile joc și beu,
C-am vândul avutul meu.
Și cojocul mi l-oi vinde
Și-oi juca cu cin' m-oi prinde.
Da cojocul de cârlan,
Beu o zi, nu beau un an.
Arda-le-ar focul cojoace,
Că nu beu cu cine-mi place,
Da beu cu cine se-ntâmplă-
Și c-o surdă și c-o strâmbă.

Inf. Dumitru Paulencu, s. Hrușăuți (Plaiul lui Vodă).

9.

La crâșmuța din șosea
Bea nașul cu fină-sa:
Ia tu, fină, și mai bea
Că disară-i fi a mea.
Nașule,-i mare păcat,
Pe mine m-ai cununat,
Pruncii mi i-ai botezat.
Ia, finuță, și mai bea
Că de-amu tu ești a mea.
Nașul meu îi om bogat,
Face mănăstire-n sat,
Cine-a trece să se-nchine,
Să ierte păcatul finii...
Bea, finuță, și iar bea,
Păcatul ți s-a ierta.

Inf. Viorica Popescu, s. Broscăuții-Vechi.

10.

Te cunosc, bade, pe pași
Că ți-i gândul să mă lași,
Dar pășește-un pas mai rar,
Să trăim măcar un an.
De nu-un an, măcar o lună
Să dormim gură la gură;
De n-o lună - o săptămână
Să dormim mână pe mână.
De n-o săptămână - o zi
Și-apoi noi ne-om despărți;
De n-o zi, măcar un ceas
Și-apoi eu bade, te las.

Inf. Saveta Ursachi, s. Crasna-Trăgean.

11.

Frunză verde trei măslina,
Eu de-aș ști c-aș muri mâne
De astăzi mi-aș coace pâine.
Rău mă tem că n-oi muri
Și pâinea s-a înăspri,
Tare-aș vrea să mor diseară,
La trei zile să vin iară,-
Să văd lumea ce vorbește,
Badea pe cine iubește.

12.

Nevasta care-i urâtă
Șede tot posomorâtă:
Ziua doarme în picioare,
Noaptea zace de lungoare.
Și-așa tare hodinește,
Cu tați morții se-ntâlnește.
Ea când s-a trezi ne-a spune
Ce-a văzut pe ceea lume.
Nevasta care-i frumoasă

Nu-i păcat s-o ții la casă
Că-i veselă ca și luna
Și iubește ca nebuna;
Și-i frumoasă ca un soare
Și iubește până moare.

*Inf. Magdalina Dumitrașoaie, s. Crasna-Trăgean.
Înregistrări făcute în anii 1970–1974 de Dumitru COVALCIUC.*

Bocet din Bucovina

Bună ziua, mătușică,
Mulțumește-mi din guriță.
Mătușica, puiuli,
De cé nu-mi poți mulțumi?
Deschide ochii și vezi,
Cum sunt lacrimi pe pereți,
Ian deschide ochisorii
Să vezi cum te plâng feciorii.
Mătușica, te-aș ruga,
Scoală-te și te-i uita
Pe fereastra de la vale
Ce-i la casa dumitale.
N-au venit, cântând, scripcari
Ca să ieie nunii mari,
A venit carul cu cai,
Te-or lua de unde stai.
Pune mânuța pe masă,
Nu te da scoasă din casă,
Nu te da pragul să treci
Că de-amu te duci pe veci.
Până-amu pragul treceai
Și-ndată-napoi veneai,
Dar amu' te duc pe sus
Și te-or duce, și-i bun dus.
Ia-ți, mătușă, ziua bună

De la casă, de la șură,
De la gradina cu flori,
De la frați, de la surori.
Să te uiți odată roată,
Când te-or scoate în ogradă,
Iar când îi ieși în drum
Să-ți mai iai un rămas bun
De la deal și de la vale,
De la nepoții matale.
Mătușica, rău nu-ți pare
C-ai lăsat o casă mare
Și te duci la strâmtătoare
Ce nici o fereastră n-are? –
Numai o ușiță grea
Și-acolo te-or încuia.
Ți-ar fi dor să vii acasă,
Dar de-acolo nu te lasă,
Seama ia pe und' cârnești
Că tare te-nșeluești.
Dar acasă când erai
Luai cu mâinile ce vrei,
Iar acolo und' te duci
Nici nu beai, nici nu mănânci, -
Îi sta cu gurița arsă,
Tot îi aștepta de-acasă.
Trageți clopotele lin,
C-asta-i moarte cu suspin,
C-a murit între străini.
De ce n-ai îngăduit
Sufletul să nu-ți ieșit
Până-acasă să veni
Între neamuri să murit?
Ele capul ți-l legau
Și gurița ți-o udau.
Ai murit pe pat străin:
Cine ți-a văzut de chin?
Cine capul ți-a ținut

Și te-a întrebat ce-ai vrut?
Mătușă, nu bănuî,
Frumos nu te pot boci.
Dacă aveai-o copilă,
Ea te bocea mai cu milă,
Eu de dumneata-s străină,
Nu te pot boci cu milă.

*Inf. E. Țațeniuc s. Stănești, r. Hliboca
Înreg. de prof. Ion POSTEUCĂ*

Cu plugușorul

Proză populară

Finul lui Dumnezeu

A fost odată ca niciodată, dacă nu m-aș da a povesti, ca un purice-aș plesni și poveste în astă seară pe la noi n-ar mai fi. Că nu-s de când poveștile, nici de când minciunile, că-s cu o zi-două mai încoace, de când se potcovea mâța cu coajă de nucă și mergea la sfânta rugă. Și-a trecut mâța pe la poartă pe la mine. Am prins-o și-am bătut-o bine, bine, până m-a-nvățat și pe mine povestea ce v-o spun amu și dumneavoastră.

A fost odată o fată care trăia singurică în căsuța ei și într-o bună zi s-a pornit ea la biserică. Și cum s-a îmbrăcat frumos și cum se tot căta în oglindă, un bob de piper s-a duruit de pe masă și a picat la picioarele ei. Fata l-a luat de pe jos și l-a pus la loc. Când a vrut să se pornească, piperul iar a sărit înaintea ei. Și fata l-a ridicat și de data aceasta: însă bobul de piper din nou se duruiă spre dânsa. Ce să facă ea, văzând că piperul nu avea astâmpăr. L-a băgat sub limbă și l-a ținut așa până ce, pe nevrute, l-a înghițit. Și dacă l-a înghițit, la biserică nu s-a mai dus, zicând cu amar:

— Doamne, am mâncat, nu mă mai duc, că n-oi putea lua nafura. Și a rămas ea acasă, dar din clipa ceea a rămas însărcinată.

A mai mârș ea la biserică, a mai mârș ea unde a mârș și, până la urmă, a născut un fecioraș. Și după ce a născut, cam a treia zi a venit la dânsa un moșneag, da ea nu știa cine-i.

— Bună ziua, nevastă!

— Mânțănim dumitale! Ce vânt te-a adus pe la mine?

— Ehe, măi nevastă, parcă ai un băiat, am venit să ți-l botez, i-oi fi nănaș. Tot trebuie să cauți pe cineva să ți-l boteze, l-oi da mare dar ca nănaș, i-oi da putere mare și multă înțelepciune.

Zice ea:

— Da, este, am născut un băiet. Dacă dumneata te prinzi de cumătru, trebuie să mergem la popa, să facă botegiunea.

— Nevastă, - zice, - nu ne trebuie preot nici nimica. Eu i-oi fi nănaș și gata.

— Dar nu se poate, moșule, până nu scalzi copilul în vasul cela din biserică.

— Nevastă, eu îs Dumnezeu, mai mare popă nu-mi trebuie.

— Vailiu, Doamne...

— Nu te speria, l-om pune băietului nume și m-oi duce.

Și l-a botezat, și i-a pus numele de Chipăruș, finul lui Dumnezeu, Și l-a dăruit cu putere mare și cu înțelepciune și s-a dus zicând că la greutate are să-i îndrepte fapta spre izbândă.

Amu Chipăruș, aista așa creștea de iute și așa de puternic se făcea că, având numai douăsprezece zile, îmbla la vânătoare. Și îmblând el la vânătoare, a dat peste o curte mare și mândră și-a găsit acolo mâncăruri și buți de vin și avere peste avere. S-a ospătat, s-a răcorit, dar, când să se ducă de acolo, au venit doisprezece zmei. Chipăruș s-a dat după ușă și care cum intra cu sabia-i tăia capul și tot cu sabia îi azvârlea într-o parte. Și așa i-a tăiat pe unsprezece. Dar unul, simțind că nu-i a bine, a fugit și s-a ascuns. Chipăruș n-a luat sama la asta, a mai stat el acolo două zile, a luat-o și pe mamă-sa la curte.

Chipăruș îmbla la vânătoare, mamă-sa îi făcea mâncare și căuta de dânsul. La un timp a venit zmaul de pe unde era ascuns. Și când s-a arătat la curte voinicul era dus în drumul lui. Și zmeul a stat de vorbă cu mama lui Chipăruș și i-a spus că dacă ar trăi cu el o să aibă mâncăruri și băuturi și de toate. Da femeia i-a răspuns:

— Nu știi ce-a zice feciorul meu.

— Tu ești proastă; așa tânără și frumoasă te usuci fără bărbat, ai grija feciorului, da el îmbla lela, nici nu cată de tine. Ce-ți trebuie fecior?

Nu știi c-a înfricat-o tare ori că de voia de ei, dar s-a primit femeia să trăiască cu zmeul. Și-amu zmeul stătea ascuns și ieșea din ascunziș când Chipăruș se pornea la vânătoare și stătea cu mama voinicului până acesta nu se întorcea. Și dacă s-au dat ei în dragoste, și dacă inima femeii era în stăpânirea zmeului, l-a întrebat ea așa:

— Oare ce să facem noi ca să scăpăm de afurisitul de Chipăruș? Zice zmeul:

— Fă precum te-oi învăța. Când a veni de la vânătoare, stai culcată în pat, geme, fă-te slabă și el are să întrebe ce-i cu tine. Și să-i spui că te doare tot trupul, că ai zile puține și: ă te-i întrema atunci și numai atunci când ți-a aduce cineva salată din grădina Porcului. El s-a duce singur să-ți aducă ce-i pofti, da de-acolo nu s-a mai întoarce...

Și s-a prefăcut mamă-sa bolnavă, cu gândul să-și prăpădească feciorul. Și Chipăruș, dacă a văzut că-i rău cu mama lui, cu jale a oftat, cu durere-a întrebat:

— Ce te doare, scumpă mamă?

— Dragul meu, mă lași singurică și de dorul ce ți-l duc am căpatat boală grea și n-am leac de vindecat.

— Vai, mamă, ce pot face pentru dumneata?

— Am visat, fătule, că dacă s-ar găsi cineva să-mi aducă salată din grădina porcului, m-aș întrema, gustând din ea. Dar cine să mi le aducă? Cine s-a porni în depărtări?

— Mamă, eu m-oî duce!

Și s-a pornit feciorul și-a plecat departe prin codru, prin pustietăți și tot s-a dus până a ajuns la o căsuță veche și dărăpănată, gata-gata să se prăvălească. El atunci ia un lemn și o propțește și își vede mai departe de cale. Da nu face nici zece pași și se aude strigat:

— Chipăruș, finul lui Dumnezeu, ian stai să te văd și eu! Da el zice:

— Nu pot că-s grăbit!

Și iară s-a auzit strigat:

— Chipăruș, te-i duce-amuș!

Și s-a întors Chipăruș și a intrat în căsuța Sfintei Duminici. Ea l-a pus la masă și mai la urmă i-a zis:

— Fătule, faci un drum greu și numai cu puterea n-ai să reușești. Îți dau calul meu și el are să te ducă la grădina Porcului. Și na-ți pușculița asta, că folositoare ți-a fi. Să intri în acea grădină drept la cumpăna amiezii. Iar dacă te-a simți Porcul și a vrea să te rupă, să îndrepti pușculița spre dânsul și are să te lase.

Și-amu s-a pornit Chipăruș călare și s-a lăsat să-l ducă acel cal încotro știa. Și când a ajuns la grădina Porcului, și când au fost douăsprezece ceasuri, a început Chipăruș să smulgă sălățile și să le

bage într-o desagă. Și era gata să se întoarcă, da de undeva s-a năpustit porcul asupra lui cu colții ca să-l sfășie. Și el pe loc a dus pușculița la ochi. Porcul pe loc s-a înmuiat și i-a grăit așa:

— Nu mă strica voinice că ce mi-i cere eu ți-oi da.

Și i-a mai dat și alte sălăți, și i-a mai dat și un purcel, ca să-l servească. Și el venind înapoi, s-a întors pe la Sfânta Duminică, i-a lăsat calul și într-un suflet a alergat acasă să vadă de mai este mamă-sa în viață ori a murit, așteptându-l. Mamă-sa tot în pat era și s-a făcut a plânge, când a ridicat ochii la el.

— Mamă, mult am stat? - a început s-o întrebe.

— N-ai stat mult, da mie mi-i tot mai rău și mai rău.

— Mamă, nu te gânde la moarte că unde-am fost am reușit.

A mâncat femeia sălăți felurite, aduse din grădina Porcului, și parcă s-a făcut sănătoasă. La câteva zile, la o săptămână iar s-a prins femeia a văicăra:

— Inga, mai băiete, s-a-ncuibat boala în mine și mă roade ca un vierme. M-oi duce de tânăra și tu-i rămânea singurel pe lumea asta.

A început Chipăruș a plânge că-i părea rău după mamă-sa. Își rupea cămașa de pe el și tot o întreba:

— Oare nu-i nici un leac de scăpare?

— Fătul meu, nu plânge, că inima mi se frânge; uite ce vis am visat. Am visat că dacă-aș bea lapte de cerboaică cu a întâilei cerbușor, din pădurea Cerbului adus, m-aș face sănătoasă cum am fost. Da cine s-a găsi să-mi aducă?

Da Chipăruș, noștiind că zmeul o învăța ce să zică, a grăit așa:

— Mămică, voi face tot ce-oi putea, da la moarto nu te-oi da. Ți-oi aduce tot ce mi-ai zis, poate că-i așa ca-n vis.

Și iarăși s-a pornit finul lui Dumnezeu la drum. Și mergând, el și tot mergând, s-a gândit cum ar reuși și încotro s-o apuce, ca să găsească ceea ce căuta. Și drumul prin pustii și sihăstria l-a dus și de data aceasta pe la poarta Sfintei Duminici. Și schivnica din nou l-a pofcit în casă. Au stat amândoi de sfat, spunându-i voinicul încotro se ducea și ce s-a întâmplat la el acasă. Iar ea, dându-i pușculița, l-a îndreptat încotro să meargă. Amu, ajungând el după lungă cale în pădurea Cerbului, a auzit un muget înfiorător. Și când a căutat bine,

Cerbul, Stăpânul pădurii, venea drept înspre el. Și l-a întrebat Cerbul:

— Ți-a fost dor de moarte?

Zice:

— Mi-a fost dor de viață.

— De aici viu n-ai să mai ieși.

Și când Cerbul și-a făcut vânt înspre dânsul, voinicul a dat să împuște și Cerbul s-a potolit:

— Stai, nu mă strica! Ți-oi da ce mi-i cere!

— Dă-mi lapte de cerboaică cu cerbușor de-a întâilea!

Și-a căutat cerbul o cerboaică tânără și i-a dat-o s-o mulgă, l-a mai dat pe urmă și un cerbuleț să-l aibă ca prieten.

Ajuns acasă, Chipăruș a văzut-o pe mamă-sa îmbondolită și plânsă. Și el i-a dat să beie lapte de cerboaică și ea s-a prefăcut că s-ar simți mai bine. Bucuros, Chipăruș s-a dus la vânătoare. Și pe dată, cea, când el era la vânătoare, a venit la dânsa și zice:

— Măi' Chipăruș al trebuie să aibă mare putere, că nicăieri nu pier. Amu fă-te iară slabă și să-ți aducă el, dacă-i voinic, măr-dulumăr din pomățul Șarpelui. Numai acolo i-a fi capătul și ne-om scutura de dânsul Și venind Chipăruș într-o sară de la vânătoare, mamă-sa nu i-a ieșit înainte ca în alte dați. Alergă el în casă și, când colo, mamă-sa iar îi slabă.

— Mamă, - zice, - ce-aș putea să-ți aduc, să te poți ridica pe picioare?

— Amu greu de-oi scăpa, fătul meu, aurul meu; mi-a venit ceasul cel greu.

— Poruncește-mi ce vrei, că eu ți-oi scoate leacul!

— Am visat că dacă-aș gusta dintr-un măr-dulumăr din pomul Șarpelui adus, atunci voi fi sănătoasă... Cine îi în stare să-mi aducă măr-dulumăr?

— Mamă, eu ți-oi aduce!

Și iar s-a pornit prin codru, prin sihăstrie, prin pustietăți, că cuvântul din poveste înainte mult mai este. La un timp a bătut din nou la poarta Sfintei Duminici. Ea l-a poftit înăuntru și l-a întrebat:

— Ce, mă-ta iară-i slabă?

Da Sfânta Duminică știa ce este și ce are să fie, da nu-i spunea nimica.

Zice el:

— M-am pornit după măr-dulumăr din grădina Șarpelui, poate i-a fi de leac.

— Oho, mai ai vreme de hodină. Culcă-te, că eu te-oi trezi când a fi de mers.

Și s-o culcat Chipăruș și la vreo trei ceasuri l-a trezit Sfânta Duminică:

— Hai, du-te încotro te-a duce calul meu, da când îi ajunge acolo, s-aștepți până a începe să asfințească soarele, căci în timpul cela șerpui n-au putere. Să sari din ascunzătoare, să scuturi al nouălea măr din cornul stâng, să apuci numai nouă mere și să fugi! Șarpele-cotoșarpe are să știe că cineva i-a scuturat mărul cel mai scump și s-a repezi din urmă. Și el când a veni, a vââi aerul. Tu să nu te uiți înapoi, să nu răspunzi dacă a striga pe nume. Și dacă-i face cum te învâț, Șarpele-cotoșarpe s-a istovi și s-a lăsa de tine...

Amu, când a fost soarele de-o suliță, a ajuns voinicul aproape de pomătul Șarpelui-cotoșarpe. A ascuns calul, s-a pregătit, a căutat pe unde se putea intra în pomăt și de unde să numere al nouălea pom. și când soarele era gata-gata să asfințească, el a venit în cornul stâng al pomătului, a numărat al nouălea pom și s-a mai uitat o dată la soare. Și dacă el era amu ca o minge roșie, a scuturat pomul și pe jos a picat polog de mere-dulumere. Și merele cele nu erau cine știe ce; erau ca niște tătărcuțe de culoare vineție. Nu erau nici roșii, nici galbene, nici verzi. A luat doar trei, le-a băgat în sân și, dă-i drumul!

Da când soarele s-a rostogolit de pe cer, Șarpele-cotoșarpe și-a venit în putere. A șuiert o dată de-au trosnit copacii și s-a luat a vâscoli după Chipăruș. Voinicul fugea călare, Șarpele strigă din urmă:

— Chipăruș, finul lui Dumnezeu, dacă-ai avut așa o îndrăzneală, întoarce-te șă-ți văd ochii și fața!

Și Chipăruș nu s-a uitat în urmă. Șarpele-cotoșarpe iar a strigat:

— Stai, să te văd la față, că ți-oi da sora de soață!

Chipăruș era de-amu departe. A venit la Sfânta Duminică, i-a mulțumit pentru cal și pentru toate și-a ținut un trap până acasă, la

mamă-sa. Și mamă-sa stătea în pat ca și mai înainte și, văzându-l, i-a spus prefăcută:

— Fătul meu, aurul meu, am crezut că n-am să mai ajung să te văd înainte de moarte...

— Mamă, nu grăi de moarte. Mănâncă, pe rând, aceste trei mere-dulmure și nu-i mai ști de durere.

Și mamă-sa, mâncând, a zis că i s-a făcut mai bine. Iar Chipăruș cu prietenii săi purcelușul și cerbulețul s-a dus la vânătoare. Zmeul atunci a coborât din pod de unde era, a venit la femeie și i s-a tânguit:

— Moartea nu-l găsește pe Chipăruș al tău. N-am unde-l mai trimete. Ar fi timpul să-l îmbăiezi și când a fi în baie să-i dai aceste trei fire de mătasă, ca să le rupă.

Când Chipăruș a picat în casă, mamă-sa l-a cuprins, zicându-i:

— Fătul meu, aurul meu, ai îmbiat în lung și-n lat, pământul l-ai cutreierat, leacuri bune mi-ai aflat. De când îmbli tu pentru mine, încă nu te-ai îmbăiat, fă baie, eu am pregătit totul.

Secând el era în baie, ea a intrat să-l spele pe spate. Zice:

— Îi drept că ți-a dăruit nănașul tău putere și înțelepciune; dacă nu le aveai, eram de-amu în sicriu... Iar să văd și eu ce putere ai tu, fătul meu. Inga, ia aceste trei fire de mătase și le rupe-n mână. Ai să le poți rupe?

— Dă-le-ncoace! Când a luat aceste trei fire să le rupă și când le-a întins, ele n-au plesnit, dar i-au intrat în carne. Atunci a venit zmeul cu sabia ridicată, strigând:

— Cum mi-ai omorât tu frații, așa o să te omor!

— Fă ce vrei cu mine, - a cuvântat Chipăruș, - dar mai înainte lasă sălbătăciunile să vadă cum am să mor.

Și zmeul s-a învoit. A dat drumul la sălbăticiuni să vadă cum l-a omorî el pe stăpânul lor. A ieșit afară, da porcul a grohăit odată, iar cerbul când a mugit, s-a înfiorat zmeul. Porcul s-a repezit și l-a prins pe zmeu de un loc slab, luându-i puterea. Cerbul a sărit și a ros cu dinții ațele cele de mătase. Având mâinile slobode, Chipăruș a înfășcat sabia cu care zmeul se pregătea să-l omoare și i-a zburat aceluia capul. Și s-a dus la mamă-sa, întrebând-o cu durere:

— Mamă, ce să-ți fac eu că atâta m-ai purtat pe drumuri și ai vrut pentru zmeu să-mi iai zilișoarele?

Și ea n-a zis nimica.

El i-a făcut atunci un sicriu din sticlă, a închis-o acolo, lăsându-i un braț de fân și-o găleată deșcartă:

— Când îi găti fânul ista de mâncat și găleata-i împlea-o cu lacrimi, - zice; - atunci te-oi slobozi și te-oi lăsa să trăiești cum ți-a fi voia.

La un timp, când și-a adus el aminte de mamă-sa, a ridicat capacul de la sicriu cea de sticlă și femeia mai trăia; fânul era mâncat, dar găleata nici pe jumătate nu era plină. Și-a mai lăsat-o el acolo, iar eu am încălecat pe-un fus și povestea așa v-am spus.

Inform. Vasile CIMBRU, născut în 1905 în satul Trestiana.

Înreg. la 4.06.1974 în Oprișeni

MĂRTURII FOLCLORICE DESPRE „RAIUL STALINIST”

Folclorul și familia Hurmuzachi

Auzit-am din bătrâni

Auzit-am din bătrâni
Că-i grea viața prin străini,
Pe bătrâni nu i-am crezut,-
Am mers singur și-am văzut.
Străinătatea îi mare,
Nici mamă nici tată n-are.
Cine nu-i mâncat de rele
Nu știe-a cânta de jele.
Să vină ca să-i cânt eu,
Că tare-s mâncat de rău.
Și mâncat îs de străini,
Ca iarba de boi bătrâni
Și mâncat îs de dușmani,
Ca iarba de boi bălani.

*Inf. Vladimír Puiu,
gospodar din Poieni-Regat, Hliboca.*

Foaie verde magheran

Foaie verde magheran,
M-am întors din Kazahstan,
C-am plecat floare aleasă,
M-am întors cu boală-n oasă.
Mă-ntreabă creanga de tei
Unde-mi sunt părinții mei;
Mă întreabă grădina
Unde-i tinerețea mea.
Eu le-am spus că le-am lăsat
În pustiu îndepărtat,
Între tufe de pelin
Din pricina lui Stalin.

*Inf. Saveta Tărășeanu,
gospodină din Poieni-Regat.*

Busuioc de la icoane

Busuioc de la icoane,
Ardă-le-ar focul „zacoane”
Și pe cel care le-a dat,-
Multă lume-a deportat.
Vai și amar de-a noastră soartă!
Ncăvădiștii stau la poartă
Și ne scoală-n miez de noapte,
Și ne duc tare departe.
Degeaba i-am întrebat
Cu ce sunt eu vinovat.
Când le-am spus că n-au dreptate,
Ei ne-au început a bate.
Plânge inima mării frate,
Câtă jale e prin sate
De familii deportate
În Siberia departe,-
Jale de copii lipsiți
De bunici și de părinți.

Doamne,-ndură-te de noi,
Adă-o pe mama-napoi.
Pe cel ce ne-a deportat
Și de neam ne-a-nstrăinat
Nu l-ar mai primi pământul
Și pustiu i-ar fi mormântul
Și nu i-ar mai ști de nume,
C-a adus necaz pe lume.

*Inf. Minodora Smerica,
gospodină din Poieni-Bucovina.
Înregistrări de prof. Ion F. ROTARU*

Ești amar, pelin, pelin

Ești amar, pelin, pelin
Dar nu ca legea lui Stalin.
Fiere, fiere, ești amară,
Dar nu ca dorul cel de țară...
Of, când stau și mă gândesc,
Îmi vine să mă bocesc:
Tineri și bătrâni din sat
În vagoane ne-au băgat,
La Onega ne-au mînat,
Fără haine de-mbrăcat,
Fără pâine de mâncat
În barăci ne-au numărat,
La grea muncă ne-au mai dat.
Dacă nu mureai de frig,
Foamea te strîngea covrig...
Dimineața te sculai,
Zeci și zeci de morți vedeai.
Românașul când cădea,
Nici lumânare n-avea,
Nici nevasta nu-l bocea.
De cămașă-l dezbrăcau,
De bocanci îl descălțau,
Într-o rîpă-l aruncau.
Cel în rîpă aruncat

Gospodar a fost în sat,-
A dus viață de creștin
Și n-a știut nici un chin
Până n-a venit Stalin. S
talin cu ai săi supuși
Au vrut să fim slugi ia ruși,
Dar noi ducând viață-amară
N-am uitat c-avem o țară...

Bucovină, colț de țară

Foaie verde de secară,
Bucovină, colț de țară,
Dușmanii mi te prădară
Ca românii să dispară.
Din Șiret până la Prut
Românii n-au dispărut,
De la Nistru la Carpați
Românașii își zic frați.
Peste sate și zăvoaie
Au cura străinii puhoaie
Pe români ca să-i dispoaie
De datini și de credință,
Să le-aducă suferință.
Românul bucovinean,
Os din osul lui Ștefan,
A rămas dârz câ-nainte, -
N-a primit blidul de linte,
Lenin, Lenin, om vestit,
Dumnezeu te-a biruit.
Ai crezut că al tău nume
A stăpâni-ntreaga lume.
Legea ta cu-a lui Stalin
Au adus în lume chin.
Pe domnul nu-l cunoșteai,
Pe diavol îl lăudați.
Dumnezeu v-a dat o vreme
Să vadă cât faceți rele.
Timpul vostru s-a sfârșit,
Dar și lume-a chinuit...
Dumnezeu s-a îndurat;
Jugul vostru ni l-a* luat
Și s-a mai făcut lumină
Și-n a noastră Bucovină.

*Comunicat de Gherghie T. Semeniuc, gospodar în Voloca-pe-Derelui, fost
deținut al unui lagăr de muncă de pe țărmul lacului Onega.*

Din a lui Stalin pricină

Foaie verde trei alune,
Înspre treisprezece iune,
Pe la trei și jumătate
Soldați cu armele-n spate
În casă năvală-au dat
Și din gură au strigat:
— Să fiți gata-mpăchetați,
Că la drum cu noi plecați!
Noi, copiii,-am fost sculați
Și din casă afară dați,
Îmbrânciți și suduiți,
De parca-am fi fost bandiți.
Soldații nu ne-au lăsat
Să luăm straie de-mbrăcat
Și pâinică de mâncat.
Noi am început a plânge,
Întrebând unde ne-or duce,
Ei ne-au spus fără pardon
Că ne mută-n alt raion.
'N alt raion nu ne-au mutat,
Stepa Asiei ne-au dat,
Unde nu-s grădini nici flori,
Nici nu-s pomii roditori,
Numai câmpuri cu pelin,
Unde pasc numai cămili,.
Nici lumină nici căldură,
Ci trai cu supărătură...
Foaie verde trei granate,
Trenule, n-ai avea parte
Nici de șine, nici de roate,
De șuruburile toate,
Că ne-ai dus tare departe,
În neagra străinătate,
Unde n-am soră nici frate.
Din o sută de vagoane

Am murit mai toți de foame,
Dar acei care-au rămas
Cu kazahii multe-au tras:
Limba nu le-o cunoșteam,
Casă, masă nu aveam.
Ne speteam și azi, și mâine
Pentru-o bucată de pâine –
Două chile la cinci zile.
Războiul când s-a gătit,
Mama-n stepă a murit.
Mi-am pus gând să fug acasă,
Dar kazahii nu mă lasă.
Am mai stat doi ani de zile,
Fără mamă, fără nime.
Iar acasă m-am pornit
Pe la mama la mormânt.
Acolo-am îngenunchiat:
Cu durere am strigat:
— Mamă, mamă ieși afară
Și du-mă la noi în țară,
Nu mă lăsa supărată
Și așa de înstrăinată!
Mică-am fost și n-am știut.
Am avut și-un frățior
Ca o floare de bujor, -
L-au pus rușii sub zăvor;
'N cremănar s-a chinuit
Și de foame a murit,
Acasă n-a mai venit.
— Măi Staline, măi Staline,
Ai o inimă de câine:
Ce-ai făcut cu-atâta lume?...
Eu de acolo am fugit
Și-am luat-o spre-asfințit
Fără bani, fără mâncare,
Mănată de supărare.
Dintr-un tren mă coboram
Și în altul mă urcam.

Săptămâni două-am venit
Și Dumnezeu m-a păzit,
Căci nimica n-am pățit.
Acasă când am sosit,
Tot staliști am găsit, -
În casă nu m-au primit.
Mi-au spus: „Casa-i «brosovoi»
Și dreptate n-aveți voi”.
Am stat ascunsă prin sat,
Unde-am dormit, n-am mâncat,
Unde-am mâncat, n-am dormit
Și-așa vremea mi-a trecut.
A trecut un an de zile
Tot cu rău, și nu cu bine.
La un an m-am măritat
C-un fecior din altul sat, -
Numele mi l-am schimbat.
Frunză verde de rogoz,
În sat s-a făcut colhoz.
Staliștii-au dat poruncă
Avutul să mi-l distrugă.
La colhoz mi-au luat și până
Piatra veche din fântână.
Când căsuța mi-au fărmat,
Am fugit în altul sat.
Dincotro vântu-a bătut
Eu milă n-am mai avut.
Ies afară cat la soare
Și-s cu mare supărare.
Din a lui Stalin pricină
Fără vreme sunt bătrână
Și umblu cu cârja-n mână.
Dumnezeu s-a îndurat
Și copii cuminți mi-a dat, -
Ei de la greu m-au scăpat.

*Comunicat de Raveca Tovarnițchi (născută Tărăță),
gospodină din comuna Carapciu-pe-Siret, deportată din satul natat
Cupca, la vârsta de cinci ani și jumătate în Kazahstan*

Teatru popular. Malanca din Bucovina.

„HAI SĂ DĂM MÂNĂ CU MÂNĂ...”

Renașterea Bucovinei

*Cornel MORARU critic literar,
redactor șef al revistei „Vatra” din Târgu-Mureș*

Într-un articol din 30 sept. 1877, Mihai Eminescu nota cu verbul profetic: „Vânzarea Bucovinei va fi o vecinică pată pentru împărăția vecină, deapururea vecină, deapururea o durere pentru noi. Dar nu vom lăsa să se închidă această rană.”

Marele poet avea dreptate. De atunci nu s-a scimbat nimic esențial în statutul Bucovinei de Nord, exceptând doar scurta perioadă de timp de la Marea Unire până la punerea în aplicare a pactului secret Molotov-Ribbentrop. Ba, putem spune fără umbră de îndoială, situația s-a înrăutățit vizibil în perspectivă geopolitică imediată. Împărăția vecină, de care vorbea Eminescu, a dispărut de mult și acum o altă împărăție este pe cale să dispară. Dar rana deschisă de amintitul pact nu s-a vindecat deloc și, după cum merg lucrurile, va sângera încă multă vreme de aici înainte. Oricine v-a avea tăria să străbată cu pasul cel puțin satele românești de acolo se va convinge de acest adevăr cutremurător. În fiecare localitate se ridică monumentele funerare pentru sutele și miile de morți în Gulagul sovietic. Spectacolul, dincolo de măreția jertfei în sine, este greu de suportat. De fapt fiecare cruce parcă strigă muștrător cuvintele poetului Vasile Posteuca: „Românie, Românie./Ce-ai lăsta rușii să vie,/Să ne ducă-n pribegie?//Că vin nesfârșită brumă/Și norocul ni-l sugrumă,/Sugruma-i-ar foc și ciumă...” Firește, nu vrem să luăm câtuși de puțin lucrurile în tragic. Un fapt trebuie însă

amintit fără echivoc și fără menajamente: Bucovina de Nord este în continuare un ținut ocupat, un ținut furat și asta se simte peste tot unde mergi. Și mai trist e că noul stăpân se arată a fi și mai intolerant decât precedentul. Nu e vorba aici de granițe (asta ar putea să facă eventual obiectul unor demersuri diplomatice). Este vorba pur și simplu de mentalitate și de o anume rigiditate administrativă obstrucționistă la adresa românilor bucovineni. De necrezut dar de la prima sa vânzare și până în prezent, Bucovina a avut parte de ocupanți din ce în ce mai agresivi. S-a mers, cum se zice, din rău în rău, semn că nici în viitor nu prea ne putem aștepta la mai bine. Vechiul Imperiu a lăsat niște urme de civilizație și europenism: în Cernăuți mai ales, dar și în sate unde călătorul va descoperii, nu fără surprindere, un standard și un mod de viață aproape identice cu cele din Transilvania. De data asta însă, noul exclusivism ucrainian recidivează puternic pe coarda deznăționalizării, cu alte mijloace ca până acum (adevate aparenței democratice postcomuniste), dar cu accente șovine fățișe, care întrec uneori orice măsură, îndeosebi în presa locală naționalistă. Au și ucrainenii extremiștii lor. Din păcate, românii înșiși le dau apă la moară, fiind dezbițați politic și religios.

Cu toate acestea, momentul bucovinean actual este unul al renașterii și al reconstrucției spirituale. Se înalță zeci de biserici, se deschid școli românești, publicațiile - atâtea câte există - adoptă grafia latină, sunt trimiși în țară la studii elevii și studenții cu burse din partea statului român, în ciuda unei opoziții oficiale de neânțeles. E drept, se simte peste tot o anumită grabă, dar și un suflu extraordinar, i-aș zice faustic, un efort peste fire. În numai un an și jumătate, ca să dau un exemplu, țărani din Crasna Putnei și-au ridicat o biserică așa cum eu n-am înălțat vreodată prin satele de aici. Paradoxal, bucovinenii și-au păstrat mai bine tradițiile și limba, iar oamenii au o verticalitate și o atitudine națională mai radicală, pe care nu prea le întâlnești la Chișinău. Alternativa lor îmi pare mult mai decisă, deși cumva utopică. Am sentimentul că cea mai mare nenorocire ar fi acum „basarabenizarea” Bucovinei, altfel spus convertirea la o mentalitate duplicitară, ezitantă, dispusă la concesi periculoase. Nu va fi așa, deoarece este acolo prea multă suferință și deznădejde, dar și un anumit mod încăpățânat de a mai

crede în miracol. Un țăran din aceeași Crasnă a Putnei, sat pe graniță, îmi spunea, sigur pe el, că apa pe unde a trecut o dată mai trece și a doua oară.

La urma urmei, oricât de fatalist am privi lucrurile, este și aceasta o soluție.

Post Festum

*Pr. Gheorghe ȘINCAN, protopopul ortodox
al Târgu-Mureșului*

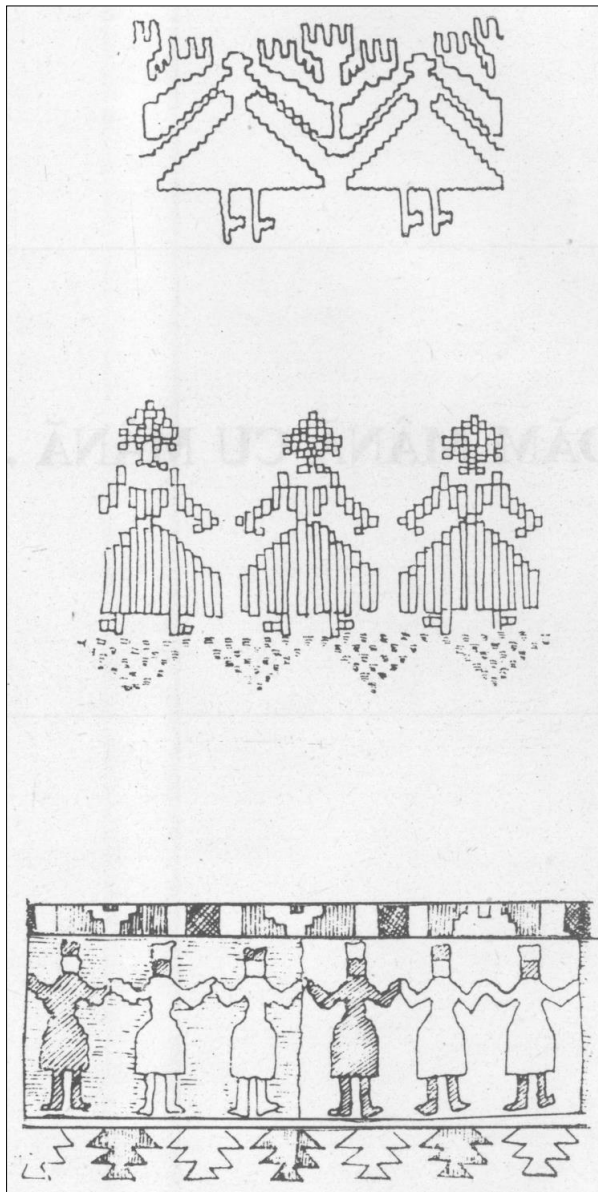
Încercând să surprindem sensurile și rațiunile adânci ale evenimentelor contemporane, omeneste e firesc să ne îngrijoreze și să ne temem. Creștinește însă se cuvine să fim deplin liniștiți. Prin intermediul lui Moise, Dumnezeu îi spune poporului ales care era prins ca într-un clește, aflat într-un ceas greu al istoriei sale, în față fiind Marea Roșie, iar înapoi oștirile lui Faraon: „Stați liniștiți” (Exodul 4–14).

Cuprinși și frământați de gânduri, griji și temeri, cu privire la prezentul și viitorul din ce în ce mai nesigur și necunoscut, deoarece pe cerul istoriei se îngrămădesc nori grei ce se mișcă în direcții imprevizibile prevestind furtună, cea mai potrivită rugăciune și cea mai actuală, s-ar părea săn fie acum: „Doamne rămâi cu noi că ziua aproape a trecut.” (Matei, 28–20).

În perioada 7–12 august 1993, am trăit momente emoționate cu bucovinenii din Cernăuți, Crasna, Băhrinești și Molnița. Momente mari, unice, cu flori, cărți, rugăciuni și lacrimi, dătătoare de speranțe pentru reluarea contactului de adâncime cu frații noștri. Momente preschimbate în sărbătoare a iubirii de frați, iubire ce se transmite și se cultivă în Sufletul oamenilor.

Scopul acestor întâlniri a fost de a da și de a primi. Dumnezeu știe cine a dat și cine a primit mai mult. Eu am rămas cu amintirile - dar ce amintiri! - și cu convingerea că acesta vizită va contribui la întărirea legăturilor spirituale dintre românii de aici și cei din nordul Bucovinei pentru a ne îmbărbăta în acțiunile ce trebuie săvârșite spre fireasca întregire a ființei noastre naționale.

Să ne rugăm ca Bunul Dumnezeu să ne inspire tuturor gândul cel mai bun.

Glia străbună

Valeriu NIȚU

Brazii, fagii se înșiră prin pădurile de veacuri,
Unde soarele cu raze străvezii încinge orașul
Cernăuți, ca o cetate pe străbunele meleaguri.
Oameni autohtoni cu doina calcă drumurile veșnic,
Viața-i flacăra nestinsă între plaiurile noastre,
Inimile bat într-una, frunțile se-acleacă-n sfeșnic.
Nimeni nu mai poate smulge rădăcina-nfiotă, -adâncă;
Azi și mâine, pretutindeni stă pământul ca o stâncă

Academicianul Vladimir Trebici cernăuțean de origine, la deschiderea primei școli românești din perioada postbelică în centrul Cernăuților. Alături directorul acestei școli, Mihai Jar.

Foto: V. GOMANIUC

Dor și lacrimă de Bucovină

Dumitru COVALCIUC

În zori zbârnâie telefonul. Un zjarist de la Suceava dorește să afle care e situația românilor din Cernăuți. Îmi pune întrebări cu duiumul. Bănuind că o asemenea convorbire telefonică poate fi interceptată, îi răspund în doi peri, aproape monosilabic.

Somnul mă părăsește cu desăvârșire. Și mă apuc de lucru. La o oră încă matinală închei de redactat aceste pagini bucovinene. Mă copleșesc emoțiile: am în față o carte românească în manuscris o carte bine încheată. Cui să-i spun ce simt în acest moment, nu lipsit de importanță pentru dulcea și amara Bucovină? N-am auzit când băieții, Florin și Ciprian, și-au furișat pașii înspre școală, când soția, Victoria, pornită la serviciu, a răsucit cheia în broască. Cui să-i spun cum mi se înstăpânește în suflet satisfacția muncii?

Pe retine îmi apare chipul mamei, fi rețin, nu-l las să dispară până nu-i spun cu câtă băgare de seamă au fost adunate materialele pentru această carte, pe care aş intitula-o „Dor și lacrimă de Bucovină”. Mama m-a sunat cu două zile în urmă, rugându-mă să trec pe acasă, prin Opișenii mei de baștină, să-i ajut tatei să treacă niște bușteni prin gater. Mi s-a plâns c-a putrezit podeaua într-o odaie, adăugând că la o casă de oameni bătrâni scândurile nu trebuie ca să lipsească. Cuvintele ei m-au înduioșat până la lacrimi. Și n-am putut să-i spun că amarnic mă doare mâna dreaptă, că am alunecat și am căzut pe gheață, seara, când mă întorceam, pe jos, de la Molodia, unde-am dus la școlari și școlărițe o brumă de cărți românești, l-am răspuns scurt: „Bine, mamă.”

Roua emoției și a înduioșării îmi tremură printre gene. Clipele trec și mă trezec cu privirea ridicată spre iconița Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, ocrotitorul Bucovinei. Apoi gândul mă duce departe, pe alte meleaguri de dor. Și parcă alerg spre o vatră românească, din solul fertil al căruia crește abundant pomul frățietății cu rod, și pentru Bucovina. Și parcă îmi găsesc sfătuitorii și slujitorii. Doamne, ce mulți prieteni am în urbea de pe Mureș, de

parcă toată „Arboroasa” mea e acolo! Și parcă se face că alături de ei primesc binecuvântarea prin gura de aur a părintelui Ioan de la mănăstirea Recea și a părintelui protopop Șincan de la Catedrala din Târg...

Dangățul clopotelor mă trezește din visare și mă întoarce din scurta călătorie imaginară. Azi, 15 februarie, la noi, după stil vechi, e Stretenia, adică Sărbătoarea întâmpinării Domnului. Mă pornesc spre Catedrală și la intrarea în ea simt o fremătare internă și buzele prind să șoptească: „Mulțumescu-Ți, Doamne, că m-ai zămislit pe lumea asta ca român, că mi-ai dat munca, răbdarea și puterea de a sluji un neam ce se deșteaptă. Mulțumescu-ți, Doamne, că mi-ai trimis semnele minunii ce-o aștept și Te rog lungește-mi veacul, ca să văd, revărsându-se, binefacerile Tale și peste seminția mea năpăstuită. Slobozește-ne de viclenia celor ce-mpresoară și dă-ne, Doamne, pacea cea râvnită, dă-nebucurie vieții și întoarce-ne spre țara strămoșilor noștri, binecuvântând-o acum și în vecii vecilor”.

Pașii mă poartă spre grădina „Arboroasă”. Mă opresc pe locul unde-a fost cândva statuia lui Eminescu. Cui să-i spun că sufletul îmi picură azi dor și lacrimă de Bucovină? Doar arborii se clatină. Mă recunosc? Sau presimt descolăcirea nordică a crivățului? E încă iarnă, sus, în Bucovina...

Post-scriptum

Mihail Art. MIRCEA

Pe harta României Mari, între cele două așezări numite Târgu-Mureș și Cernăuți, compasul măsoară o distanță ce nu depășește două sute de kilometri. Drumul, de aici din vatra mureșeană până în nordul Bucovinei, nu i s-a părut prea lung nici tribunului pașoptist Ioan Oros alias Rusu din Vidrasău, ajuns, pe calul lui alb, oaspete la Cernăuca Hurmuzăcheștilor, devenită în acea vreme o capitală a conștiinței românești în propășire. Același drum ar dura în acest veac doar vreo cinci ore cu automobilul. De n-ar fi hotarul arbitrar trasat de Pactul Ribbentrop-Molotov, de n-ar fi „ritualul” vizelor și al controalelor de vamă, de n-ar fi sârma

ghimpată ce desparte frate de frate...

Ardelenii și bucovinenii, prin destinul nostru istoric, împilați generații de-a rândul de aceeași împărăție, ne simțim mai aproape unii de alții, tâmplă lângă tâmplă, în acest spațiu al limbii române. Ne-am regăsit în anii din urmă, de când, câtuși de puțin, granița a devenit mai permeabilă. Un semn al acestei regăsiri este și apariția la Târgu-Mureș a almanahului cultural-literar „Țara Fagilor” al românilor nord-bucovineni, un prim volum în 1992, cel de-al doilea acum, la 75 de ani de la Marea Unire.

Să ne dea Dumnezeu putere și voință ca în anii care vor veni să mai alimentăm cu untdelemnul faptelor culturale candela iubirii de neam...

DOCUMENTE ALE UNIUNII VATRA ROMÂNEASCĂ

Extrase

UNIUNEA VATRA ROMÂNEASCĂ își fundamentează obiectivele sale pe experiența și creația istorică multimilenară, a poporului român, care și-a conturat identitatea prin valori de civilizație proprie, în și pentru universalitatea umană. La răscrucea civilizației occidentale și orientale am fost fertilă zonă și punte de legătură, de contacte trainice și permanente. Vocația noastră spre universalitate, acceptată și consacrată în sinteza civilizației europene, a fost în timp vitregită de vicisitudini, care însă nu au reușit să ne îngenuncheze sau să ne împiedice de la rosturile creației pașnice, nici atunci când a trebuit să trăim sub dominația străină sau în state artificial separate. Unitatea noastră pe pământul străvechii Dacii a fost nu numai etnică, ci și de remarcabile valori de cultură și civilizație, sub pecetea cărora am intrat distinct în concertul civilizației europene.

Din dorința de a revigora capacitatea etno-culturală a românilor, de a stabili firești și reale legături cu minoritățile naționale, de a contracara orice încercare menită să impună forme și modalități de organizare contrare intereselor generale românești, spiritului de conlucrare și deschidere democratică, bazați pe cuceririle Revoluției, ne constituim în UNIUNEA VATRA ROMÂNEASCĂ.

*(Din Declarația-Program a Uniunii Vatra Românească,
Târgu-Mureș, 5 februarie 1990)*

România este un stat unitar, suveran și independent, al cărui teritoriu este inalienabil și indivizibil a cărui unică limbă oficială este limba română.

În România conviețuiesc cu românii 15 minorități naționale și înțelepciunea tradiției acceptate de toți este că toleranța, bunăvoința și înțelegerea sunt infinit mai profitabile decât confruntarea.

În perspectiva unei Constituții noi și democratice, aceste principii trebuie să-și găsească expresia adecvată, instituind dreptatea - fără acordarea nici unui privilegiu - pentru toți locuitorii României, în conformitate cu Declarația drepturilor omului, cu actele finale ale Conferințelor de la Helsinki, Madrid și Viena și Carta O.N.U.

Ne adresăm cetățenilor români aparținând minorităților maghiare să manifeste clarviziune, realism politic și încredere în dorința poporului român de a respecta dreptul la identitate națională al tuturor.

Dorim să trăim în bună vecinătate cu toate statele vecine și în condiții de fraternitate cu toate minoritățile naționale din România. Dorim unitatea Europei, pace și libertate pentru toate națiunile sale.

*(Din Proclamația către țară a Uniunii Vatra Românească,
Cluj-Napoca, 24 martie 1990)*

Uniunea Vatra Românească nu este o organizație cu caracter politic și nu se subordonează intereselor vreunui partid politic, dar pornind de la principiul că românii nu mai trebuie să ajungă în situația paradoxală de a reclama drepturi naționale în propria lor țară, cere informarea ei anticipată în legătură cu măsurile ce vor fi adoptate de autoritățile statului în chestiuni care privesc poporul român în general, și populația transilvăneană, în special.

Uniunea dorește să repună în drepturi, în consens cu noul climat democratic al României libere, adevăratele valori naționale, renașterea materială și spirituală a tuturor localităților țării, a tradițiilor de muncă și datini, a specificului cultural local, astfel încât acestea să se afirme în complexitatea conținutului lor umanist.

Uniunea își întemeiază întreaga activitate pe prevederile

Declarației universale a drepturilor omului, ale Actului final de la Helsinki, de la Viena și ale Cartei O.N.U.

*(Din Declarația Uniunii Vatra Românească prezentată la
Televiziunea Română, 5 aprilie 1990)*

Frați români!

Numai puterea și sacrificiul nostru sunt în stare să ridice pe harta lumii o Românie nouă, demnă de propria ei istorie. Numai prin noi înșine. Aceasta este soluția sigură la nenumăratele probleme cu care avem a ne confrunța. Altă nădejde să nu avem decât în noi înșine. Cu această învățătură ne alegem după patru luni scurse de la Revoluție, precum și după 45 de ani de teroare.

Oricare ne-ar fi planurile de viitor, de viitor ferice, la care avem mai mult ca oricând dreptul să năzuim după atâtea suferințe, nimic nu vom izbuti dacă nu suntem uniți. În unire vorfi găsi puterea de care avem atâtea nevoie. Chemarea noastră la unire, la înfrățire se adresează deopotrivă românilor și minorităților naționale, tuturor locuitorilor acestui pământ, căci împreună am suferit, împreună am răstrunat dictatura și tot împreună vom muncii pentru o țară rrouăv

În semn de respect și din datoria de jertfă pe care toți românii o avem față de fruntariile țării și întru cinstea zilei când hotarele țării au coincis pentru prima oară cu hotarele limbii române, Uniunea Vatra Românească, în numele tuturor membrilor săi, dar convinsă că o face în numele tuturor românilor de pretutindenii, cere ca ziua de 1 Decembrie să fie declarată ziua națională a poporului român, a României.

*(Din Apelul către țară al Conferinței Naționale a
Uniunii Vatra Românească, Târgu-Mureș, 5 mai 1990)*

Români! În ziua de 30 august 1990, întreaga suflare a țării comemorează cu inimile îndoliate, împlinirea a 50 de ani de la criminalul Diktat fascisto-horthyst de la Viena, act odios prin care cei doi dictatori ai lumii, Hitler și Mussolini, atribuiă Ungariei revizioniste partea de nord-vest a României. Tot în acest funest an 1940, anul sfârtecării României Mari, au fost smulse din trupul țării

Basarabia, Bucovina de nord și Dobrogea de sud, victime ale aceiași politici de forță și diktat, prin încălcarea oricăror norme de justiție și drept internațional, de respect față de adevărul istoric.

Frați români, pe marea în furtună a acestui sfârșit de secol și de mileniu, singura salvare a poporului nostru este să muncească în demnitate și unitate. Așadar să ne unim în cuget și simțiri, să credem cu tărie în destinul neamului românesc, în dreptatea cauzei noastre! Fie ca de acum înainte spiritul funest al Diktatului fascisto-horthyst de la Viena, săvârșit acum 50 de ani, ca și al celorlalte diktate care au dus la sfârtecarea țării, să fie definitiv înlocuit de spiritul glorios, de frăție și dragoste între toți cetățenii loiali ai româniei, care au domnit la Alba Iulia în 1918, când a săvârșit Unirea cea Mare și Veșnică!

Trăiască poporul român!

Trăiască România Mare!

*(Din Chemarea către țară. a Uniunii Vatra Românească,
București, 21 august 1990)*

CUPRINS

Balada Ionului din Carpații Bucovinei / Arcadie SUCEVEANU	5
75 DE ANI DE LA MAREA UNIRE	7
Cronologia evenimentelor referitoare la Unirea Bucovinei / Radu ECONOMU	7
FILE DE ISTORIE	15
Din trecutul Bucovinei / Ion SIMIONESCU	15
Răzeși, răzeșie în nordul Bucovinei / Ștefan BUCEVSCHI	20
Ocolul târgului Cernăuți	23
Ocolul Prutului de Jos	24
Ocolul Nistrului	25
Ocolul Cirimușului	26
Cenăuții de până la război / Florea ȘAPCĂ	33
De neamul Volohilor / Gheorghe GORDA	40
RESTITUIRI	45
Poeți bucovineni din perioada interbelică	45
George ANTONESCU (n. 1908)	45
Înstrăinare	45
Traian CHELARIU (1906–1966)	46
Cantinelă	46
Ghedeon COCA (1908 -)	46
Rustică	46
George DRUMUR (n. 1911)	47
Trecere simplă	47
Aurel FEDIUC (1919–1942)	47

Măini de plugar	47
Vasile GHERASIM (1893–1933)	48
Muzei mele	48
Mihai HORODNIC (1907–1926)	49
Noapte	49
Teofil LIANU (n. 1908)	49
Cale lactee	49
Aspazia MUNTE (1885–1945)	50
Izvor.....	50
Vasile POSTEUCĂ (1912–1972)	50
Jale basarabească	50
Ion ROSCA (1908–1933)	52
Acord linear.....	52
Niculae ROSCA (1912 -)	52
Neohaiducească.....	52
George STRATOI (1914–1935).....	53
Însomnorată.....	53
Mircea STREINUL (1910–1945).....	53
Din „Rumâneasca”	53
Iulian VESPER (1908–1986)	54
Fuga în noapte	54
George VOEVIDCA (1893–1962)	55
Solie.....	55
E. Ar. ZAHARIA (n. 1911).....	56
Flăcău arborosean	56
GOLGOTA NEAMULUI ROMÂNESC	57
Apa trece, pietrele rămân? / Dumitru COVALCIUC	57
Statistică / Ion V. POPESCU	63
Lista localităților din regiunea Cernăuți, în care românii (moldovanii) alcătuiesc un procent considerabil	64
Localități din regiunea Cernăuți, în care la 1.01.1992 au mai fost atestați români.....	68
Structura populației regiunii la 1.01.1992.....	73
Numărul locuitorilor regiunii Cernăuți, după naționalitate, născuți în afara granițelor Ucrainei	74
Numărul locuitorilor regiunii Cernăuți, născuți în Ucraina, dar în afara	

granițelor regiunii respective	75
Numărul locuitorilor regiunii Cernăuți, după naționalitate, născuți în afara granițelor ei la 1.01.1992	76
DEMOGRAFIE	77
De ce s-au împuținat românii / Valeriu ZMOSU	77
Tabel nominal cu locuitori ai comunei Mahala, județul Cernăuți, deportați la 13 iunie 1941 în Siberia	86
Vremuri de bejenie / Mihai-Aurelian CĂRUNTU.....	92
Ridicați în miez de noapte / Ion CREȚU	94
Despre teroarea stalinistă într-un sat bucovinean.....	94
Sabia lui Damocle / Ilie GRIJINCU-POPESCU.....	100
Fragment din cartea în manuscris „Drumul spre Golgota”	100
Calvarul familiei Broască / Lucica MORAR	106
GRAIUL NEAMULUI.....	109
Aspecte ale funcționării limbilor în actuala regiune Cernăuți / Ion POPESCU.....	109
Onomastică	123
SCRIITORI NORD-BUCOVINENI CONTEMPORANI	124
Grigore BOSTAN	124
Cetatea de sus	124
Corbii	126
Vasile DUMITRESCU	127
Simion GOCIU	128
Cântec de neam.....	128
Taina, dorul, nemurirea	129
Târzie, tristă toamnă	130
Te caută.....	131
Straniu.....	131
Clopotul sonor	132
Vasile IZVORAN-CERNĂUȚEANU	133
Hai, nu mai sta pe gânduri fade.....	134
Mircea LUTIC.....	135
Clipa.....	135
Primenire	136

Pasăre.....	137
Noimă	137
Goya	138
Nostalgic început.....	139
Vino... ..	139
Elena MARIȚA	140
M-as fi dorit.....	140
Se întorc risipitorii	140
Și cineva a smuls din ceruri scara.....	141
Vasile LEVIȚCHI.....	142
Țară de sus.....	142
Iurie MOIȘ.....	143
Plugar e numele meu sânt	144
Pădurile mele le cânt.....	144
Doină	145
Limba noastră.....	146
Avem o datorie fiecare.....	146
Nicolae ȘAPCĂ.....	147
La răscruce de destine	147
Vasile TĂRĂȚEANU	148
Spovedanie	148
Ramule, neamule.....	149
Ilie Tudor ZEGREA	151
La marginea nopții	151
Doamne, spune care ne e vina?.....	152
Drumul spre Cernauca / Dumitru COVALCIUC	153
FOLCLOR BUCOVINEAN	164
Permanente etnofolclorice la nord de Carpați (actuala regiune Cernăuți)	164
FOLCLOR POPULAR	173
Iubirea și urâtul	173
Iubirea înșelătoare?	175
Iubirea cu obstacol.....	178
Blesteme de dragoste	179
Cântece de lume.....	183
Bocet din Bucovina	188

Proză populară.....	191
Finul lui Dumnezeu	191
MĂRTURII FOLCLORICE DESPRE „RAIUL STALINIST”.....	199
Folclorul și familia Hurmuzachi.....	199
Auzit-am din bătrâni.....	199
Foaie verde magheran	200
Busuioc de la icoane.....	200
Ești amar, pelin, pelin.....	201
Bucovină, colț de țară	203
Din a lui Stalin pricină	201
„HAI SĂ DĂM MÂNĂ CU MÂNĂ...”	205
Renașterea Bucovinei / Cornel MORARU	205
Post Festum / Gheorghe ȘINCAN.....	207
Glia străbună / Valeriu NIȚU	209
Dor și lacrimă de Bucovină / Dumitru COVALCIUC.....	210
Post-scriptum / Mihail Art. MIRCEA	211
DOCUMENTE ALE UNIUNII VATRA ROMÂNEASCĂ.....	213
Extrase.....	213
CUPRINS	217
Publicațiile Fundației Culturale „Vasile Netea”	222

Publicațiile Fundației Culturale „Vasile Netea”

Seria „CAIETE MUREȘENE”

1. *Un om pentru Tg.-Mureș: Emil A. Dandea* – Comunicări prezentate la sesiunea comemorativă desfășurată la Târgu-Mureș, în data de 18 august 1994, la împlinirea unui sfert de veac de la moartea lui Emil Dandea. Târgu-Mureș, 1995, 166 p.
2. Vasile Pop. *Colinde*. Cu o prefață de Mihail Art. Mircea. Târgu-Mureș, 1996, 120 p.
3. Gheorghe S. Mircea. *Vis și adevăr*. Versuri. Cu un cuvânt înainte de Mihail Art. Mircea. Târgu-Mureș, 1998, 86 p.
4. Ion Chinezu – *relief în posteritate* – Studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii eminentului cărturar (Târgu-Mureș, 4–5 iunie 1994), volum îngrijit de Melinte Șerban, Dimitrie Poptâmaș și Mihail Art. Mircea. Tg.-Mureș, 1999, 130 p.
5. *Elie Câmpeanu – omul și faptele sale*. Coordonatori: Grigore Ploșteanu și Dimitrie Poptâmaș. Târgu-Mureș, 1999, 152 p.
6. *Alexandru Ceușianu*. Studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii vrednicului cărturar și om politic (Reghin, 2 iunie 1998), volum îngrijit de Marin Șara, Georgeta Mărginean și Iacob Huza, Reghin, Biblioteca Municipală „Petru Maior”, 1999, 88 p.
7. *Mărturii prin vreme. Douăzeci de ani de viață culturală pe Mureșul de Sus*. Târgu-Mureș, 1999, 216 p.
8. Traian Dragoș. *La capătul apelor*. Versuri. Selecție și cuvânt înainte de Iulian Boldea. Târgu-Mureș, 2000, 68 p.
9. Melinte Șerban. *Evocări istorice și literare*. Prefață de Dimitrie Poptâmaș, Târgu-Mureș, 2001, 147 p.
10. *Cântecele lui Iancu*. Adunate de Traian Dragoș. Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Vasile Dragoș. Târgu-Mureș, 2001, 62 p.
11. Valeriu P. Vaida. *Mărturii dintr-un veac apus*. Ediție îngrijită de Mariana Cristescu. Târgu-Mureș, Ed. Tipomur, 2001, 171 p.

12. Aurel Filimon-*consacrare și destin*. Volum îngrijit de Mihail Art. Mircea, Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2001, 288 p.
13. Dimitrie Poptămaș. *Philobiblon mureșean*. O viață printre oameni și cărți. Cuvânt înainte de Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2003, 346 p.
14. Iosif Pop. *Credință și apostolat*, memorii – Prefața de preot protopop Liviu Sabău, canonic mitropolitan, ediție îngrijită și postfață de Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2004, 229 p.
15. Viorel I. Borșianu. *Deda. Consemnări cultural-istorice despre obârșiile mele*. Ediție îngrijită de Mihail Art. Mircea, Târgu-Mureș, 2005, 76 p.
16. Traian Popa. *Monografia orașului Târgu-Mureș*. Ediție anastatică, Studiu introductiv de prof. dr. Grigore Ploșteanu, ediție îngrijită de Melinte Șerban și Dimitrie Poptămaș, Târgu-Mureș, 2005, 323 p.
17. Melinte Șerban. *Cultura mureșeană în memoria cărților*. (vol. I). Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2006, 351 p.
18. Maria Dan. *Protopopul Artimon M. Popa*. Cu un cuvânt înainte de prof. univ. Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, 2006, 194 p.
19. Vasile Netea – *Evocări și bibliografie*. Ediție îngrijită de Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2008, 250 p.
20. Dimitrie Poptămaș, *Prezența și circulația vechilor tipărituri românești în zona superioară a Văii Mureșului*. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2008, 220 p.
21. Vasile Netea, *Memorii*. Ediție îngrijită, introducere și indici de Dimitrie Poptămaș. Cuvânt înainte de dr. Florin Bengean. Târgu-Mureș, Ed. Nico, 2010, 342 p.
22. Vasile Netea, *Constantin Romanu-Vivu*. Ediție îngrijită și prefață de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2011, 119 p.
23. Dimitrie Poptămaș, *O viață printre oameni și cărți*. Philobiblon mureșean vol. II. Târgu-Mureș, Editura VERITAS, 2014, 640 p.

24. *Catalogul publicațiilor Fundației Culturale „Vasile Netea” (1994-2014)*. Întocmit de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 91 p.
25. Melinte Șerban, *Trei ilumiști din Câmpia Transilvaniei: Gheorghe Șincai, Petru Maior, Vasile Popp*. Ediție îngrijită și prefată de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 141 p.
26. *Catalogul publicațiilor Fundației Culturale „Vasile Netea” (1994-2014)*. Întocmit de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 108 p.

Alte publicații:

1. Emil A. Dandea. *Politică și administrație*. Culegere de texte, selecție, studiu introductiv, note și indice de Dimitrie Poptămaș și Mihail Art. Mircea. Cuvânt înainte de Victor Suciu. Târgu-Mureș, Casa de editură „Mureș”, 1996, 231 p.
2. *Astra reghineană – 125 de ani de la înființare*. Volum îngrijit de Marin Șara, lucrare editată de Biblioteca Municipală „Petru Maior”, 1999, 180 p.
3. Mihai Suciu. *Prutul dintre noi*. Târgu-Mureș, 2004, 255 p.
4. *Cinci ani de luptă românească în Ardealul de Nord 1940–1944*. Târgu-Mureș, Editura ANSID, 2005, 350 p.
5. Dimitrie Poptămaș. *Reflecții despre carte, bibliotecă și lectură*. Texte selectate din autori români și străini. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2010, 186 p.
6. Vasile Nuțiu. *Istoria românilor și cultura civică*. Dicționar explicativ. Cuvânt înainte de Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, 2010, 868 p.
7. Take Ionescu. *Correspondența cu Adina*. Traducere din limba franceză, îngrijire, note și indice de Mihai D. Monoranu. Prefată de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2010, 473 p.
8. Ovidiu Palcu. *Renașterea bisericii durerii*. Cartea albă a Bisericii Române Unită cu Roma, Greco-Catolică, după 1990. Ediție

- îngrijită și Cuvânt înainte de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, 2011, 323 p.
9. *Vasile Netea – istorie și națiune*. Studii și evocări. Coordonatori: Dimitrie Poptămaș și Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2013, 274 p.
 10. *Vasile Netea-Publicistică I*. Scrieri din tinerețe, 1928–1940. Ediție îngrijită, selecție și prefață Dimitrie Poptămaș, Postfață Gelu Netea. Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, 2014, 384 p.
 11. *Vasile Netea. Pentru Transilvania*, vol. 1–2. Scrisori din anii de refugiu 1940–1944. Ediție îngrijită și prefață de: Dimitrie Poptămaș. Postfață: Gelu Netea. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 392 p. (Fundația Culturală „Vasile Netea”).
 12. *Tradiție, cultură, spiritualitate în Deda și împrejurimi*, vol. 1. Ediție îngrijită de Florin Benghean. Sfântu Gheorghe, Editura Eurocar palica, 2014, 441 p.
 13. *Constantin Romanu-Vivu*. Lucrările simpozionului „Precursor al unității naționale, martir al Revoluției Române din 1848–1849”, din 20 martie 2014. Ediție îngrijită de Constantin Valentin Bretfelean, Constantin Bogoșel și Ilarie Gh. Opriș, Cluj-Napoca, Editura „Ecou transilvan”, 2015, 81 p.
 14. *Tradiție, cultură, spiritualitate în Deda și împrejurimi. Vol. II*. Ediție îngrijită și prefață de dr. Florin Benghean. Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2015, 401 p.
 15. *Vasile Netea, Publicistică*. Vol. 1-5. Ediție îngrijită de Fundația Culturală „Vasile Netea”, președinte: Dimitrie Poptămaș. Prefață de Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, „Petru Maior” University Press, 2015.

„Țara Fagilor”. Almanah cultural – literar al românilor nord-bucovineni alcătuit de Dumitru Covalciuc vol. 1–26. Târgu-Mureș, Cernăuți, Societatea Culturală „Arboroasa”, 1992–2017.

Vol. 1–2 (1992–1993), apar sub îngrijirea și finanțarea Uniunii Vatra Românească.

Vol. 3–5 (1994–1996), apar sub îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș, și finanțarea Ministerului Culturii și Cultelor.

Vol. 6–9 (1997–2000), apar sub îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș și a Fundației Culturale „Vasile Netea”, cu finanțarea Ministerului Culturii și Cultelor.

Vol. 10–26 (2001–2017), apar sub îngrijirea și finanțarea Fundației Culturale „Vasile Netea”.

*

Publicațiile de mai sus pot fi obținute de pe adresa:
Fundația Culturală „Vasile Netea”, Poptomas Dimitrie, 540456,
Târgu-Mureș, str. Cutezanței, nr. 34/8.
Tel. 0740–196355, E-mail: dimitrie.poptamas@yahoo.com

